

YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING

NR. 1 - FEBRUAR 2015 - ÅRGANG 59

KREATIVT KRAFTSENTRUM s. 4

GRISER OG PAPEGØYER 21

NORGES STØRSTE VIDEREGÅENDE 34

STEIGEN-MODELLEN 52

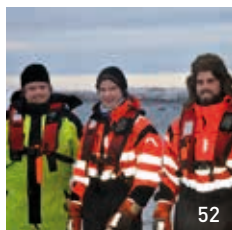
FAGSKOLEN PÅ EGNE BEIN 61

INNHold

Fleksibilitet i bøtter og spann	3
Kreativt kraftsentrum i Gamlebyen	4
Gullsmed, skomaker, trebåtbygger	10
Motoriserte skap og heltre-servanter	12
Vg 2 Treteknikk ved Re vgs – Vestfold	14
Trappespesialisten	16
Matkultur i et globalt perspektiv	18
Griser og papegøyer; Naturbruk på Jønsberg vgs – Stange	21
Feil om gartnerutdanningen	26
Vil fagbrev gi økt rekruttering?	26
Om å samarbeide for å nå målene	27
Kan føtter... ..	28
Skolebygg som Vardeprosjekt	30
Manglende sløyd får store konsekvenser	32
Norges største – Sandefjord vgs	34
Statlige fagskoler? – Terje Skyvulstad	46
Gourmet á la Hurdal	47
YSK på Vestby	48
Norsk fagopplæring – hva nå?	50
Pølser og politikk	51
Yrkesopplæring som distriktspolitikk – Steigen-modellen .	52
Yrkesopplæring gir håp i dødens by	62
Fagskoledel	
Fagskolen på egne ben	65
Færre, men større	
Fagskolen Innlandet	66
Synspunkter på NOU om den fremtidige fagskole	69
Mat og drikke	
Lammeskank til påskemiddag	70
Noe Rødt i glasset – en italiener og en fransk	71

Gris i armene

Forsiden: Brit Elin Ildhusøy er gullsmedelev på Plus-skolen i Fredrikstad.
Foto: Petter Opperud

FLEKSIBILITET I BØTTER OG SPANN

Hvis en utlending for noen år siden hadde spurt meg hvordan norsk fagopplæring foregår, hadde jeg svart at den foregår først to år som elev i skole og så to år som lærling i bedrift. Nå kan jeg ikke svare det lenger. Nå kan yrkesopplæring være 3 år i skole, eller 2 år i skole og 2 i bedrift, eller enda litt mer i skole og litt forskjellig i bedrift, eller 1 år på skole og 3 i bedrift, eller 4 år i bedrift, eller skole og bedrift vekselvis i 4 år fram til fagbrev eller skole og bedrift vekselvis i 4 år fram til fagbrev og studiekompetanse. Vi har lærlinger, lærekandidater og det finnes sikkert enda flere modeller. Dette er selvfølgelig veldig fleksibelt, og det er jo et honnørord. Men er dette bra for det tilbudet som blir gitt ungdommen? Får de den samme opplæringen? Får de en betryggende opplæring?

I denne utgaven av Yrke er det reportasjer som bl a viser forskjellige modeller fra Sandefjord vgs, Vestby vgs og fra Steigen i Nordland, der det er utviklet en lokal modell for yrkesopplæring. Det er en 0+4-modell der all yrkesopplæring foregår i bedrift, mens fellesfagene, minus kroppsøving, tas på skolen i løpet av de to første årene. Ingen yrkesfaglærere er involvert. Modellen er utviklet i samarbeid med fylkeskommunen.

Yrke bringer reportasjer om de forskjellige modellene som en ren dokumentasjon på opplæringsmodeller som faktisk finnes, som faktisk praktiseres. De som uttaler seg i reportasjene gjør det på egne vegne. Det er ikke Yrkes oppgave å være for eller mot de forskjellige modellene for yrkesopplæring som praktiseres av offentlige skoler. Det er lesernes og politikernes oppgave. Modellene har oftest sterke sider, men de har også åpenbare svake sider. Vi bringer dokumentasjonen og overlater til leserne å vurdere. Men Yrke er et tidsskrift som grunnleggende tror på pedagogikken og på lærerens rolle i opplæringen, også yrkesopplæringen. Vi tror at skolen har en rolle som modningsarena og en opplæringsarena der det er rom for å prøve, feile og lære under kyndig veiledning av en pedagog. Vi tror at det i hovedsak er en god ide å gi brede innganger til yrkesopplæringen, for at eleven skal få se det spekteret av lærefag som finnes, og som de kanskje ikke kjenner når de er 15 – 16 år. Yrke mener det er politikernes ansvar å sørge for at det gis muligheter for fullgod yrkesopplæring også lokalt.

REDAKTØRENS SPALTE

REDAKSJONEN:

ANSVARLIG REDAKTØR

Petter Opperud

Telefon: 24 14 23 49. Mobil: 959 04 552

petter.opperud@utdanningsforbundet.no

yrke@utdanningsforbundet.no

<http://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/>

Medlemsfordeler/Publikasjoner/Yrke/

ABONNEMENT OG ANNONSER

Hilde Aalborg

Telefon: 24 14 23 53

ha@utdanningsnytt.no

UTGIVER

Utdanningsforbundet, Hausmannsgate 17

Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo

Telefon: 24 14 20 00

LAYOUT OG PRODUKSJON

Grafisk Kommunikasjon AS

Ulf B. Amundstad. Telefon: 915 90 945

Opplag: 10 155

ISSN 1504-1905

FAGSKOLEN I EGEN SEKSJON

Fra og med denne utgaven vil Yrke bringe stoff om fagskolen samlet i en egen seksjon bakerst i bladet, foran Mat- og vinspalten. At det er bakerst, er ikke uttrykk for noen prioritering, det er der det er lettest å samle en viss type stoff rent redaksjonelt. I akkurat denne utgaven er det forholdsvis mye stoff, vi kan ikke love at det vil være slik bestandig. Men det vil alltid være noe.

Yrke har skrevet om fagskolen siden bladet ble reetablert i 2004. Det nye er derfor ikke at vi skriver om fagskolen, men at vi vil gjøre det i hvert nr, og at stoffet vil være samlet i en egen seksjon.

KREATIVT KRAFTSENTRUM I GAMLEBYEN

Plus-skolen er en privat videregående skole i Gamlebyen i Fredrikstad som har spesialisert seg innen noen få håndverksfag.

Skolen tilbyr Vg2 Design og gullsmed-håndverk, Vg3 Gullsmedfag, Vg2 Design og håndverk med innretting mot skomaker, Vg3 Skomaker. Disse tilbudene avsluttes med svenneprøve på skolen. Skolen tilbyr også Vg 2 Trebåtbygger i samarbeid med båtbyggerbedriften Maritime senter på Isegran. Elevene på denne linja går videre til 2 år som lærling i lærebedrift, ofte på Isegran, som ligger like skolens båtbyggerverksted. Skolen er godkjent av Utdanningsdepartementet for å drive undervisning på VG 2 og VG 3 i gullsmed og skomakerfaget, men vil nå søke om VG3 for båtbygger også. Skolen har ingen tilbud på Vg1. Bjørn Tønnesen er rektor på Plus-skolen.

Ida Pauline Bordøy viser oss noen teknikker i finishen

Voksavstøpning av ring

Det har han vært i 10 år. Før det var han lærer ved skolen og før det var han elev. Totalt har han tilbrakt 32 av sine 46 år på skolen. Han er gullsmedmester og har i tillegg svennebrev som fatter fra Tyskland. Dessuten Rektorskolen på Høyskolen i Oslo. - Alle de som er lærere på skolen nå, unntatt 1, har vært skolens elever, smiler Tønnesen.

Tønnesen forteller at det å være godkjent for å føre elevene fram til svenneprøve etter Vg3 er et være eller ikke være for skolen. I gullsmedfaget og skomakerfaget er det i praksis nærmest umulig å få lære plass, så uten Vg3 hadde ikke elevene eller skolen vært der. I dag har skolen totalt 48 elever på gullsmed, 10 på

skomaker og 7-8 på båtbygger. Skolen er godkjent for inntil 73 elever. Siden skolen er privat, betaler eleven 15% av kostnadene. Resten er statstilskudd. På gullsmedlinja må elevene betale for sølv hvis de velger å ta med seg det de lager hjem. De må dessuten betale for gull til svenneprøven.

Tønnesen forteller at det er stor oversøking til skolen. - Før hadde vi opptaksprøve og intervjuet alle søkerne. Nå er ikke det lov lenger, vi får kun rangere søkerne etter karakterer.

PLUS-SKOLEN

1

Rektor ved Plus-skolen, Bjørn Tønnesen

Dugnadsånd og pedagogikk

- 65 elever gir ikke veldig romslig økonomi, sier Tønnesen. Derfor drives skolen delvis etter dugnadsprinsipper. Elevene feier, rydder og vasker lokalene selv, og vi har utstyrt pauserommene slik at det er mulig å foreta enkel matlaging i noen av dem. Gullsmedlinja holder til i en av de eldste skolebygningene i Norge, de eldste delene av murveggene er fra 1574. Takbjelkene i administrasjonsdelen er fra 1722, det kan vi se av måten de er sammenføyet på. Men bygningene ble totalrenovert da vi overtok og er nå topp moderne og veldig

godt utstyrt rent teknisk.

Elevene her kommer fra hele landet og bor ofte på hybel i nærheten av skolen. Derfor har de lov til å benytte skolens lokaler og verksteder fra 0800 til 2000. Men etter arbeidstid er det uten lærer tilstede. Og mange benytter seg av dette, elevene her er jo mer enn gjennomsnittlig opptatt av faget sitt.

Vi får normalt ikke lov til å ta inn elever fra andre land. Dette skyldes bl a at det er svært vanskelig å sammenlikne den formelle kompetansen de har, med forskjellige trinn på norsk videregående skole. Selv så nære land som Danmark og

FREDRIKSTAD

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

Sverige har totalt annerledes opplegg. De få utenlandske elevene vi likevel har hatt, har derfor måttet ta Vg1 som privatister på Glemmen vgs her i Fredrikstad før de kunne begynne på et Vg2-kurs hos oss. Men vi skulle veldig gjerne kunne ta inn elever fra andre land.

Pedagogisk bygger vi på mesterlærings-tanken. Vi har 1 lærer på 12 elever og klassen har samme lærer hver dag i 2 år. Det foregår utstrakt og systematisert kompetansedeling mellom Vg3 og Vg2. Elevene legger ut alt de gjør på en database så de nye elevene kan se hva de kan komme til å prestere i løpet av årene her. Etter Vg3 kan elevene gå videre innen høyere studier, men ikke ta ett fagbrev til. Staten dekker nærmest ubegrenset antall år på studier, men ikke fagbrev, fordi «retten» er brukt opp. En snodig ordning. Mange ville gjerne tatt sølvsmed eller filigranfaget i tillegg, men det må de i så fall bekoste selv. Tidligere fantes det enda 5 beslektede fag, nemlig fatter, trykker, gravør, siselør og emaljør, men de er nå ute av det norske systemet.

Tønnesen mener det å drive en håndverksskole gir ufattelig mye glede.

- Ungdommene kommer hit som usikre individer og går ut døra som «mester». Det å være med å gi dem denne mestringsfølelsen er en veldig god opplevelse.

Det er beintøft for skolen å overleve økonomisk. Man må ha stålkontroll og hver krone må snus 5 ganger. Men elevene lærer av dette også. Mange av dem satser jo på å overleve med egne firmaer, og da er det bare sunt å bli gjort

Moderne symaskiner

Dataprogram

Hammere er viktige verktøy

oppmerksom på de harde realitetene i en slik satsing.

Nesten alle elevene ender opp i yrker der de bruker faget sitt. Tar vi alle gullsmedelevene siden 1985, er 85 % i arbeid som gullsmed. Men også de resterende 15 % er i relatert arbeid f eks som faglærer, jobber i en gullsmedbutikk eller innen administrasjon.

Komplisert prosess

- Når man skal lage flere eksemplarer av f eks en ring, bruker vi en tradisjonell støpemetode, forklarer Tønnesen.

- Først må det lages en original i metall. Så støpes den inn i en gummi«klump». Når gummien er stivnet skjæres den forsiktig opp. Så tar vi ut ringen og sprøyter voks inn i tomrommet. Når voksen så har stivnet tar vi den ut av gummien og støper den inn i gips. Når gipsen har stivnet smelter vi ut voksen og sprøyter smeltet metall inn i tomrommet.

Når metallet har stivnet kan vi åpne gipsformen og ta ut en metallring som er prikk lik originalen.

Denne prosessen er så nøyaktig at hvis du mister et hårstrå ned på originalringen som støpes inn i gummien, så vil du på det endelige produktet ikke bare se hårstrået, men hvis du legger ringen under et mikroskop, vil du kunne se skjellene på metall hårstrået.

Tine Belstad Knudtzen var tidligere lærer, men nå vil hun bli skomaker

Interessert i håndverk

Ida Pauline Bordøy (26) skal bli gullsmed. - Jeg har jobbet noen år innen helse- og sosialsektoren før jeg tok et nytt valg da jeg var 24. Jeg har egentlig alltid vært interessert i håndverk så det første yrkesvalget var et feilvalg.

Skolen fant jeg ved å søke på nettet, det var jo svært få å velge mellom.

Dette går veldig bra. Det morsomme her er at du selv kan se de gradvise framskrittene etter hvert som du lærer deg nye teknikker og får øvet opp håndlaget.

Man mestrer mer og mer, og så får man

muligheten til å jobbe med samme ting over litt tid. Målet er jo å kunne drive for meg selv, men realistisk sett må jeg regne med å jobbe for andre noen år først.

Jeg liker å være kreativ og vil gjerne lage ting med et litt moderne designpreg. Smykker, anheng, ringe. Jeg vil også prøve å lage helt nye ting, ikke bare de klassiske gullsmedproduktene.

Skomaker

Tvers over gårds-plassen fra gullsmedverkstedene holder skomakerne til. Her lukter det lær og lim. Elevene her lærer først og fremst å lage sko. Dette er jo den egentlige betydningen av skomaker. Men de lærer også å reparere sko.

Det er få som lever av å lage sko på bestilling i Norge i dag. Det finnes 2 i

PLUS-SKOLEN

Sølvsmykker

Katja Kolle Giljarhus skal feste overlæret til sålen. Lærer: Karoline Vinje. Rektor ser på.

Tord Bentzen skal mest sannsynlig bli båtbygger.

Andreas Pagander er lærer i båtbyggerfaget

Oslo. Disse skoene blir dyre, det kan fort bli snakk om 10 – 15 000 kr pr par.

Men det finnes fortsatt noen som i hovedsak lever av å reparere sko. Og så er det behov for skomakere i ortopedisk industri og f eks på den norske opera, der man lager sko til kostymene.

Tina Belstad Knudtzen vil bli skomaker. Hun sier at hun jobbet som lærer da hun fant ut at hun ønsket seg mer ro og fred. Så 32,5 år gammel bestemte hun seg for å satse på skomakeryrket.

- Jeg liker å lage ting med hendene, gjerne gjenbruk. Jeg satser på å kunne overleve som reparasjonsskomaker ved å lage en del andre ting av lær for salg ved siden av. F eks armbånd. Selve utdanningen her på Plus-skolen fant jeg fordi jeg hadde en venninne som gikk på gullsmed, og hun anbefalte skomakerlinja her for meg.

Trebåtbygger

Båtbyggerlinja på Plus-skolen ligger ved sjøen ute på Kråkerøy, noen kilometer fra resten av skolen. Lokalene var tidligere et bussverksted, og Tønnesen forteller at rengjøringsjobben da de overtok lokalene var enorm.

Når er alt hvitt, lyst og luftig og lokalene dufter godt av ferskt treverk. To – tre båter er under produksjon. Den ene skal bli en kopi av livbåtene på ferga MS Hvaler.

I et eget lokale er det båter under reparasjon i samarbeide med et lokalt båtverksted. Her henger luksusbåter verdt et stort antall millioner side om side oppe under taket. Noen skal totalrehabiliteres, noen skal ha nye bunnbord, noen skal «bare pusses og lakkes». Da snakker vi faktisk om 27 lag lakk!!

Tord Bentzen skal mest sannsynlig bli båtbygger. Problemet er at det er få jobber innen faget. Han holder på å bygge en lav, spiss trebåt. Alt holdes sammen med treklinker og litt tjære her og der.

Leif Olsen (75) er veteran innen båtbyggerfaget. Nå rehabiliterer han en Åsterne, som er å regne som Rolls Royce blant trebåter.

Andreas Pagander er lærer. Han har jobbet som båtbygger i 15 år, tidligere jobbet han innen elektronikk.

- Så tok jeg et år på folkehøyskole for å få et friår og der ble jeg hekta på trebåtbygging. Det er svært utfordrende å forme tre.

- Jeg ble lærer fordi det er stort behov for å opprettholde utdanningstilbud i faget.

- De fleste elevene her er voksne mennesker som har vært noen år i et annet yrke først.

Leif Olsen er veteran i verkstedet.

PLUS-SKOLEN

FRA KOMPETANSEMÅLENE

Detalj av minifela som produsers på forsidebildet

GULLSMED

Gullsmedhåndverk

Målet er at lærlingen skal kunne:

- sage, file, smi og lodde i arbeid med gullsmedprodukter
- bruke støpeteknikker
- gjøre rede for edelmetallenes kjemiske og fysiske egenskaper
- beregne ulike legeringer og beregne vekt og volum av edelmetallene
- lage smykker etter tegning med galleri, buede og knoppede former og ajourer
- lage og tilpasse egnede låsmekanismer, sjarnerer og kontrasjarnerer
- og tilpasse innfatning med klør, sarie og stikning og sette inn stein i disse innfatningstypene
- utføre ulike typer reparasjoner
- utføre forskjellige galvaniske prosesser
- gjøre rede for og anvende sikkerhetsrutiner for behandling av steiner, perler og metaller
- smelte sammen ulike legeringer og lage egnede materialer som utgangspunkt for videre bearbeiding
- lage og tilpasse spesialverktøy og vedlikeholde håndverktøy og maskiner
- beregne kostnader ved produksjon av

egne gullsmedprodukter og markedsføre egne produkter og tjenester

Design og produktutvikling

Målet er at lærlingen skal kunne:

- konkretisere og begrunne idé, design og arbeidsprosess i tråd med estetiske og etiske normer og innenfor rammene for det enkelte arbeidet og kundens bestilling
- tegne og visualisere idé fram til ferdig produkt ved bruk av digitale verktøy
- lage og bruke skisser og annen visuell informasjon i egen produktutvikling og produksjon
- beregne råvarer til produkter og tjenester for eget arbeid innen gullsmedhåndverk
- presentere og dokumentere eget arbeid visuelt, verbalt og ved hjelp av digitale verktøy
- bruke ulike materialer og formelementer tilpasset bestemte uttrykk forankret i idé, design og trender i gullsmedfaget

SKOMAKER

Produksjon

Målet er at lærlingen skal kunne:

- utføre reparasjoner og vedlikehold av skotøy og andre skinn- og lærvarer
- velge og bruke materialer, tilbehør, teknikker og verktøy på fagmessig måte
- utføre ortopediske høydejusteringer og andre ortopediske tilpasninger på fottøy
- utføre håndsøm og maskinsøm på skinn- og lærprodukter
- gjøre rede for og bruke tilskjærings- og sammenføyingsmetoder
- utføre bunning av sko
- opprette hæler, underrette sko og halv-såle, helsåle og hælflikke sko
- utføre overlærereparasjoner
- gjøre rede for egenskaper og bruksområder for ulike limtyper og bruke lim og ulike klebemetoder i eget arbeid
- omfarge, overflatebehandle, vokse og impregnere sko og lærvarer
- gjøre rede for og veilede om naturprodukter, kjemikalier og deres bruksområder
- bruke tradisjonelle teknikker i framstilling av skotøy
- utføre nødvendig vedlikehold av utstyr, verktøy og maskiner

Gamle lester

Båtbyggerverkstedet på Kråkerøy

Design og konstruksjon

Målet er at lærlingen skal kunne:

- ta mål, lage skisser, arbeidstegninger og arbeidsbeskrivelser
- bruke tegneteknikker, konstruere enkle modeller og lage maler til utvikling av ulike skomakerprodukter
- gjøre rede for sammenhenger mellom fotøy, fotens anatomi og enkelte fotlidelser
- gjøre rede for ulike skomaterialers oppbygning og egenskaper
- vurdere og begrunne egnethet og bruksområder for ulike skomaterialer
- bruke og begrunne valg av form og farge i eget arbeid med skomakerprodukter
- gjøre innprøvinger og tilpasninger av sko og skomakerartikler i samråd med kunde
- foreta lestkorreksjoner, lestkopiering, overlæringsmodellering, nåtling, pinning og bunning
- beskrive og vurdere skoens helhetsinntrykk og funksjon
- gjøre rede for moter og trender i skomakerfagets produktområde
- sette eget arbeid inn i en skomakerfaglig historisk sammenheng
- bruke digitale verktøy og annen teknologi i eget skomakerarbeid
- beregne materialforbruk, tidsbruk og pris på egne produkter og tjenester i skomakerfaget

TREBÅTBYGGER

Teikning

Hovudområdet omfattar kunnskap om forma på båtar uttrykt ved teikning. Hovudområdet dreiar seg om å lage skisser og enkle arbeidsteikningar, manuelt og ved bruk av digitale hjelpemiddel, og å lage modellar av produkt. Hovudområdet omfattar vidare å gjere oppslag av heile eller delar av båtar i full storleik. Hovudområdet omfattar også historia til trebåtbyggjarfaget.

Produksjon

Målet er at lærlingen skal kunne:

- handtere og lagre trematerialar for aktuell produksjon
- kvalitetssortere og bruke trevirke og anna materiale
- bruke verktøy og teknikkar tilpassa ulike materialar, ergonomi og tidsbruk
- bruke mekaniske og kjemiske bindingsmetodar tilpassa aktuelle bruksområde
- bruke ulike middel og metodar for tetting
- lage rundholt til ulike formål

- utføre trearbeid i samband med tekniske installasjonar
- halde ved like verktøy, maskiner og utstyr
- utføre overflatebehandling tilpassa material, bruksområde og miljø
- rekne ut kostnader ved eigen produksjon

Vedlikehald

Målet er at lærlingen skal kunne:

- vurdere tilstand og utarbeide vedlikehaldsprogram for trebåtar
- vurdere og grunngi behov for reparasjon og restaurering og beskrive kva arbeidet inneber
- utføre ulike typar reparasjonsarbeid på trebåtar
- utføre vedlikehald tilpassa materiale, båttype og bruksområde
- gjere overslag over kostnader for vedlikehald, reparasjon og restaurering

MOTORISERTE SKAP

Hos Lien og Lian på Barkåker like ved Tønsberg lager de motoriserte skap på bestilling. Og helstøpte benkeplater med integrerte servanter av et nytt komposittmateriale. Men du kan også bestille servanter som er frest ut av en enkelt, solid treblokk.

- Vi lager nye skap, kjøkkeninnredninger, spesialinnredninger til private hjem, forretninger eller andre typer bedrifter på bestilling, forteller daglig leder Torbjørn Lian. - De skreddersys til de rommene der de skal stå.

Motoriserte deler

- Vi jobber med tradisjonelt heltre, laminater eller plater i komposittmaterialer. I mange av skapene vil kundene ha motoriserte deler som dører eller skuffer. De åpner seg ved et trykk og lukker seg på samme måte. Dette er kjempepraktisk når du står med armene fulle av ting du skal legge inn.

Selv er jeg møbelsnekker, av de 5 ansatte er 3 møbelsnekkere, en er dreier i tillegg, og så har vi en dame på overflatebehandling. Alexander, som har fagbrev innen Trevare og bygginnredning, har nå startet på fagbrev nr 2 i CNC.

Martin Skjeggerød er utplassert her fra Vg2 på Re og har hatt en fin faglig utvikling. Nå kan han produsere enkle ting selv og er blitt en ressurs for bedriften. Vi har laget ca 25 av servantene i heltre. Treet forsegles med epoxy, men det er en stund siden sist vi fikk inn bestilling på slike.

OG HELTRE-SERVANTER

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

TØNSBERG

▲ Servant i heltre

Lærlinger har vi alltid hatt. Vi brenner for faget vårt. Og det er vanskelig å få tak i dyktige fagarbeidere uten å lære dem opp sjøl. Det er ikke så mange som er interesserte i dette faget, så vi må ta oss godt av de som kommer hit.

Dyktige lærere

Alexander Moore forteller at han egentlig hadde tenkt å bli tømrer og startet på Bygg- og anleggsteknikk på Re. - Men så var vi innom Treteknikk og likte det veldig godt. Dyktige lærere spilte nok en stor rolle. Så det ble Vg2 Treteknikk. Jeg startet som lærling på en bedrift som ble nedlagt like etter. Så var jeg innom en annen der jeg ikke syntes det faglige passet, men her trives jeg kjempegodt.

Spennende fag

Martin Skjeggerød er utplassert elev og forteller at han synes treteknikk er et spennende fag. - Jeg har alltid likt å lage ting med hendene, og nå kan jeg gjøre en del enkle oppgaver her på egen hånd. Nå kan jeg godt tenke meg å søke læreplass her, så får vi se om de vil ha meg.... Lian forteller at de ikke trenger å jobbe med markedsføring. Oppdragene kommer av seg selv på grunn av det gode ryktet bedriften har fått etter hvert. Vi lever av tilliten!

Daglig leder Torbjørn Lian

TRAPPER OG SKAP I INDRE VESTFOLD

Re vgs går så det griner. Skolen er bygget for 450 elever, men har nå godt over 700 og må bygge på. Dette til tross for at den ligger litt utafor allfarvei. – Det må være miljøet, humrer studierektor Kåre Henry Simonsen.

Re videregående skole ligger ved Revetal i Re kommune i Vestfold. Skolen ligger i umiddelbar nærhet til Ramneshallen, Meny arena og idrettsanlegget rundt. Det første man ser når man kommer til Re vgs er egentlig den enorme idrettshallen. Selve skolen er en lav, hesteskoformet bygning, lunt plassert mellom furutrær på toppen av en liten kolle. Rett bak skolen ligger en av flere fotballbaner.

I tillegg til det store stinettet i skogene rundt skolen danner dette varierte fasiliteter til skolens linjer innen idrettsfag.

- Re videregående skole ble innviet i 1981, og har alltid vært en kombinert videregående skole, med både studieforberedende og yrkesforberedende tilbud, forteller Simonsen.

- Vi har nå 4 paralleller studiespesialisering, 2 paralleller idrettsfag, ca 130 elever på helse- og oppvekstfag og 110 elever på bygg- og anleggsteknikk. Alle linjene kan dessuten kombineres med toppidrett. Totalt har skolen ca 730 elever.

-Skolen er kjent for svært gode resultater på frafall og fullført og bestått. De siste åtte

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

REVETAL

årene har vi hatt under 1 % frafall, også på bygg- og anleggsteknikk. Dette er noe vi jobber steinhardt for å få til, og noe vi er stolte av.

Alle elever går i vanlig klasse, vi har ikke små grupper med elever som skal ha spesialundervisning. Da styrker vi heller klassen med en assistent.

YRKE blir plassert i sofakroken innerst på personalrommet og kaffe og varme vaffer kommer raskt på bordet.

- Vi har en slags arbeidsdeling, forklarer Simonsen. Rainer er den strenge og krevende faglæreren, jeg er bestefaren i bakgrunnen. Sammen forsøker vi å forberede elevene på den tøffe virkeligheten i arbeidslivet, mens vi støtter dem så godt vi kan gjennom årene her på skolen. Året da elevene går på Vg2 er ofte et modningsår. Og vi opprettholder kontakten ut i læretida om det skulle være ønskelig. En gang Re-elev – alltid Re-elev!

Rainer Piribauer er faglærer på Byggfag og også på Vg2 Treteknikk. Han har svennebrev som tømmer fra Tyskland. Han mener fagopplæringen i Tyskland er langt grundigere enn i Norge, men forteller også at tømmerfaget i Tyskland ligger litt nærmere det vi Norge nå kaller snekker.

- Antallet elever på Treteknikk varierer veldig, i år er det 6, men vi her på skolen er enige om at inntil videre gir vi tilbudet om noen ønsker det. Det er viktig for trevare- og innredningsindustrien her i Vestfold at tilbudet finnes.

Simonsen og Piribauer legger stor vekt på å ha et nært forhold til elevene. De kjenner alle elevene ved navn, har flere foreldre-

Jan Larsen ved ferdigstilt trapp.

Rainer i skolens verksted

møter hvert år, og har ofte vært hjemme hos elevene.

- Vi har møte med elev og foreldre når vi vet at de har søkt seg til de forskjellige fagene, for å forsikre oss om at de vet hva de har søkt seg til.

Sammen med rådgiver Vidar Lysell prøver vi å gi elevene en trygghet gjennom hele opplæringsløpet. Skulle en elev få alvorlig trøbbel i læretida, er det alltid mulig å komme tilbake til skolen for en periode. Det beste er jo om problemet i lærebedriften kan løses, men går ikke det, finner vi en ny bedrift i samarbeid med opplæringskontoret. For mange elever er det et sjokk å komme fra skolevirkeligheten til arbeidslivet. Men for de fleste går det bra. I tillegg til alt dette forteller Simonsen og Lysell at de også holder kontakt med elever som slutter etter Vg2 uten å gå ut i lære.

- Det hender ganske ofte at disse bare trenger et år eller to på å modnes og være ute av skolen, før de får lyst til å fortsette opplæringen. Og da er det greit at vi har hatt kontinuerlig kontakt hele tiden.

Kåre Henry Simonsen er studierektor på Re vgs.

Tre-Ringen

Jan Larsen er daglig leder i Tre-ringen, som er et opplæringskontor for trearbeids-

fagene. Han forteller at Tre-ringen har ca 50 medlemmer og 52 lærlinger i fylkene Vestfold, Buskerud og Østfold. Han samarbeider tett med Re vgs om rekruttering til fagene.

- Vi jobber med dører og vinduer, trapper, spesialinnredninger, sag og høvleri. Trelasthandlere derimot, ligger under salgsfaget.

90 % av lærlingene er i Trevare og bygginnredninger. Noen er i trelast. Vi har bl a en flott sag i Andebu, Hasås Sag, der vi har lærlinger. Limtrefaget finnes ikke her. Det gamle Vg2 møbelsnekker eller snekkerfaget som bygde på Vg1 Design og håndverk, har vi ikke i Vestfold.

Jeg har jobbet i Tre-ringen siden 1997 og jeg har sett en utvikling i ungdomskullene som ikke er så positiv. Unge nå har mange flere problemer av forskjellig slag. Derfor opprettholder vi kontakten med skolen også i læretida og etter avtale med elevene opprettholder vi kontakten med foreldrene selv etter at elevene fyller 18.

TRAPPEESPESIALISTEN

Noen bedrifter er avhengig av å være lokalisert sentralt i forhold til hovedtrafikkåre og tettbygde strøk. Dette gjelder ikke Trappespesialisten. Stort mer ut på bondelandet er det ikke mulig å komme i Vestfold. Men det hindrer ikke bedriften i å gå godt.

En graf på veggen i spiserommet viste utviklingen i bedriftens omsetning, og den pekte kun en vei: oppover. Daglig leder Marianne Foss kunne bekrefte at dette gikk bra. Hun er 3. generasjon som driver bedriften, men nå er det ektemannen Arild Foss som har det faglige ansvaret og mesterbrevet. Marianne er daglig leder, innkjøpssjef, tekniker og selger. Firmaet lager trapper, kun på bestilling.

- Hver eneste trapp er unik, tilpasset trappehullet i det huset der den skal være. Materialet vi bruker er tre, eik i trinn, furu i resten er standard.

Men vi kan felle inn f eks stein i trinnet, og vi kan ha håndløper av metall. Og så kan det være plast eller glass som beskytter mot sidene.

Lærlinger har vi alltid hatt. Vi er nødt til å lære opp våre egne ansatte, for du finner ikke ledige trappesnekere ute på arbeids-

markedet. Akkurat nå har vi 2 lærlinger, samt Emilie som er ute i praksis fra Vg2 på Re.

Alt skjæres til her inne på vårt eget verksted. Her er alt fra hypermoderne CNC-maskiner til enkle håndverktøy. Alt treverket er laminert, rent tre ville bøyd seg. Før laminerte vi selv, men nå kjøper vi det ferdig.

Vi gjør alt helt fra bunnen av: Møter opp hos kunden og hører på hans ønsker om utseende og materialer. Så tegnes trappen

på data her, de nødvendige materialer må kjøpes inn, skjæres til og settes sammen. Overflatebehandling er viktig og her har vi en egen person på dette. Så skal trappen monteres og gis en siste finish.

Svingstykkene kan vi lage ved å spikke, skjære eller datafres. Her blir det ofte mye svinn, men det kan brukes til ved f eks!

Vi lager trappene på bestilling, men det er masse forskrifter fra Norsk Standard som må følges. Noen ganger ønsker kundene seg en trapp som er så utenfor standard at den ikke kan eller bør lages. Da

må vi diskutere oss fram til enighet.

Hvis vi skal legge inn stein eller andre materialer i trinnet blir både utskjæring og innlegge data-skjært/frest og blir så ticht at den sitter fast når den er lagt ned.

Det er 30 – 40 trappeprodusenter i Norge, men i dag er vi den som går best. Dette skyldes

blant annet at vi har det mest avanserte utstyret.

Vi har veldig god erfaring med å ha lærlinger. Alle lærlingene vi har hatt har først vært her i praksis fra Re vgs. Da vet de hva de går til og vi kan velge hvem vi vil ha. Det første de gjør oftest å være med ut og montere en bestilling. Da får de se alle delene og hvordan de skal henge sammen. Det er egentlig først det siste halve året at de begynner å se helheten og ha det gøy!

Trappelev Emilie Vikøren Wetten og daglig leder Marianne Foss

Trappelev Emilie Vikøren Wetten

Emilie Vikøren Wetten går på Vg2 Treteknikk på Re vgs og er nå utplassert hos Trappespesialisten.

- Jeg stortrives her. Dette er akkurat det jeg elsker å drive med!

Jeg har alltid likt å lage møbler. Det første ordentlige bordet lagde jeg da jeg var 13, men jeg har vært med pappa på små prosjekter helt fra jeg var liten. Faglæreren min, Rainer, mente at jeg passet godt her og det var riktig. Nå vil jeg søke om læreplass her etter Vg2.

TEMA: TRETEKNIKK

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

Jeg synes det er veldig morsomt å oppdage alt det som ligger bak en ferdig trapp. Har fått et nytt interessefelt.

Nå skal jeg være her tre dager i uka fram til uke 12. Arbeidsdagen begynner kl 0700 og jeg får kjøre med en av de andre ansatte, så jeg kan dra hjemmefra 0630.

Vi lærer å bruke alle maskinene, men den avanserte CNC-styrte datafresen har jeg ikke kjørt noe særlig ennå. Alle programmene lages inne på kontoret og overføres til fresen her ute i verkstedet.

LIMTREARBEIDER

Aktuelle arbeidssteder

En limtrearbeider arbeider i limtreindustrien.

Sentrale arbeidsoppgaver

Produksjon av limtre er en sammensatt prosess. Sentrale arbeidsoppgaver er

- mottak og kontroll av råvarer
- skjøting, høvling, limpåføring, pressing, herding og bearbeiding til ferdige konstruksjoner og elementer
- drift av fingerskjøteanlegg, lamellhøvel, limeanlegg, presseutstyr og konstruksjonshøvel- eller pusseanlegg
- kapping og tilskjæring av bjelker og sammensatte konstruksjoner
- fresing, boring og montering av ulike typer forbindelser og beslag
- klargjøring for transport.

FAGOPERATØR I TRELASTFAGET

Aktuelle arbeidssteder

En fagarbeider innen trelastfaget har sin arbeidsplass i sagbruk, høvlerier og industribedrifter som produserer trematerialer til bygninger, anlegg, snekkerfabrikker

Sentrale arbeidsoppgaver

Fordypningsområder for trelastfaget er sagteknikk, høvelteknikk, tørking og energiproduksjon samt vedlikehold av verktøy. Felles sentrale arbeidsområder er

- råvare- og ferdigvarehåndtering
- materialvurdering
- bruk av maskiner, verktøy og databaserte styringssystemer slik at produktene tilfredsstillers nasjonale, internasjonale og markedsmessige krav
- kvalitetskontroll av hele produksjoner klargjort for leveranse

TREVARESNEKKER

Aktuelle arbeidssteder

Trevaresnekkeren har sin arbeidsplass i bedrifter som produserer vinduer, dører, trapper og/eller innredninger av tre. Arbeidsplassen er i hovedsak på et fast produksjonssted, men det kan være enkelte monteringsoppdrag ute på byggeplass.

Sentrale arbeidsoppgaver

På grunn av utstrakt spesialisering innen faget må du velge blant følgende fordypningsområder: produksjon av vinduer, dører, trapper eller innredninger. Sentrale arbeidsområder er

- materialhåndtering
- maskinering/bearbeiding
- sammensettings- og monteringsarbeider
- overflatebehandling

MATKULTUR I ET GLOBALT

Innvandrerforretninger og innvandrere og flyktninger har påvirket valget av grønnsaker og frukt og bruken av krydder, og ulike matkulturer knyttet til nasjonal bakgrunn, med store variasjoner fra sted til sted. Dette gjelder både for nordmenn og innvandrere og flytninger fra ulike deler av verden. Dessuten har nordmenns reisevaner påvirket matkulturen.

En global matkultur i Norge

Nordmenn liker for eksempel mat fra andre land og ulike krydder grunnet utenlandsreiser, innvandring til Norge, restaurantbesøk og større tilgang på råvarer fra hele verden. (Aakervik, G: 2010 C, s. 15). Mat handler om identitet, og på en måte kan man si at matkultur er både tradisjon og endring, og dette påvirker både matretter, måltider og samvær rundt maten.

«Nordmenn reiser mer, og nye smaker av matretter med forskjellige urter, krydder, kjøtt, fisk og grønnsaker blir mer og mer vanlig i det daglige kostholdet. Kinesisk hurtigmat er for eksempel utbredt i nesten alle kommuner og småsteder rundt om i landet. Chili con carne og greske salater har vært velkjente matretter i Norge i lang tid». (Aakervik, G, Pensumtjeneste 2010 A). Sushi-barer har trengt seg frem og overtatt etter kinesiske kafeer noen steder, i alle fall når disse kafeene ikke lenger grunnen alene. Thailandsk og vietnamesisk mat har blitt populært, ikke bare i større byer, men også på en del tettsteder. Nå har også en filippinsk restaurant åpnet i Oslo.

Pizza, kebab, taco og hamburgere har kommet inn som matretter, ikke bare som gatekjøkkenmat, men også inn i husholdningene. Det er mat som er enkelt å lage, som kan kjøpes som hurtigmat for travle mennesker som ikke har tid til eller alltid nok kunnskaper til å lage mat fra grunnen av. Men også salatbarer og småretter med bruk av hvitløk, tørkede tomater, urter og

krydder har satt sitt preg på kostholdet. Befolkningen i Norge er mer sammensatt enn før, og mange tar med seg hjemlandets mattradisjoner som påvirker også det norske kostholdet. Med godt over 12 % med to utenlandsk fødte foreldre fra land utenfor Norge, og i hovedstaten over 25 %, vil dette få utslag i matkulturen. «Mattradisjoner og levemåte blir brutalt revet opp og blandet med nye inntrykk i Norge. I ulike kulturkretser er religion og mattradisjon vevd tett sammen» (Aakervik, G: 2000, s. 19).

Hvilke likheter og ulikheter er det i matkulturen i de nordiske landene?

I all hovedsak er ulikhetene i det nordiske kostholdet knyttet til geografiske og klimatiske forhold. Vi snakker om at danskene lever for å ete men nordmenn eter for å leve. I Sverige er det mye sild i Østersjøen og småfisk i de store innsjøene som blir preparert til et stort utvalg av sildeprodukter. I både Danmark og Sverige har det vært stor svineproduksjon, men også gås og and til festmåltider. Et føydalt landbruk har også ført til at man har en mer avansert overklasse matkultur som skiller seg fra Norge, Island og Finland hvor de fattiges mattradisjoner (husmannskosten) har vært viktige i den nasjonale matkulturen. Matvaner og snacks kan være svært forskjellig. Det er likevel mange likheter som bruk av brødmat, ost og middagsretter som sild i Sverige, Norge og Danmark.

Kostholdet i endring

Kostholdet er under konstant påvirkning og endring, både når det gjelder ingredienser, matretter, livsstil og ut fra den enkeltes livssituasjon. Noen mener de holder på det opprinnelige kostholdet sitt, og lager festmat med mye kjøtt og fett

PERSPEKTIV

TEKST OG FOTO:
GUNNHILD AAKERVIK

beregnet til høytider og fester mer og mer i det daglige. Endringene fører i mange tilfeller til høyt konsum av sukker, både i desserter og i søkte leskedrikker. Statusmaten blir ikke den sunne, gode maten fra hjemlandet, men festmaten får en mer fremtredende plass. Usynlige endringer

gjør kostholdet fetere og søtere, og en del blir rammet av livsstilsrelaterte sykdommer som kommer av kostholdet, stress, fysisk aktivitet og livssituasjonen generelt. Dette rammer også mange etnisk norske, som framfor å ta etter det beste av et sunt globalt kosthold, velger

mer usunne alternativer. Flere og flere «rotnorske» nordmenn spiser riktignok mer frukt og grønt enn for noen tiår tilbake, men fremdeles viser det seg at vekten øker for gjennomsnittsnordmannen (SSB.no). Raffinert mat, ferdigmat, mer mat tilsatt tilsetningsstoffer er en global utfordring.

«Smeltingen» i vår tid gir mange mattilbud på hvert et hjørne, i bugnende matvarebutikker og med oppskrifter tilgjengelig både i selve butikken i kulørte magasiner og på nett. «Food literacy» har blitt et begrep fordi kunnskaper om kosthold og tilberedningsmåter har gått tapt, og det er behov for en nyorientering og drahjelp for å orientere seg mot og velge gode alternativer. I tillegg er miljøvennlig kortreist mat, naturlig mat uten tilsetningsstoffer og et balansert kosthold med utgangspunkt i ulike matkulturer i fokus. Barnehager og skoler har barn og ungdom fra mange verdenshjørner. Sykehjemmene vil med tiden få en del beboere med annen etnisk og nasjonal bakgrunn enn norsk, og mange institusjoner har begynt å tilrettelegge for dette.

Kostholdet har sin egen historie

Hva spiser vi til jul og andre høytider? I den nordnorske matkulturen spiser man mye torsk, i innlandet har det vært vanlig å spise mye kjøtt og samene spiser reinkjøtt, tradisjonelt sett. Men mange har byttet ut ribba med kalkun, en amerikansk skikk. I pakistanske familier lages det mange velsmakende retter med stekt løk og tomat, tilsatt krydder som nellik, kardemomme, pepper og koriander, med grønnsaker eller kjøtt i sausen. Det serveres nan eller chapati sammen med matretten. Det serveres ofte salater med agurk, tomater og mais. Mye av den samme maten preger indiske

mattradisjoner, og med store variasjoner om man har et vegetarisk kosthold eller spiser kjøttprodukter. I store deler av verden er maten balansert og næringsrik, bare det er nok av den. Noen har i overflod mens andre sulter i samme land, og i et nord/sør perspektiv.

Ved kysten i Norge er det god tilgang på fisk, men flere har et husdyrhold, og i innlandet er det kornproduksjon, dyrking av grønnsaker og husdyr. Kjøttet ble saltet og fisken tørket osv., for å sikre lagring av maten. Dette var nødvendig

for å overleve gjennom lange vintre. Før poteten kom til Norge, var det kornprodukter som man brukte til grøt og brød (flatbrød og lefse). Poteten endret mye av matkulturen i Norge, og noen hevder at poteten fortrente rug og bygg i dagligkosten. En del grønnsaker er hovedsakelig sesongbetont slik ulike fiskeslag er det, og beskriver ulike matkulturer knyttet til årstider. En stor spredning av hurtigmatkultur er fanget opp av også den nasjonale matvareindustrien. Ferdigpizza har blitt daglig kost for noen og fast innslag i helgene for mange. Mange har endret kost-

vanene og laget nye mattradisjoner i løpet av voksenlivet, både blant innvandrere og nordmenn.

KILDER:

Aakervik, G: Dhal eller lapskaus, Pensumtjeneste AS 2010

Aakervik, G: Mat og måltider i hjemmebaserte tjenester og i eldresomsorg Pensumtjeneste AS 2010

Aakervik, G: Innvandring, helse og mat Endringer i kosthold og helse ved migrasjonen, Almater Forlag AS 2000

LEDIG STILLING?

Annonser på Lærerjobb.no

Barnehage

Grunnskole

Videregående

Universitet/
Høyskole

Lærerjobb.no

Stillingsportalen for utdanningssektoren

Elev Elise Svalheim Lehne var en kunnskapsrik guide for Yrke. Her er hun blant digre avlspurker av forskjellig rase

GRISER OG PAPEGØYER

- Velkommen til Hedmarks største skole, sier rektor Kjell Åge Bjørnsrud, med et smil. For når man måler størrelsen i areal, er Jønsberg klart størst. 11 000 mål hvorav 10 000 mål skog gir god boltreplass for elever og lærere. Og plasseringen på toppen av åsryggen i Stange er majestetisk.

Jønsberg vgs har 250 elever og 67 ansatte, hvorav 47 i pedagogiske stillinger. Skolen er først og fremst en naturbrukskole og tilbyr 3-årig løp fram til agronom, eller man kan ta 3. året som allmenn påbygging. Bjørnsrud mener det er gull verdt for skolen å tilby påbygg, for det gir mange elever en grunnleggende naturbruks-erfaring som de tar med seg inn i høyere utdanning innen fagfeltet. Skolen tilbyr også TIP med Vg2 Arbeidsmaskiner noe rektor Bjørnsrud mener er veldig praktisk for skolen. Man kan også komme tilbake og ta Vg4 påbygg etter avlagt fagprøve. Da er det kun 23 uketimer og går over 3 dager pr uke. Men dette tilbudet er utover «retten»

og man får bare plass om det er ledige plasser.

Veterinær – eller bonde

Elise Svalheim Lehne går på VG3 påbygg mens Marianne Dobloug går på Vg2 Landbruk og gartneri og sitter dessuten i elevrådsstyret, der hun er leder. Elise skal bli veterinær og går nå på påbygg for å få spesiell studiekompetanse. Men hun har bevisst valgt å ta 2 år på naturbruk i stedet for Studiespesialisering, fordi hun får et mye bedre faglig grunnlag. Men hun har valgt fordypning i fellesfagene med bl a kjemi, for å det litt lettere på Påbygg.

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD
MYE TEKST ER HENTET
FRA SKOLENS WEB

STANGE

Elise med nymfeparakitter

Skilting

▶▶ Lektor Maria Østerås har en master i Husdyrhold. Her er hun i grisebingen sammen med Maren, som vil fortsette utdanningen sin på Politi høyskolen (!) og Andreas som skal ta over slektsgården.

Internatbygningen, som ble bygget i 1913, er fortsatt et landemerke på Hedemarken

Veldig myk kanin

- Her har jeg lært alt det grunnleggende om dyrehold, avl og stell, sier hun. Det blir uvurderlig i en veterinærpraksis. Denne skolen åpner mange dører som man ofte ikke visste fantes, sier hun. For det første er det mange yrker man ikke har hørt om når man går på ungdomsskolen. Men verre er det at rådgiverne heller ikke har hørt om dem! På sikt er målet mitt egen veterinærpraksis her i distriktet, men først må jeg nok jobbe noen år i et annet firma, forteller Elise, som i tillegg til skolegangen er i Norgestoppen i Islandshestkonkurranser. Her konkurrerer man bl a i gangarter! Interessen for hest kan nok bl a skyldes at hun bor på en stall og eier 3 hester selv. Marianne vil gjerne bli bonde, men siden hun ikke har odelsretten på den gården hun har vokst opp på, må løsningen bli å gifte seg til en gård (!). Hun vil gjerne drive kennel i forbindelse med gården.

- Jeg fant Jønsberg da jeg var her på hospitering og trives veldig godt her. Både opplæringen og miljøet er topp. Og så får vi mange fine turer. Rektor Bjørnsrud forteller at det bare er et mindretall av elevene som skal bli bonde. Men mange går her 4 år for å få både agronomutdanning og Påbygg. Etter Jønsberg er det mange muligheter innen høyere utdanning både innen fagfeltet og i helt andre yrker.

GÅRDSBRUKET

Jønsberg er landets eldste landbruksskole og ble etablert i 1847. Jønsberg er en allsidig drevet gard med husdyr, planteproduksjon og skog. Jordbruksarealet ligger rundt skolen og skogteigene er i Stange, Elverum og Trysil. Skoledagene er svært varierte med god veksling av læringsaktiviteter ute og inne,

mellom programfag og fellesfag. I løpet av en skoleuke arbeider elevene i ulike gruppestørrelse, med ulike metoder og aktiviteter tilpasset tema. Det kan være alt fra praktisk husdyrstell, traktorvedlikehold, forberedelse av hundeutstilling, refleksjonsnotat etter fisketur, loggføring i prosjektarbeid, regnskapsanalyser i ungdomsbedrift, internettsøk i samfunnsfag til tolking av noveller, for å nevne noe.

Rektor Kjell Bjørnsrud, elevene Marianne og Elise og studierektor Renate Christiansen Lunde

Kunnskapsløftet gir gjennom faget prosjekt til fordypning elevene store muligheter til kunnskaper, ferdigheter og innsikt i tema de er spesielt interessert i. Skolens gardsbruk er allsidig drevet med storfe, mjølk- og kjøttproduksjon, økologisk svin- og sauebesetning, egne hester, og avdeling for sports- og familiedyr. Blant disse er kaniner, chinchilla, marsvin, hamstere og rotter, samt papegøyer, undulater og nymfeparakitter. Planteproduksjonen er korn, gras, poteter og grønnsaker, samt prydvækster i drivhus. Skolen har også verksteder med tre- og metallavdeling og flere maskinhaller. Alt dette er viktige læringsarenaer sammen med skog og utmarksarealer. Jønsberg 4H gård tar i mot barnehager,

skoleklasser og 4H klubber for omvisning og aktiviteter.

Jønsberg vgs har internat. Internatbygningen er fortsatt et landemerke på Hedemarken, godt synlig fra E6, og ble bygget i 1913. Det er ca. 50 sengeplasser fordelt på enkle og doble rom. Du får velge om du vil ha rom alene, eller sammen med noen. Dusjer og toaletter i hver ende av bygningen. Felles for elevene: Tv-stue, videorom, vaskerom med vaskemaskin og tørketrommel, samt en liten kiosk på vaktrommet. For kost og losji må elevene betale fra kr 3300,- til 3800,- per måned, avhengig av størrelse på rommet.

STORFE

Jønsberg driver økologisk mjølkeproduksjon med 60 kyr og har en årlig mjølkekvote på 400 000 liter. Det betyr at det produseres mer enn 1000 liter mjølk daglig, og at hver ku i gjennomsnitt mjølker ca. 8000 kg per år. Kuene blir mjølket av en robot.

Tankbilen kommer 3 ganger pr uke. Det blir alltid tatt prøver av mjølka som viser innhold og kvalitet. Med tankbilen blir mjølka levert til meieriet. Her blir mjølka tappet i mjølkekartonger og sendt til butikker over hele Østlandet.

Kuene spiser 0-10 kg kraftfôr per dag. Hos mjølkekuene bestemmer ei databrikke rundt halsen hvor mye kraftfôr den kan få per dag, samt hvor ofte den skal mjølkes. I tillegg eter ei voksen mjølkeku rundt 35-50 kg rundballesurfôr daglig.

Fra mai til september har kua tilgang på beite. Fôrmeny fordelt etter fôr-enheter er da ca: kraftfôr 30 %, rundballesurfôr 55 % og beite 15 %.

Sauer av forskjellige raser i sauefjøsset.

De fleste mjølkekyrne er av rasen Norsk Rødt Fe (NRF). I tillegg har vi flere av de gamle norske storferasene som Sidet Trønder og Nordlandsfe (STN), dølafe, østlandsk rødkolle, jarlsbergfe og telemarksfe, som er en av Norges viktigste kulturarver.

Kalvingene er jevnt fordelt over hele året. Nyfødte kalver går sammen med mor de tre første døgnene og suger råmjølk sjøl. Deretter blir de satt i enkeltbinger i en uke før de settes sammen i små grupper og får mjølk fra drikkeautomaten med smokker i 3 måneder.

GRIS

Svinebesetningen på Jønsberg består av ca. 30 årspurker med oppføring av slaktegris. Det drives 11-ukers puljedrift. Dvs. at hver 11. uke har vi grising, med plass til 12 purker i hver sin fødebinge.

Det fødes i gjennomsnitt 13 grisunger per kull, og en nyfødt gris veier knapt 2 kg. Grisungene går sammen med mora i ca. 32 dager i fødeavdelingen. Når de er 8 uker gamle veier de ca. 20 kg og flyttes over til slaktegrisavdelingen. Der vokser de til de er 5,5 mnd. gamle og veier ca. 120 kg, og er tunge nok til å sendes med slaktebilen. Daglig tilvekst er i gjennomsnitt 1kg i denne perioden! Grisene føres med kraftfôr og grovfôr. Ei purke med grisunger trenger 10-12 kg kraftfôr og ca. 40 liter vann daglig i de ukene hun produserer mjølk.

Alle purkene kommer fra en formeringsbesetning som produserer mordyr/krysningsdyr av rasen Landsvin og Yorkshire (LY-purker). Purkene blir inseminert med Durocsæd, slik at alle grisunger som blir født på Jønsberg består av tre raser, som gir et ekstra godt, mørt og saftig kjøtt. Vi har likevel en råne, som brukes som «konsulent». Men han får dessverre aldri kose seg med purkene!

SAU

Saueholdet på Jønsberg er økologisk og består av 15 vinterføra søyer. Vi har to raser: Norsk kvit sau og gammelnorsk spælsau. Noen søyer blir inseminert med sæd fra landets beste værere som er samlet på garden Staur i Stange. Om vinteren føres sauen med rundballesurfôr, høy og noe kraftfôr.

Sauen går på innmarksbeite om sommeren pga. rovdyrproblematikken. Sauen får fra 1-3 lam. Vi vil helst ha 2 lam per søye da dette gir best slaktelam om høsten. Et nyfødt lam om våren veier 3-6 kg, om høsten veier det mellom 25-50 kg, avhengig av rase.

Elise forteller at gammelnorsk spælsau sjelden blir tatt av villdyr selv om de går ute. De holder sammen i grupper og legger seg naturlig i en sirkel om kvelden med lam og svake dyr i midten og annet-hvert dyr med ansiktet utad i sirkelen. De som har ansiktet ut, holder vakt, de med ansiktet inn, sover. Og så bytter de på. Ulv eller andre rovdyr angriper svært sjelden en samlet flokk.

SPORTS-OG FAMILIEDYR

Vi har flere ulike kaninraser, deriblant trønderkanin, løvehodekanin, white, Tyske kjempeshecke og Rex. Kaninene føres med høy, gulrot og kraftfôr. Vi

har også marsvin, chinchilla, undulater, nymfeparakitter og dvergpagegøyer. Alle dyreslag skal ha eget føringssopplegg og stell, så her er det mange å ta hånd om, og mye å lære!

PLANTEPRODUKSJON

Jønsberg videregående skole eier ca 960 mål dyrka mark. I tillegg leier skolen 350 mål, det meste brukes som beite. Ca. 300 mål er konvensjonelt dyrket, og består for det meste av korn. Mens ca. 1000 daa er økologisk dyrket, hvorav ca. 700 mål er eng og beite, resten korn, noe gulrot og potet.

GARTNERI

Skolen har et drivhus på 300 m². Her produseres det 1500 julestjerner hver høst og 5000-6000 sommerblomster om våren. Blomstene selges direkte til kunder.

SKOGBRUK OG FRILUFTSLIV

Jønsberg har, som tidligere nevnt, skogteiger i Stange, Elverum og Trysil, tilsammen ca. 10 000 mål. Årlig avvirkes (hugges) nærmere 1000 m³, både av elever og profesjonelle med hogstmaskiner. Hvert år blir det plantet 2000-3000 granplanter av elever, samt ungskogpleie på 20-30 daa.

Les YRKE digitalt

1. Gå inn på udf.no/yrke-eblad
2. Velg utgave
3. God lesing!

FEIL OM GARTNERUTDANNINGEN

Inger Lise Blyverket, Virke, omtaler i desemberutgaven av YRKE ulike prosjekt med tanke på hvordan varehandelen kan bli en mer integrert del av videregående opplæring. Dessverre feilinformerer hun når det gjelder gartnerutdanningen. Blyverket skriver at Plantasjen og Natur videregående skole nå lager en ny gartnerutdanning. Dette medfører ikke riktighet.

Det Blyverket sikter til, er forsøket som nå er igangsatt med opplæring innenfor en 2 + 2 modell for henholdsvis agronom og gartner, hvor opplæringen i dag foregår som et treårig skoleløp. Forsøket er igangsatt av Utdanningsdirektoratet, etter oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, og i dialog med Faglig Råd for Naturbruk. Tariffpartene er henholdsvis Fellesforbundet og NHO Mat og Landbruk. **Oslo er ett av fem forsøksfylker**, men i motsetning til de andre fylkene deltar Oslo ikke i forsøk med agronomopplæringen – kun

med gartner, hvor Vg1 og Vg2 har foregått og fortsatt vil foregå ved Natur videregående skole.

Ett av kriteriene for å bli valgt ut som prøvefylke har vært at fylkeskommunen har inngått forpliktende avtale om læreplasser, dimensjonert etter antall elever som skal inngå i forsøket.

Plantasjen vil være en sentral lærebedrift for forsøket i Oslo.

Plantasjen har videre vært representert i læreplangruppa som har utarbeidet forsøkslæreplanen for den delen av opplæringen som skal foregå i bedrift. Kompetansemålene for opplæringen er imidlertid de samme, selv om Vg3 flyttes fra skole til lærebedrift.

Fellesforbundet og NHO Mat og Landbruk har, blant annet gjennom Faglig Råd for Naturbruk, hatt et sterkt engasjement med tanke på å få i gang en opplæring innenfor en 2 + 2 modell for henholdsvis agronom og gartner. Partene er tilfreds med at dette

VIL FAGBREV GI ØKT REKRUTTERING?

Utdanningen til agronom og gartner er i dag en av få yrkesfaglige utdanninger som avsluttes med vitnemål/kompetansebevis etter tre års opplæring i skole og ikke med fagbrev etter avsluttet opplæring i bedrift. Nå skal modellen med bedriftsopplæring testes ut i fem forsøksfylker.

I Stortingsmeldingen «Velkommen til bords» fra Regjeringen Stoltenberg (2011) ble det foreslått ulike tiltak med tanke på å øke rekrutteringen til landbruket. Ett av de foreslåtte tiltakene var å igangsette en forsøksordning med et lærlingeløp som fører fram til fagbrev som agronom og gartner. Forsøket ble igangsatt i fem fylkeskommuner inneværende skoleår, og vil pågå til og med skoleåret 2019/2020. En evaluering av forsøket vil foreligge høsten 2020.

Bakgrunnen for forsøket er sviktende rekruttering til agronom- og gartnerutdanningen på videregående nivå. Dårlig rekruttering er et stort problem for bransjene. Lavt elevtall i skolene påvirker dessuten det faglige nivået og kvaliteten på opplæringen. Fellesforbundet og NHO Mat og Landbruk, som har inngått tariffavtalen for Jordbruks- og gartnerinæringene, har tro på at en ordning med fagbrev vil kunne gi landbruks- og gartnerutdanningen høyere status og dermed bidra til økt rekruttering. Partene har derfor i felleskap, blant annet gjennom Faglig Råd for Naturbruk (FRNA), arbeidet for å få lagt om dagens agronom- og

gartnerutdanning fra en utdanning basert på tre år i skole, til en 2+2-modell, med to års opplæring i skole etterfulgt av to års opplæring i godkjent lærebedrift.

Implementering av nye forskrifter om dyrehold og teknologisk utvikling på maskiner/utstyr stiller krav til en mer målrettet opplæring. Foruten å gi et statusløft, har tariffpartene/FRNA tro på at to års opplæring i bedrift vil bidra til å høyne kandidatenes praktiske kompetanse, og dermed gjøre dem lettere ansettelsesbare og bedre tilpasset et yrke innenfor næringene, sammenliknet med dagens skoleløp som mange mener blir for teoretisk. Det er Utdanningsdirektoratet, som i dialog med Faglig Råd for Naturbruk, og etter oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, inviterte fylkeskommunene til å delta i forsøksordningen med agronom og gartneropplæring etter 2 + 2modellen. Fylkeskommunene som er valgt ut til å gjennomføre forsøket er henholdsvis Buskerud, Finnmark Nordland, Oslo og Vestfold. Det ble lagt til grunn for deltakelse at fylkeskommunene har inngått forpliktende avtaler om læreplasser, dimensjonert etter antall elever som skal inngå i

DEBATT

OM Å SAMARBEIDE
FOR Å NÅ MÅLENE

Virke har ingen intensjoner om verken å feilinformere eller ta æren for prosesser vi ikke er en del av. Vi har ingen interesse av å drive polemisk flisespikkeri heller. I alle fall ikke om hva som skal til for å gjøre en utdanning «ny». Det viktigste for oss er at de rette aktører kommer på banen, engasjerer seg, blir lyttet til og får et resultat som alle kan være fornøyde med.

Jeg registrerer imidlertid at noen føler seg «støtt på mansjetten» i min omtale av arbeidet som gjøres for å tilpasse gartnerutdanningen til et læreløp og samtidig gjøre den mer egnet for en virksomhet som lever av å selge. Omtalen var en del av spalten Pølser og politikk i forrige nummer av Yrke.

For tiden foregår det mange og ulike utviklingsprosesser for å gjøre fag- og yrkesopplæring bedre tilpasset arbeidslivets behov. Varehandelen er en svært stor næring der det fremdeles er et potensial for å finne fram til de gode utdanningsveiene basert på videregående opplæring. Virke har engasjert oss i dette arbeidet over lang tid. En av de viktigste erkjennelsene er at handelen riktig nok er én næring men den består av mange ulike bransjer med forskjellige opplæringsbehov og tradisjoner. Et større mangfold av tilpassede opplæringsløp må derfor til.

En av våre hypoteser er at det kan være klokt å kople håndverksfag og salgsgfag tettere innenfor deler av faghandelen. Det som skjer med gartnerutdanningen kan lære oss om det stemmer. Derfor har både Virke og HK benyttet anledningen som bød seg da gartner- og agronomutdanningen skulle justeres. Medlemsbedriften vår Plantasjen hadde allerede tatt kontakt med oss fordi de ønsket hjelp til å gjøre noe med gartnerutdanningen mot at de selv forpliktet seg til å ta i mot læringer i faget.

Viktige premisser for arbeidet var å sørge for at den kompetansen en salgsgbedrift har behov for ble synlig(ere) i relevante utdanningsløp. Her er innspillet fra Virke og HK til læreplangruppa: «Læreplanene for gartnerfaget som per i dag foreligger er tilpasset et noe annet behov der produksjonen er sentral. Bransjene innenfor grønt og handel har naturlig nok behov for å tilpasse noe innenfor kundeservice, kundeoppfølging og salg. (...) Dette vil være med på å fornye en fremtidig gartnerutdanning slik at den blir mer anvendbar i flere bransjer.»

Representanter fra både Plantasjen og Natur videregående skole har deltatt i arbeidet og innspillet har blitt operasjonalisert på en god måte i det nye forslaget til læreplan. Det synes vi er veldig bra. Vi konstaterer at mange ulike aktører har samarbeidet på aller beste måte, og at man denne gang har klart å inkludere handelsbedrifter direkte i utviklingsarbeidet basert på deres særegne behov. Det synes jeg vi alle skal være både glade over og stolte av, og jeg håper dette kan være en inspirasjon til det arbeidet som vi nå skal i gang med for fullt. Å sørge for at gjennomgang av tilbudsstrukturen fører til de rette endringene i fagopplæringen - om det gjelder struktur og/eller innhold.

Vi er alle opptatt av å finne gode løsninger slik at fag og yrkesopplæringen skal fungere for hele arbeidsmarkedet. Da er vi avhengig av at vi samarbeider, ser løsninger og tør å forfølge nye ideer.

Inger Lise Blyverket

nå vil bli utprøvd. Det er positivt at Natur videregående skole har villet ta sitt ansvar ved å inngå i forsøket, likeledes at Plantasjen tilbyr læreplasser. Det blir imidlertid veldig misvisende når det hevdes at Natur videregående skole og Plantasjen sammen er i gang med å lage en ny gartnerutdanning.

Arvid Eikeland, Fellesforbundet
Faglig Råd for Naturbruk, leder

Petter Nilsen, NHO Mat og Landbruk
Faglig Råd for Naturbruk, , nestleder

forsøket. I den forbindelse vil Norske Landbrukstenester spille en sentral rolle, både som en form for opplæringskontor og når det gjelder å kunne tilby godkjente læreplasser som sikrer opplæring i tråd med de nye forsøkslæreplanene. Kompetansemålene i forsøkslæreplanene er de samme som i gjeldene læreplaner, men er tilpasset opplæring i bedrift.

Det er lagt til grunn at forsøket med et 2+2-løp for gartneri og landbruk skal gjennomgå en grundig evaluering før det eventuelt fattes beslutning om å tilby modellen permanent. En evaluering vil foreligge høsten 2020. Faglig Råd for Naturbruk vil, blant annet sammen med Norske Landbrukstenester, spille en aktiv rolle i det videre arbeidet. Forhåpentligvis vil resultatet være at man i framtiden kan tilby en agronom- og gartnerutdanning som fører fram til fagbrev, og som derigjennom er mer attraktiv både for den som søker seg til yrket og for arbeidsgivere som har behov for dyktige og kompetente arbeidstakere.

Arvid Eikeland, Fellesforbundet
Faglig Råd for Naturbruk, leder

Petter Nilsen, NHO Mat og Landbruk
Faglig Råd for Naturbruk, nestleder

KAN FØTTER...

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

KRISTIANSAND

- Det sitter langt inne hos de fleste mennesker å la andre berøre føttene dine. Derfor ventet alt for mange alt for lenge med å komme til fotterapeut med plagene sine. Hadde de kommet før, kunne vi forebygget mange problemer.

- Det er viktig å få fram skillet mellom fotterapeuter og fotpleiere. En fotterapeut oppnår autorisasjon etter en 3-årig fagutdanning. En fotterapeut driver helsefremmende arbeid gjennom forebygging, analyse, individuell veiledning og behandling. En fotpleier derimot, kan ha gått et 14-dagers kurs der man lærer litt om hygiene, neglklipping og fotmassasje. Det sier Else Aukland som er lærer på Norsk Fotterapeutskole i Kristiansand. Hun er utdannet fotterapeut med spesialisering innen diabetes og er dessuten adjunkt. Hun har nå vært 20 år ved skolen og trives godt med det.

- Norsk Fotterapeutskole er en privat skole med statsstøtte. Vi bygger på Vg1 Helse og oppvekst, men det må man ta ved en annen skole. Vi tilbyr Vg2 fotterapi og ortopediteknikk, samt Vg3 fotterapeut. Ortopediteknikk er et lærefag, så de går ut i 2 år som lærling etter Vg2. Fotterapeut er ikke et lærefag, men fotterapeuter er autorisert helsepersonell. Det har vært litt svak tilsøkning de siste år, men dette tar seg opp, og det vises større interesse nå! Og det er stor etterspørsel etter utdannede fotterapeuter. Mange starter for seg selv, andre kan være tilknyttet et offentlig helsetilbud eller en klinikk. Vi er den eneste private skolen med statsstøtte innen faget. Så er det 2 offentlige videregående skoler som har tilbudet, nemlig Steinkjer og Rosenvilde. Skolen vår startet i 1977.

Nå har vi 15 elever, 11 på Vg2 og 4 på Vg 3. Det er meste jenter, 2 gutter på Vg2. 3-4 er rettighetselever (16 – 19 år), de andre er eldre. Det tar ofte noen år før man oppdager dette yrket, men så tenner man til gjengjeld.

Skorelaterte fotlidelser

Skolen driver klinikk ved siden av selve undervisningen, og det er her elevene får sin praksis.

- En fotterapeut lærer å ta leddtester, muskeltester, tar ganganalyse, ser på fotens belastning, tar skoanalyse og kan finne ut om du er plattfot, hulfot eller tverrplattfot.

Else Aukland er lærer på Norsk Fotterapeutskole i Kristiansand

Forskjellige apparater og utstyr brukes til dette, eks: «Datamatte», speilkasse og avtrykksapparat. De behandler vorter, fotsopp, torner osv. De driver forebygging, informasjon og behandling og er veldig opp-tatt av sko og skoens påvirkning. Skolære er en viktig del av opplæringen og de lærer å anbefaler sko til forskjellige aktiviteter. Selv om det i dag er mye gode sko på markedet, er 90 % av alle fotlidelser skorelaterte. Herresko er ofte bedre enn damesko som ofte er for trange og har for høye hæler. Vi selger gode sko her, men ikke så mye som før, fordi det koster for mye å sitte inne med lager av alle størrelser. Mange fotlidelser er også relatert til diabetes. Det skyldes at diabetes kan svekke nervesystemet, og dermed kjenner ikke folk at det gjør vondt før skaden er et faktum. Dessuten kan diabetes gi tørr hud. Du kommer veldig nærme et menneske når du får lov å ta på føttene. Føtter er intimsone. Derfor åpner veldig mange seg under behandlingen og begynner å snakke om ganske personlige temaer. Derfor er kommunikasjon en del av faget vårt og autorisasjonen innebærer at vi har taushets-plikt om det som kan komme fram under en behandling, forteller Aukland.

- Kommunikasjon og samhandling er faktisk temaet for den første av en ny serie på 3 lærebøker i faget. Det er svært mange år siden det kom nye lærebøker. Jeg har vært med å skrive noen av dem. Hver behandling her på klinikken tar 1,5 timer. Den første brukes mye til registrering av data og undersøkelser. Der bruker vi blant annet datamatte og speilkasse for dynamiske og statiske avtrykk. Senere blir timene mer behandling. Hvis en lidelse er muskelrelatert, eller dreier seg kun om

FOTTERAPEUT

Helsefremmande arbeid

Målet er at eleven skal kunne:

- rettleie om samanhengar mellom fothelse, kosthald, levevanar og livskvalitet
- observere og vurdere ganglag med og utan fottøy og identifisere avvik
- vurdere helsetilstanden til hud og føter og om nødvendig tilrå legebehandling
- gjere greie for oppbygginga og funksjonen til fottøyet og vise korleis bruken av riktig fottøy kan førebygge hud-, nagle-, muskel- og skjelettlidingar

Kommunikasjon og samhandling

Målet er at eleven skal kunne:

- rettleie, kommunisere og samhandle med brukarar om fothelse
- kommunisere og samhandle med anna helsepersonell om fothelse
- bruke ulike strategiar for konflikthandtering
- drøfte etiske problemstillingar knytte til yrkesutøvinga
- utføre og grunngi sal av tenester og produkt og gjennomføre marknadsundersøkingar
- drøfte korleis estetikk og service kan vere helsefremmande, og foreslå tiltak

Yrkesutøving

Målet er at eleven skal kunne:

- dokumentere og vurdere fotproblem, fotlidingar og hudskadar
- planleggje og gjennomføre førebygging og behandling av hudskadar og fotlidingar
- utføre skoanalyse
- utføre protetikk og reguleringsteknikkar for negler
- behandle hud- og naglelidingar innanfor eige kompetanseområde
- utføre ledd- og muskeltestar
- kartleggje og vurdere behov for avlasting ved hjelp av analyse- og avtrykksteknikkar
- tilpasse individuelle avlastingar og behandle kallositetar, tornar og vorter
- utføre arbeidet i tråd med hygieniske prinsipp
- bruke materiale, tekniske hjelpemiddel, verkøy og utstyr i tråd med gjeldande regelverk
- utføre arbeidet i tråd med gjeldande regelverk for helse, miljø og tryggleik (HMT) og ergonomiske prinsipp
- følgje gjeldande regelverk om teieplikt og personvern
- føre journal og enkelt budsjett og rekneskap
- planleggje etablering av eiga bedrift

Ymbjørg Sandbu Johnsen skal ut i jobb fra sommeren av

hudproblemer kan vi ofte gjøre noe med det. Har pasientene/ klientene plager som skyldes skader eller sykdom sendes de videre til Ortopediingeniør eller lege for utredning. Kirurgi brukes i noen tilfeller! Svært ofte kan mye gjøres med nye sko eller innleggs såler av forskjellige slag.

Fikk jobben først

Ymbjørg Sandbu Johnsen er Vg3-elev ved skolen og skal ut i jobb fra sommeren av. - Jeg er så heldig at jeg har en fotterapeutstilling å gå rett inn i etter at jeg er ferdig her, forteller hun. - Jeg fikk faktisk jobben først, og så tok jeg utdanningen. Jeg har en venninne som driver en klinikk med mange tilbud, deriblant fotterapi, og den stillingen ble ledig. Så spurte hun om jeg kunne tenke meg å ta den og så fant jeg ut at det kunne være greit med et skifte i livet. Som mange fotterapeuter, så blir jeg ikke ansatt, jeg må leve av min egen praksis,

men jeg blir en del av en etablert klinikk. Jeg slapp unna med 2 års utdanning, fordi jeg har en hjelpepleierutdanning fra før av, men dette har vært to utrolig lærerike år, faget var mye mer omfattende enn jeg hadde tenkt og jeg har likt meg veldig godt her på skolen

Det jeg nå føler er at dette er et yrke det burde ha vært mye mer fokus på. Det er et kjempebehov for den ekspertisen en fotterapeut har og veldig mange lidelser folk får i voksen alder kunne ha vært forebygget.

Jeg har forstått nå at mange kvier seg for å vise fram føttene og la andre ta på dem. Men det burde egentlig vært like selvfølgelig å gå til en fotterapeut som å gå til frisøren. Man kan jo gå hit for å få stell og pleie, men bare i løpet av den praksisen jeg har hatt under utdanningen har jeg oppdaget mange feil hos pasientene som vi kanskje kan avhjelpe med enkle midler.

SKOLEBYGG SOM VARDEPROSJEKT

TEKST OG FOTO:
KJETIL HAMNES/UNDERVISNINGSBYGG

Byggingen av Haugenstua skole i Oslo skjer ved hjelp av lærlinger gjennom et Vardeprosjekt. Betongfaglærling Jonas Langstad Heggedal (19) er allerede i gang med sin læreperiode på byggeplassen.

- Dette er en veldig fin start på yrkeslivet. Nå lager jeg fundamentet til bygget, og jobber med forskalling, armering og støp. Det er litt kaldt nå i desember, men veldig kjekt likevel! forteller Jonas Langstad Heggedal.

Heggedal har fullført to år betongfag ved Skedsmo videregående skole, og er total-entreprenør

Betonnasts første lærling på Haugenstua-prosjektet.

- Jeg føler meg likeverdige de andre som jobber her, samtidig som det er rom for at jeg stiller spørsmål når det er noe jeg lurer på.

I tillegg blir jeg inkludert i framdriftsmøter og får erfaringer man ikke kan få fra skolebenken.

Sikrer framtidige norske håndverkere

Byggingen av nye Haugenstua skole er et såkalt Vardeprosjekt. Det vil si at alle leverandører i prosjektet, så langt det er naturlig innen deres respektive fag, skal ha med lærlinger inn i prosjektet. Vardeprosjektet på Haugenstua er et samarbeid mellom Oslo Håndverks- og Industrieforening, byggherre Undervisningsbygg og totalentreprenør Betonmast.

- Vi håper å ha totalt ti lærlinger her i løpet

av prosjektperioden. Det skal bidra til å skape et tverrfaglig miljø med erfaringsoverføringer på tvers av de ulike fagene som er representert. Konseptet med vardeprosjekt har blitt tatt godt i mot av underentreprenørene våre også, alle er enige om at dette er veien å gå for å sikre framtidige norske håndverkere, forteller Øyvind

Øveraas, prosjektleder i Betonmast. Han mener en god lærlingeperiode ofte er startskuddet på en lang karriere i byggebransjen. - Det har vi flere eksempler på her på Haugenstua

også. Flere av oss startet som lærlinger, og har siden fylt på med videreutdanning og gått gradene oppover til å bli formenn og prosjektledere. Dette prosjektet gir lærlingene en unik mulighet til å få kjennskap til alle prosessene som til sammen utgjør et helt byggeprosjekt.

Passivhuskole til 207 millioner

Nye Haugenstua skole skal romme 900 elever på barne- og ungdomsskoletrinnet, og vil ha et totalareal på 8600 kvadratmeter når bygget ferdigstilles i 2017. Skolen vil ha passivhusstandard og egne energibrønner. Byggeprosjektet er derfor en spennende

læringsarena for framtidens håndverkere.

- Nå gleder vi oss til å ønske flere lærlinger velkommen. Du skal ikke se bort i fra at vi rutinerte har noe å lære av dem også. Arbeidsomme og lærevillige ungdommen bidrar dessuten til å skape en positiv energi på byggeplassen! avslutter Øveraas.

FAKTA OM VARDEPROSJEKT

Vardeprosjekt er et større nybygg eller rehabilitering i offentlig regi. Alle lærefag som deltar i prosjektet skal ha med lærling. Vardeprosjektet kan legge til rette for utplassering av elever og studenter.

Vardeprosjektene skal gjøre byggeplassen til en god opplæringsarena og slik sørge for økt rekruttering av gode håndverkere med nødvendig kompetanse. Et viktig mål er å øke prestisjen til byggfagene.

Nye Haugenstua skole i Stovner bydel er et Vardeprosjekt, hvor Betonmast er entreprenør og Undervisningsbygg byggherre.

Status som Vardeprosjekt tildeles av Oslo Håndverks- og Industrieforening (OHIF) og gis til offentlige byggeprosjekter.

Vardeprosjekter som har startet opp:

- Haugenstua skole
- Munchmuseet

NÅR VI MÅLET OM 20 PROSENT FLERE LÆREPLASSER?

ARTIKKEL FRA
UTDANNINGSDIREKTORATET

Samfunnskontrakten har som mål å øke antall lærekontrakter med 20 prosent fra 2011 til 2015. Gitt at økningen skal være jevn frem mot 2015, ligger vi an til å havne et godt stykke bak målet.

Indikatorrapporten

De største arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene, Kunnskapsdepartementet og Fornyings- og administrasjonssdepartementet skrev i 2012 under en **samfunnskontrakt** med mål om blant annet å øke antall læreplasser med 20 prosent fra 2011 til 2015.

Utdanningsdirektoratet har sett på utviklingen frem til 2014, og **publisert statistikken i egen rapport**. Denne viser at det har vært en vekst på 5 prosent flere lærekontrakter siden 2011. Gitt at økningen skal være jevn frem mot 2015, burde økningen vært på 15 prosent innen 2014.

Best utvikling i Finnmark

Det er store forskjeller fylkene imellom. Fire fylker har en økning på 10 prosent eller mer. Finnmark kommer best ut med en vekst på 26 prosent. Tre fylker har en nedgang i perioden. Størst tilbakegang finner vi i Hedmark, hvor antall nye lærlinger har sunket med 6 prosent. Lærekontrakt-tallene svinger imidlertid fra år til år, så at et fylke har gjort det positivt eller negativt i 2014, sier ikke nødvendigvis noe om resultatene i 2015.

Størst økning i helse- og oppvekstfag

6 av 9 utdanningsprogram har en økning i antall lærekontrakter. *Helse- og oppvekstfag* har en særlig stor oppgang med over 500 flere lærlinger, noe som vil si en økning på 20 prosent fra 2011 til 2014. I *design og håndverk* synker derimot antallet nye lærlinger med over 200. Det vil si en nedgang på 17 prosent på tre år.

Størst økning i offentlig sektor

I overkant av 70 prosent av lærekontraktene finnes i privat sektor. Fra 2011 til 2014 har antall lærekontrakter i privat sektor økt fra 13 400 til 13 900. Det utgjør en oppgang på 4 prosent. I offentlig sektor skiller vi mellom statlig og kommunal sektor. Disse sektorene har hatt en økning på henholdsvis 170 og 450 lærekontrakter. Det vil si at det er henholdsvis 16 og 14 prosent flere nye lærlinger i 2014 enn i 2011.

Flere voksne tar fag- eller svennebrev

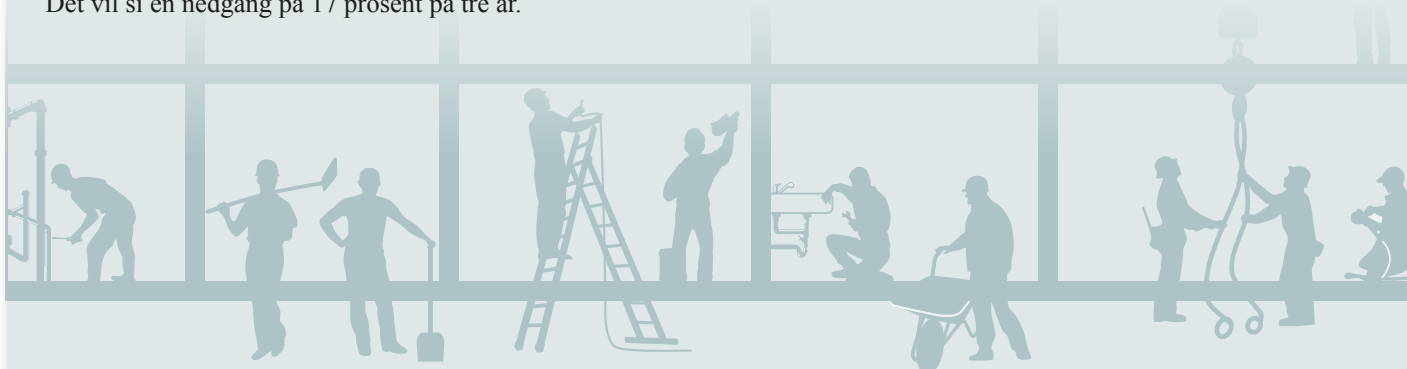
Samfunnskontrakten inneholder også et mål om å øke antall voksne (25 år eller eldre) som tar fag- eller svennebrev. Her ser vi en klar vekst. 1500 flere fikk fag- eller svennebrev i 2013/14 enn i 2010/11. Det er en økning på 17 prosent.

Andelen som gjennomfører øker

80 prosent av lærlingene tar fagbrev innen fem år. Andelen lærlinger som gjennomfører med fagbrev har økt med et par prosentpoeng fra 2008-kullet til 2009- og 2010-kullene. *Elektrofag* er det utdanningsprogrammet som har høyest andel lærlinger som fullfører med fagbrev.

2 av 3 søkere får lærekontrakt

Høsten 2014 var det totalt 27 000 søkere til læreplass. 18 600 hadde fått godkjent lærekontrakt innen 1. januar 2015, hvilket utgjør 69 prosent av søkerne.

MANGLENDE SLØYD FÅR STORE KONSEKVENSER

Mange grunnskoler ser seg ikke lenger i stand til å tilby det gamle faget sløyd. Både tresløyd, tekstil, metallsløyd og keramikk blir prioritert bort i budsjettet. Kunst og Håndverk blir til tegning og maling. Det får store konsekvenser, mener lærer Karen Wendt og datteren Kristine.

Lakkegata grunnskole i Oslo ser ut som et slott der den ligger øverst i Lakkegata, mellom Grünerløkka og Botanisk hage på Tøyen. Men budsjettet er ikke av royal standard.

- Gruppene er nå blitt så store at det er umulig å drive med sløyd her i tresløydsalen, forteller Karen Wendt. Hun har selv 5-års utdanning fra formingslærerskolen på Blaker og i Oslo.

22 elever i en sløydssal er ikke forsvarlig. Tidligere var gruppene på maks 12, og det er det salen er møblert for.

Skolen har heller ikke råd til samlingsstyrer for faget og dermed blir det ikke kjøpt inn materialer og utstyret blir ikke vedlikeholdt.

Dette fører til at elevene rett og slett ikke får annen formingsopplæring enn tegning og maling gjennom grunnskolen.

Datteren Kristine er elektromontør, men har selv vært elev på skolen. Hun er opp-tatt av hvilke konsekvenser manglende formingsopplæring får for elevenes yrkesvalg seinere.

- Det er veldig viktig at elevene får prøvd ut hele spekteret av formingsfag i løpet av grunnskoleårene. Hvis de aldri får prøvd tresløyd, vil de aldri velge byggfag eller trearbeidsfagene. Hvis de heller aldri får prøvd keramikk eller metallsløyd, og kanskje heller ikke tekstil, faller også Design og håndverk bort. Rådgiverne vil ikke få vite at elevene har evner og interesser i disse retningene. Sannsynligvis vil hele interessen for yrkesfagene lide. Det vil få betydelige negative nasjonale konsekvenser.

Karen Wendt ser også andre konsekvenser: - Det er gjennom å bruke hendene at man trener opp finmotorikken. Både arkitekter, ingeniører, leger, kirurger, tannleger og en rekke andre yrker vil lide under ned-prioriteringen av formingsfagene. Man må også huske på at samarbeid mellom kunst og håndverksfagene og matte, samfunnsfag, naturfag og en rekke andre fag vil føre til økt læringsutbytte for veldig mange elever. Før støpte vi tinnfigurer som ble brukt i historietimene, vi lagde figurer som kunne brukes i matte.

Lærer Karen Wendt med teknologikofferten utviklet av NITO

Men respekten for denne type pedagogikk er for nedadgående både på skolenivå og blant kommunepolitikere. Tidligere hadde vi f eks et matterom her på skolen som var fylt av hundrevis av konkretiseringsobjekter som en av lærerne hadde laget, kuber, kuler, sylindere, pyramider, hjul og masse annet. Det ble fjernet av forrige rektor fordi her skulle inn moderne utstyr. Siden har rommet stått tomt, akkurat som sløydssalen.

Hun viser også fram en Teknologikoffert utviklet av NITO. – Med denne kunne vi

Slike tinnfigurer støpte man i formingstimene tidligere

Tom sløydssal

Kristine og Karen Wendt

LAVENERGI PROGRAMMET

Lavenergiprogrammet er et tiårig samarbeid mellom statlige etater og byggenæringen som skal bidra til økt kompetanse i energieffektivisering og omlegging til fornybare energikilder.

Lavenergiprogrammet ble etablert i 2007 og har siden starten jobbet med mange ulike prosjekter som alle har hatt som formål å utvikle og formidle kunnskap om energieffektive bygg. Prosjektene har resultert i fysiske bygg, rapporter og veiledninger, instruksjonsvideoer, kursmateriell og faglitteratur.

Satsingsområder 2013 - 2015

I Lavenergiprogrammets strategi for perioden 2013 til 2015 har vi prioritert to tematiske områder vi skal jobbe med: energieffektivisering av boliger og utdanning. I tillegg vil vi videreføre prosjekter vi allerede er inne i.

Les hele strategien her: www.lavenergiprogrammet.no

Energieffektivisering av boliger

Med et årlig forbruk på 45 TWh står boliger for i overkant av 55% av det totale energiforbruket i bygg. 80% av dagens bygg vil fortsatt stå i 2050 Dette er med andre ord et område med et stort sparepotensiale.

Lavenergiprogrammet vil i perioden 2013-2015 jobbe med å heve kompetansen på energirehabilitering av bygg, med hovedvekt på boliger. Lavenergiprogrammet vil fokusere på rehabiliteringer hvor målet er å oppgradere en bolig til energikravene i TEK10 eller bedre. De viktigste målgruppene for dette satsingsområdet er håndverkere og ansatte i byggevarhandelen.

Utdanning

Det er i dag mer eller mindre tilfeldig om elever på bygg og anleggsteknikk og studenter i arkitektur eller relevante ingeniørfag, har energieffektivisering og energiomlegging som en del av undervisningen. Det samme gjelder for videregående utdanning innen yrkesfag.

Lavenergiprogrammet har de siste årene deltatt i eller ledet pilotprosjekter hvor videregående skoler, fagskoler, høyskoler og universiteter har samarbeidet om å bygge lavenergibygg. Fokus i arbeidet vil være å spre erfaringer og kunnskap fra pilotprosjekter til andre skolemiljøer. Det vil gjøre det enkelt for alle skoler å inkludere kunnskap om lavt energiforbruk inn i den ordinære undervisningen.

BLI FISKER!

Mer fisk til skolebåter og egne lærlingekvoter skal gjøre fiskerutdanningen mer praksisnær.

- Regjeringen vil utvikle sjømatnæringen til en viktig framtidsnæring for Norge. Da trenger vi flinke fiskere med på laget, sier fiskeriminister Elisabeth Aspaker.

To tiltak skal gjøre fiskerutdanningen mer attraktiv:

Skolekvotene økes. For torsk innebærer de nye kvotene en dobling i forhold til det skolene har i dag. For andre fiskeslag økes kvotene med 10 prosent. Økningen vil skje fra og med neste skoleår.

Læringene får egne kvoter til en verdi av om lag 30.000 kroner per år. Det vil gjøre det mer attraktivt for fiskebåter å ta inn lærlinger. Lærlingene må velge seg et hovedfiskeslag og de må være ombord når det fiskes på lærlingens kvote. Ordningen trer i kraft fra nyttår. Fylkeskommunen har det overordna ansvaret for eleven som skal inn i lære, og skal godkjenne kontrakt mellom rederi og elev. Fiskeidirektoratet tar hand om kvotemessige spørsmål.

TEKST OG FOTO:
PETER OPPERUD

gjøre en hel masse spennende ting i grenseområdet mot elektrofag, men det går ikke med så store grupper.

- Det er jo en rekke mål i læreplanen som vi nå rett og slett ikke kan fylle. Elevene får aldri brukt hammer og spiker, symaskin eller drill, skrutrekker eller sag. Og elevene gjør også mindre av disse tingene hjemme enn før.

Norge trenger massevis av folk i praktiske yrker, men elevene velger allmennfag, sier Kristine, som selv har vært rundt på noen ungdomsskoler for å fortelle om yrkesfagene verden og arbeidsforhold og inntektsnivå. Dette er ofte helt ukjent for elevene. Da velger de selvsagt heller ikke å gå denne veien.

Kunst og håndverk er viktige fag for elevenes utvikling, for utviklingen av hele mennesket, sier Karen Wendt.

- Men faget er tøft å undervise i, her er farlige maskiner, skarpt verktøy og varme materialer. Da er vi helt nødt til å ha små grupper og godt vedlikehold. Nå mangler vi begge deler.

NORGES STØRSTE

Sandefjord videregående skole er en stor skole i nasjonal målestokk. Med nesten 2100 elever og rundt 380 ansatte er den Norges største videregående skole.

Skolen ble opprettet i 1996 ved en sammenslåing av Sandefjord Gymnas, Sandar Yrkeskole, (som lå vegg i vegg) Sandefjord kokk og stuertskole, Handelsskolen og Virik kompetansesenter. Skolen har nå både studiespesialiserende og yrkesfaglige utdanningsprogram. Disse to studieretningene har hver sin studierektor som leder.

Selve skolebyggene har et samlet areale på 34 000m². De elevdrevne tilbudene fra skolen er restaurant, bakeriutsalg, frisørsalong og ARTig-butikken. I tillegg har skolen også en nyoppusset kantine og et nybygget lærings-senter. Lærings-senteret som stod ferdig våren 2011 er i to etasjer og tilbyr alt man som elev kan trenge av informasjon (både fra bøker og fra data), hjelp og studierom (stillesone i andre etasje).

Innen yrkesfagene tilbyr skolen Helse og oppvekst (HO), Elektrofag (EL), Teknikk og industriell produksjon (TIP), Restaurant og matfag (RM), Salg, Service og Sikkerhet (SESAM), Design og håndverk (DH). Arbeid og hverdagslivstrening (AHT). Innen flere av programmene kan elevene velge alternative opplæringsløp som gir både fagbrev og studiekompetanse. Skolen tilbyr ikke Naturbruk, byggfag eller Media og kommunikasjon. Disse tilbudene er lagt til andre videregående skoler bare en halv times kjøring unna. Vi er jo i Vestfold, så det er kort mellom byer og skoler.

John Erik Robertsen er studierektor og har lederansvaret for yrkesfag på skolen. Han forteller at skolen har flere tilbud utover det ordinære undervisnings-opplegget.

- For det første har vi 4-årige alternative løp fram mot både fagbrev og studiekompetanse på SESAM og RM (Taf-løp).

3 TIP-elever

David Wilson i verkstedet

Vi tilbyr også kvalifiseringskurs for elever som har strøket i ett eller flere fag. Dette kurset har en varighet på i overkant av 3 måneder. (avsluttes etter høsteksamen). Men stryker de da også, må de eventuelt ta dette som privatist, på egen regning.

Vi tilbyr også Vg3 fagopplæring i skole for elever som ikke fått læreplass.

Dette kurset varer i overkant av ett år. Elevene får opplæring i både skolens lokaler og i bedrifter og etter ett år med opplæring går de opp til fagprøve. Hele tiden forsøker vi også å finne læreplasser, og elevene slutter her etter hvert som de får det.

Så er vi knutepunktskole for hørselshemmede og døve. Vi er også en av 18 skoler i Norge som er sertifisert som en dysleksi vennlig skole.

Vi har også et tilbud som heter Arbeids- og hverdagslivstrening (AHT). Dette er for et veldig vidt spekter av elever med særlige problemer. Noen går etter hvert over i vanlig opplæring, andre er multifunksjonshemmede med ekstremt store lærevansker.

Vi tilbyr også et treårig løp innen HO og Sesam som vi kaller 3H og 3S som går over 3 år og som gir studiekompetanse gjennom yrkesretting. Her slår vi sammen fagene på Vg1, Vg2 og PB og så "deler" vi dem ut over tre år slik at fagene både teori og praksis fordeles over alle tre årene. Etter disse tre årene kan eleven velge å begynne å studere eller så kan du også begynne som lærling å ta fagbrev etter to år.

SESAM OG 4S

På Sesam (Service og samferdsel) sitter elevene nå med hvert sitt nettbrett med tilkoblet tastatur, ikke pc.

Avdelingsleder Olav Reitan begrunner dette slik:

- På service og samferdsel ved Sandefjord VGS har prøvd ut Apple sitt nettbrett iPad i 3 år som både som papirbokerstat-ter og PC-erstatte. Ipad'en er gjennom alle de gode pedagogiske apper blitt det ledende læringbrettet i norsk skole. Nå har Microsoft kommet med eget nettbrett med touchscreen «Surface» som kan gjøre mye av det samme som iPad. Surface Pro har mulighet til å installere kjente PC-programmer som er brukt mye i skolen så som Office-pakken med Word, Excel og PowerPoint. Og elevene har også her sine digitale lærebøker på sin Surface.

Ipad er bygd opp med optimale programmer med fingerstyring, mens Surface viderefører kompetanse som elevene har fått på PC over på nettbrett. Surface har flere tilkoblingsmuligheter og direkte kobling av det eksterne tastatur. iPad blåttannkobling til sitt eksterne tastatur.

Vi vil da kunne sammenligne fordelene

elevene får ved å gjenbruke sine PC-kunnskaper på nettbrettet, men de ulempene som oppstår ved noe begrenset fingerstyring. Skolen bruker også Windowsbaserte grunnstruktur i sin IT-satsing som gjør det enklere å gi support for på Surfacenettbrettet. Ut fra det elevene i 4S vg1 sier, så er de godt fornøyd med Surface nettbrett som papirbokerstatte og PC-erstatte.

Selv har avdelingsleder Reitan jobbet ved skolen siden 1982. Da het den Sandefjord Gymnas og lå vegg i vegg med Sandar Yrkesskole. Den nåværende skolens B-fløy, skapte en sammenhengende bygningsmasse.

4S – helt nytt

Fra i år er det fire ordinære Vg1 klasser og en klasse på et helt nytt tilbud: 4S (SSSS). Dette er et opplegg etter TAF-modell og gir både fagbrev og studiekompetanse. Reitan forteller at de som tar 4s-tilbudet må være teoristerke og ha vilje til litt ekstra innsats. De får kortere ferier og lengre

arbeidsdager enn de andre elevene og i løpet av de 4 årene skal de ha 440 dager i bedrift. Til gjengjeld får de lærlinglønn de dagene de er i bedrift.

- Det var 48 søkere til de 18 plassene, forteller Reitan videre.

- Man måtte ha minst karakteren 4 i alle fag. Alle søkere ble intervjuet og fikk grundig forklart hva dette gikk ut på og hva det ville kreve. Til gjengjeld er opplegget slik at det til enhver tid er mulig å gå over til ordinært sss-tilbud hvis 4S skulle bli for stritt.

Ingen elever i dette tilbudet har falt ut av vgo, men i fjor gikk 2 over til reiseliv. Lærerne på slike nye løp må ta mer ansvar enn i en ordinær klasse. I dette tilbudet har programfaglærerne også ansvar for PTF.

Godt tilbud

Vi fikk med oss Tina Skuggedal Hansen, Malin Engvik og Ole Refsdahl ut på gangen for å få noen kommentarer. De var enige om det meste. Det var greit å få et opplegg der de fikk både fagbrev og studiekompetanse. Lærlinglønn hadde ikke vært noe avgjørende moment, men det var en bonus.. Alle tenkte de ville få en jobb innen fagfeltet, salg, økonomi og ledelse. Kanskje starte og drive egen bedrift. Men mulighetene for å studere videre på handelshøyskolen eller NTNU ble også nevnt.

- Vi 18 holder ganske tett sammen i skolehverdagen. Veldig godt miljø i klassen. Vi har jo en annen timeplan enn de andre på Sesam og har lengre dager. Dette er et godt tilbud. Vi lærer veldig mye på skolen og det er flott å få praktisere det i bedrift umiddelbart.

Vi tar tverrfaglig eksamen neste år (år 2). Da er vi ferdige med programfagene. Så tar vi resten av fellesfagene år 3. År 4 er vi i bedrift hele tide.

Tina, Malin og Ole går på det nye tilbudet SSSS. Bak avdelingsleder Olav Reitan og Studierektor John Erik Robertsen

Med nettbrett i stedet for PC

KNUTEPUNKTSKOLE FOR HØRSELSHEMMEDE OG DØVE

Sandefjord videregående skole er en av fire knutepunktskoler i Norge, og vår oppgave er å tilby opplæring som er spesielt godt tilrettelagt for hørselshemmede og døve.

Som elev går du i en vanlig klasse, du tilhører det programområdet du søker deg inn på, men kan selvsagt møte andre hørselshemmede eller tegnspråkbrukere i friminuttene hvis du ønsker det.

Skolen har audiopedagogtjenester, tegnspråklærer som er døv og egen tolketjeneste.

Som hørselhemmet har du tilgang på disse tilbudene ved Sandefjord videregående skole

- Lydutjevningsanlegg
- Tolketjeneste – Tegnspråk og Norsk med tegn
- Mindre elevgrupper
- Tilrettelegging på prøver og til eksamen
- Sosialrådgiver
- Karriereveiledning
- Tale- og lyttetrening

Har du norsk tegnspråk som førstespråk?

Da tilbyr vi også

- Norsk tegnspråk
- Norsk for hørselshemmede
- Engelsk for hørselshemmede

HELSE- SEKRETÆR

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

▶ På Vg3 Helsesekretær skal klassen trene på å sette sprøyte, men det blir bare rent teoretisk. Det blir derfor stor begeistring da redaktøren frivillig stiller opp som «pasient». At læreren var en erfaren sykepleier som hadde satt mange sprøyter i sitt liv, var det ingen tvil om, for det gikk svært profesjonelt for seg med mange gode råd og viktige «huske-på-ting». Og elevene fulgte intenst med i demonstrasjonen. Helsesekretær er ikke et lærefag, opplæringen er fullført etter tre år på skole, så vi fikk med oss tre elever for å høre hva de skulle gjøre neste år.

Veronica hadde valgt Helsesekretær fordi det hørt spennende ut. Hun hadde ikke hørt om yrket da hun begynte på Helse og Oppvekst, men bestemte seg i fjor, nærmest fordi alternativet: Tannlegesekretær, ikke var aktuelt. Veronica så ikke for seg noen lang karriere i faget, men tenkte å jobbe ett år før hun eventuelt startet på et medisinstudium.

Malene vil egentlig bli sykepleier, men hadde bestemt seg for å ha et fagbrev «i

bånn». Hun hadde planlagt dette løpet fra starten av og har ikke tenkt å jobbe som helsesekretær. Hun vil ikke sitte på kontor men jobbe direkte med mennesker. I løpet av det siste året hadde hun imidlertid funnet ut at det var tre yrker hun kunne tenke seg, for det første den opprinnelige planen: Å bli sykepleier. Men i det siste hadde hun også begynt å vurdere et medisinstudium. Lengst framme i panna lå imidlertid nå faktisk et helt annet valg, nemlig politi!

- Politi jobber mye med mennesker, forbryterjaktene er det vi hører mest om, men de fleste oppgavene går ut på å hjelpe mennesker som trenger en veiledning ut av vanskelige situasjoner i livet. Celine så for seg en litt annerledes framtid enn de to andre. Hun likte selve faget/yrket helsesekretær og syntes det hørt spennende ut, men framtiden lå i litt mer fart og action, nemlig ambulansesfag eller akuttmedisin.

- Jeg vil heller jobbe turnus enn 8-4 på et kontor. Jeg liker å hjelpe mennesker og vil gjerne være med i første linje.

Redaktøren får sprøyte av faglærer Tove Log Gærtner

Fra venstre: Veronica, Malene og Celine

ELEV TJENE

Sandefjord vgs er en svært stor skole. Elevmassen har gjort det nødvendig å tenke litt annerledes når det gjelder organiseringen av det støtteapparatet som finnes for elevene. Dette er samlet i en egen avdeling som heter Elevtjenester med Berit Rønningen som avdelingsleder.

Her er samlet skolens rådgivere, inkl ped/psyk rådgiver, helsesøster, miljøarbeidere som bl a har ansvar for

AHT/MUSIKK – HVERDAGSLIVSTRENING

AHT står for Arbeids- og Hverdagslivs-Trening. Her går en svært sammensatt elevgruppe. De som går på arbeidstrening velger en yrkesfaglig retning og får spesielt tilrettelagt opplæring innen denne retningen. Det kan være elever her som etter skolen går ut til en eller annen variant av fagopplæring, men mange går til vernede bedrifter.

Hverdagslivstrening gis til elever som er tungt funksjonshemmet og som får opplæring i å mestre et mest mulig selvstendig liv i institusjon.

Vi treffer Rinor som har gitartime med musikkterapeut Ingeborg Nebelung. Rinor sitter i rullestol og er multifunksjonshemmet, men han kan bevege fingrene på venstre hånd, slik at de treffer gitaren av og til. Han blir åpenbart litt ubekvem og

snur ansiktet bort når Yrke kommer inn i rommet, så vi gjør besøket kort. Nebelung forteller at hun allerede da hun var 16 bestemte seg for å bli musikkterapeut for, gjennom musikken, å skape kontakt og sammenheng mellom musikk og læring. Hun har nå en 5-årig masterutdanning i faget og trives svært godt i yrket. Nå sitter ved siden av Rinor og synger en liten sang mens hun tar grepene på gitaren med venstre hånd og holder gitaren inntil Rinors venstre hånd så han treffer strengene når han retter ut fingrene. Signy Engeness er avdelingsleder på AHT. Hun har vært i videregående skole siden 1991 og har alltid jobbet med spesialopplæring. Hun synes det har vært meningsfylt og givende arbeid og trives veldig godt i jobben.

STER

mobbing, elevrådskontakt, flerkulturelt arbeid og innføringsklassen, tilretteleggingskoordinatorer, spesialpersonale for dysleksi og hørselshemmede, rusforebyggende arbeid, antirasistisk arbeid, samtale grupper, fysioterapeut, helsetjeneste, pp-tjeneste...

Dessuten har skolen et stort bibliotek med stillerom og eget læringscenter der man blant mye annet kan finne hjelp til ikt.

Musikkpedagog Ingeborg Nebelung spiller gitar med Rinor.

RESTAURANT OG BAKERI

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

Som Norges største skole, har Sandefjord vgs selvsagt mange spisesteder. Kokk og servitørelevene driver restaurant Barden (oppkalt etter blåhvalens spiseorganer, dette er jo hvalfangstens by!)

YRKE blir påspandert juletallerken i anledning besøket, siden dette skjedde like før jul. Vi får dermed sjansen til å se opplæringen i praksis både som gjest i restauranten og som reporter på kjøkkenet.

Maten og serveringen er upåklagelig. Eksterne gjester kommer stadig sigende inn og blir tatt i mot av hovmesteren, som dessuten er faglærer. Servitører, for anledningen iført nisseluer, svever rundt som hjelpende ånder og får maten helt profesjonelt på bordet til hver gjest. Like umerkkelig blir brukt servise fjernet. Faglærer følger nøye med på hver minste detalj og kommer av og til med diskrete tips til elevene.

Kjøkkenet er nok i minste laget. Her går man litt oppåhverandre når servitørene skal ut og inn mde maten, mens kokkene skal svinse fram og tilbake og lage maten. Her er kjøkkenbenker og varme komfyrer og oppvaskmaskiner og alt mulig utstyr som skal til, men litt for lite plass.

Kokkeelev Daniel Brekke står og rører i en stor gryte med brun saus. Daniel er helt sikker på at han vil bli kokk og han vil

prøve å få læreplass i Oslo. Helst på en av de stor restaurantene.

Bakeriet

Helt på toppen av en annen bygning finner vi bakeriet. Og om restaurantkjøkkenet var litt smått, er dette til gjengjeld kjempestort. Dette er Vg2 matfag og de fleste elevene skal bli bakere eller konditorer. Skolen har et like stort opplæringsrom for kjøttfagene, der er det tomt akkurat nå, men i klassen er det også noen som vil gå den veien. Skulle noen ønske å spesialisere seg mot fisk, måtte man eventuelt bli litt kreativ.

Lokalet er utstyrt med det meste som finnes i et moderne bakeri, men ikke i «fabrikkbakerier» med produksjonslinje for brød osv. Og her er godt rom for luft mellom arbeidsbordene.

Vilde og Markus vil begge ta fagbrev som konditorer. Vilde vil så sannsynligvis gå videre og spesialisere seg som dessertkokk, mens Markus vil jobbe som konditor, det har ønsket så lenge han kan huske. Selve yrkesvalget tok han i 10. klasse. Han forteller at han har mange i familien som er svært glade

i å bake, men ingen faglærte konditorer. Avdelingsleder Torgeir Øverland og faglærer Elin Hvaal forteller at det går 21 elever på Vg 1 RM og 9 på Vg2 matfag. 4 elever til skulle ha gått her, men de kom inn på en meget eksklusiv matfaglig opplæring på en fransk skole. At 4 av de 10 plassene Norge disponerer på denne skolen gikk til Sandefjord ser de på som en skikkelig hedersbevisning. Øverland og Hvaal forteller at de kjører opplæringen her som om dette skulle

Kokkeelev Daniel Brekke håper på læreplass i Oslo

Vilde vil bli dessertkokk

FORMGIVINGS- FAGENE

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

Servitørene i aksjon i restaurant Barden

Stemning på kjøkkenet

Sandefjord vgs tilbyr både Studiespesialisering med formgivning og Design og håndverk. På det første tilbudet er elevene opptatt med å lage mandalaer. Mandalaer er sirkelformede med et intrikat gjentakende, symmetrisk mønster. Omtrent sånt man ser hvis man kikker ned i et gammeldags kaleidoskop. Klassen skulle basere mønsteret på fotos av fugler.

Faglærer for klassen var Jan Einar Skarsholt. Han er selv anerkjent grafiker som ifølge Artgate.no:

«...inspireres av og søker til det meditative og eksistensielle. Har fokus på antropologi, folk art og slikt som det veves myter, liv og poesi av. Bildeuttrykket er komplekst og inneholder koder, sitater

og symboler hentet fra nevnte områder. Fargene spiller en viktig rolle i den billedlige sammenhengen.» Dette passer jo svært bra med det elevene jobbet med da vi besøkte klassen.

Ida Spangelo fortalte at hun valgte dette tilbudet fordi hun var lei av «vanlig skole».

være et fullskala bakeri, og at de ser meget positivt på at de nå kan få kjøre eksamen rettet inn mot det faget elevene har valgt i PTF.

Øverland har tidligere jobbet på Fosen vgs, Rosenvilde vgs og Lier vgs. Han ser store utviklingsmuligheter for faget og tror det vil ha svært stor betydning med de nye eksamensmulighetene.

- Det er dette næringen vil ha, nå kan elevene få vist hva de duger til i det faget de søker læreplass i.

Det er også veldig bra at vi nå kan tilby det løpet vi kaller 4R, som er et matfaglig tilbud fram til fagbrev og studiekompetanse. Dette vil nemlig gi oss muligheten til å tilby opplæring i fag vi ikke har i dag, f eks fiskefagene, fordi elevene da vil få den faglige opplæringen i bedrift.

Dette tilbudet vil lede til høyere studier på Ås eller NTNU eller andre steder, f eks faglærerstudiet på HIAK. Disse studentene vil jo da også kunne jobbe med god lønn ved siden av studiene fordi de også har et fagbrev.

Aida Eugenie Mork lager mandala

SANDEFJORD VGS.

Lektor og møbelsnekker Hans Magnus Skaatan med elev Sofie Gryten i snekkersalen.

- Her jobber vi mye kreativt i et verksted, men får likevel studiekompetanse. Jeg skal fullføre Vg3 her, etter det har jeg ingen peiling på hva jeg skal gjøre. Sebastian Torbergsen tegner og maler mye og føler at han får utvikle det her. Fay Wegger Bøyesen legger vekt på at skoledagen her er mye mer variert enn på ren studiespesialisering, men at man likevel får studiekompetanse. Hun sier også at hun nå, etter å ha gått på dette tilbudet en stund, har fått lyst på et yrke i denne retningen.

Alle tre legger stor vekt på at det er et fritt og fint miljø i klassen.

- Her får man utfolde seg og utvikle seg. Man skal ikke sitte stille for seg selv man SKAL gå rundt og prate med de andre. Vi blir ikke tvunget inn i roller vi ikke kjenner oss hjemme i.

De forteller at de har 10 timer formgivingsfag pr uke, (5 timer visuell kunsthøgskole og 5 timer design og arkitektur pr uke i 3 år) noe som medfører at de må være 5 timer mer på skolen pr uke enn elever på ren studiespesialisering. Sebastian og Fay liker tegning best, mens Ida fordeler interessene likt på Maling og tegning.

- Dette tilbudet har gitt livet en annen retning, sier de tre.

- Her møter vi folk som er mer lik oss selv. Vi er blitt veldig godt kjent med alle i klassen og har et flott klassemiljø!

Snekker

Hans Magne Skaatan er lektor og faglært møbelsnekker. Han har vært ved skolen i 37 år og da er det kanskje ikke så rart at han sier at han trives veldig godt som lærer. Skaatan er fornøyd med delingen av formgivingsfagene, for nå får man brukt mer tid på håndverket for de som velger Design og Håndverk. Tidligere dominerte tegning.

Til venstre: Kjoler til utstilling

Til høyre: Ida, Sebastian og Fay med faglærer Jan Einar Skarsholt, Avd leder Sadie Anita Dahl og studierektor Robertsen

Portrett

Evy Eriksen vil utdanne seg innen profilering

Fra Vg1 er det mange som går til Frisør, men det er alltid noen som velger seg videre til håndverksfagene og finner sitt yrke der. Den flotte gamle snekkersalen er nå bare i bruk for vg1-elevene.

Sofie Gryten skal lage et bord av en gammel kabeltrommel. Selve bordplaten skjærer hun ut i gjennomsiktig pleksiglass. Hun har ikke valgt ennå hvilken vei hun vil gå videre, men hun liker å lage ting med hendene. Men vg2 Design og

trearbeid gis ikke som tilbud på denne skolen, så da må hun til en annen by. På Vg2 Interiør og utstillingsdesign treffer vi Evy Eriksen som har bestemt seg for et litt uvanlig yrke, nemlig Profilering. Dette går bl a ut på å lage skilt. Når hun er ferdig med vg2 skal hun gå 2 år i lære. - Jeg fant yrket ved å søke på nettet etter yrker man kunne gå til etter Vg1 og 2. Så fant jeg dette og syntes det høstes ut til å være litt spennende og passe håndfast.

TIP KJEMI/PROSESS

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

Sandefjord vgs har en ganske stor Kjemi/prosess-avdeling. Vestfold har jo mange tradisjonsrike bedrifter innen feltet med Jotun malingfabrikk og det store oljeraffineriet på Slagentangen, pluss selvsagt tradisjonene fra hvalfangsten med stor produksjon av hvalolje.

I dag har faglærer Geir Halvorsen 15 elever i klassen. De blir prosessoperatører og mange av dem vil offshore. Oljeindustrien frister. Dessuten tar mange av elevene y-veien til en ingeniørutdanning etter fagbrevet. Gjennom Vg2 har de 8 uker praksis. - Faget er blitt mer teoretisert etter at vi ble en del av TIP. Men elevene kan mer mekanikk nå enn før, sier Halvorsen. Kent og Besart skal begge bli prosessoperatører og begge vil til Esso.

Daniel Wilson går nå på Vg1 TIP men skal til Kjemi/prosess neste år. Han valgte TIP nettopp fordi det var veldig mange valgmuligheter etter Vg1.

Tor Imsetviken er faglærer på TIP og har vært ved skolen siden 2008. Han starta som lærer i 1085 men har vært innom både Fagopplæringskontoret i fylket og i KUF underveis. Lærerjobber har hatt hatt både i Vadsø, Akershus, Hedmark og nå i Vestfold. Han har fagbrev som maskinarbeider i bønn, men har etterhvert tatt videreutdanning som maskiningeniør og så som faglærer.

ELEKTRO

På elektrosalen treffer vi faglærer Tore Glenne. Han har nettopp fått bygd om elektrosalen, slik at det nå langs veggene blir mange små rom med en masse åpne og skjulte opplegg. Her er sikringskap, kontakter, brytere og paneler, pluss masse rør der elevene kan trekke ledninger for å koble det hele sammen. Skolen har store og godt utyrte saler for automatikeropplæring. Her treffer vi faglærer Tom Larsen med en Vg2 automatikerklasse.

Da vi spør klassen hva som er forskjellen på en automatiker og en operatør fra industriell næringsmiddelproduksjon eller Kjemi/prosess får vi et tørt svar:

- De kan panelet, vi kan resten av fabrikk!

Faglærer Tore Glenne i Vg 2 Automasjon

To prosessoperatør-elever

Tor Imsetviken

Destillasjonstårn

Elektrosalen

VIL HA FLERE LÆRLINGER

Regjeringen vil skaffe flere unge læreplass ved å skjerpe regelverket for offentlige anskaffelser, sier Kunnskapsdepartementet i en pressemelding.

Når det offentlige har store oppdrag ute på anbud, må bedriftene i visse bransjer ha lærlinger for å kunne få jobben.

- Hvert eneste år er det cirka 8000 ungdommer som ikke får læreplass. Denne endringen er et viktig tiltak for å skaffe flere læreplasser, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen.

Lærlinger på hvert prosjekt

I dag er det slik at det offentlige kan kreve at bedrifter har lærlinger for å vinne et offentlig anbud. Nå foreslår regjeringen å endre reglene slik at det offentlige skal kreve dette.

- I tillegg foreslår vi at det skal være lærlinger tilknyttet det konkrete prosjektet. Det betyr at bedrifter ikke kan vinne anbud uten å bruke lærlingordningen aktivt, sier Røe Isaksen.

Også utenlandske bedrifter

Kravet om å ha lærlinger gjelder både norske og utenlandske bedrifter. Tidligere kunne norske bedrifter som tok sitt samfunnsansvar for opplæring av fremtidige fagarbeidere, tape kontrakter til bedrifter som ikke tok det samme ansvaret.

- Det er ingen tvil om at Norge trenger flere fagfolk, og da trenger vi også flere læreplasser. Både bedrifter og offentlig sektor vil ha et stort behov for dyktige medarbeidere med fag- og yrkesutdanning fremover, sier næringsminister Monica Mæland. Deler av byggebransjen har lenge kjempet mot useriøse aktører som vinner anbud på pris, men som ikke opprettholder kvaliteten. Offentlige anskaffelser står ifølge byggenæringen for over 40 prosent av total byggevirksomhet per år.

Forebygger kriminalitet

Kravet om å ha lærlinger ved offentlige kontrakter, er også et ledd i en strategi mot arbeidslivskriminalitet.

- Vi vil gjøre det enklere å være seriøs og vanskeligere å være kjeltring og useriøs, sier arbeids- og sosialminister Robert Eriksson.

Kunnskapsminister
Torbjørn Røe Isaksen

Gjelder visse bransjer

Kravet om å ha lærlinger skal bare gjelde for konkurranser i bransjer hvor det er behov for læreplasser. Kunnskapsdepartementet skal i samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet foreslå hvilke bransjer kravet skal gjelde for. De skal også vurdere om kravet til lærlingsklausul ikke skal gjelde for anskaffelser under en viss størrelse eller varighet.

Forslag til endringer skal sendes på høring innen kort tid, og kravet skal etter planen innføres fra april 2016.

Flere lærlingplasser er konsekvensen av regjeringens nye forslag rundt anbud. Yrkestrafikkforbundet applauderer forslaget.

- Dette er et meget godt tiltak fra regjeringen som vi ønsker velkommen, sier Svein Furøy, leder for Yrkestrafikkforbundet.

Regjeringen sender nå ut på høring forslaget om at store offentlige anbud skal ha som krav at om bedriften skal vinne anbudet, må de ha lærlinger og at disse skal være tilknyttet prosjektet som er på anbudet. Hvilke bransjer dette skal gjelde for og hva som skal definere store anbud er enda ikke avklart.

- Transportbransjen må inkluderes i bransjene som møter dette kravet, slik at vi får flere elever ut i lære. I bussbransjen har man kommet et stykke på vei, mens i transportbransjen for øvrig har man en vei å gå, og dette kan føre til at disse nå må ta sin del av ansvaret for den nye generasjonen transportarbeidere.

Furøy peker også på at prøveordningen om å la 18 åringer få kjøre buss, en ordning som har gått helt uten ulykker eller problemer, vil føre til økt behov for lærlingplasser. I 2014 var de aktive lærlingsbedriftene Firda billag, Nobina, Cominor, Unibuss, Nettbuss, JVB, Tide, Boreal og Setesdal bilruter.

- De små aktørene uteblir i for stor grad og de må også motiveres til å ta imot lærlinger. En annen konsekvens av forslaget er at vi kan få flere elever som tar studiet, ved at de ser at de har gode muligheter for lærlingplass. Dette er nødvendig for vi har enda ikke på langt nær nok arbeidstgere til å fylle behovet, forklarer han.

STATLIGE FAGSKOLER?

I en fersk offentlig utredning har det såkalte Grund-utvalget lagt fram forslag om omfattende endringer i eierskap, struktur og styring av fagskolene. Fagskolen er et eget utdanningsområde etter videregående opplæring som reguleres av en egen lov og som er forskjellig fra høyere utdanning

Fagskoleutdanningen er i all hovedsak rettet inn mot et bredt spekter av de fagområdene som på videregående nivå omtales som de yrkesfaglige. Utdanningen fungerer både som en selvstendig utdanningsvei som leder fram til anerkjente og definerte spesialiseringer innenfor ulike bransjer, og som et etter- og videreutdanningstilbud.

Det finnes i dag både offentlige og private fagskoler. De offentlige eies og drives av fylkeskommunene. Den offentlige finansieringen av skolene varierer sterkt med den følge at studiekostnadene for studentene er veldig ulik. Studenter ved fagskolene nyter heller ikke godt av de samme tilskuddsordninger som studenter i høyere utdanning. Resultatet er en fragmentert utdanning med varierende status og kvalitet.

For å heve utdanningens status og kvalitet og for å skape en mer helhetlig og rasjonell styring av sektoren, foreslår utvalget at staten skal overta eieransvaret og finansieringen av de offentlige fagskolene. I tillegg foreslås å redusere antallet skoler på landsbasis til ti eller færre for å skape mer robuste fagmiljøer og underlegge skolene NOKUT-akkreditering. Et slikt grep vil også gjøre det enklere for det offentlige å ta større ansvar for å prioritere mellom hvilke fagtilbud som det offentlige skal ta ansvar for.

Vår foreløpige vurdering er at utvalget argumenterer godt for at det må tas kraftfulle grep for å gjøre noe med de svakhetene i fagskoleutdanningen som utvalget har påpekt og som har vært kjent lenge. En overføring av

FORBUNDS KOMMENTAREN

Terje Skyvulstad
nestleder i Utdanningsforbundet

ansvaret fra fylkeskommunene til staten kan være et riktig grep. Men en slik overføring i seg selv trenger ikke være en riktig medisin hvis ikke nasjonale myndigheter er villig til å ta det ansvaret for prioritering, samordning, styring og finansiering som utvalget mener er nødvendig. Som for annen yrkesfaglig utdanning, er fagskolen et område som svært mange interessenter har aksjer i, og hvor det derfor også er mange motstridende interesser. De endringene som utvalget foreslår er derfor avhengige av bred støtte, spesielt fra berørte bransjer, dersom de skal kunne føre til et bedre fagskoletilbud.

Et mål om høyere faglig kvalitet er enkelt å uttrykke på papir. I praksis handler det om at man greier å rekruttere og utvikle medarbeidere med høy faglig og pedagogisk kompetanse. Det er altså ikke nok å stille strenge kompetansekrav. Det er rekrutteringen som er avgjørende. Og derfor må finansieringen av skolene ta hensyn til det.

Utvalget åpner for at i tillegg til de offentlige fagskolene, skal vi fortsatt ha private fagskoler men med samme finansiering som de offentlige. Hvordan dette skal kunne praktiseres samtidig som det offentlige skal ha full styring med tilbudssiden, er mer uklart. Her lar utvalget være å svare på det vanskeligste spørsmålet og som gjelder alle private tilbud på områder hvor det offentlige har ansvaret både for tilbudet og rasjonell utnyttelse av samfunnets ressurser: Hva skal være vilkårene for opprettelse av et privat drevet men offentlig finansiert tilbud? Dersom en skal ta utvalgets beskrivelse av behovet for styring av fagskoletilbudet på alvor, er det vanskelig å se for seg annet enn at private aktører med offentlig finansiering vil være et marginalt fenomen.

Et viktig spørsmål i debatten har vært forholdet mellom fagskole og høyere utdanning. Spesielt gjelder det om fagskolekompetanse skal gi grunnlag for inntak til høyere utdanning til tross for at mange mangler generell studiekompetanse, om fagskoleutdanning skal gis avkortning i høyere utdanning og vise versa. Som generell ordning er dette hverken ønskelig eller mulig, til det er fagskolen og høyere utdanning for forskjellige.

Vi for vår del er enig med utvalgets flertall om at fagskoleutdanningen må bygge sin status på egne premisser, sin egen faglige styrke og på etterspørsel av denne kompetansen i arbeidslivet.

GOURMET Á LA HURDAL

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

Som relativt hyppig gjest på Utdanningsforbundets hotell i Hurdal gjennom 27 år, har jeg fulgt kjøkkenet der gjennom opp og nedturer. Nedturene har vært til dels dype. Gjennom ekteparet Steens tid som ledere gikk det oppover. Nå ser det ut som om den nye ledelsen v direktør Håkon Asmundvaag, salgs- og markedssjef Hege Bentzon og kjøkkensjef Bjørn Nordheim akter å ta kjøkkenet opp til helt nye høyder.

Om oppskriftene sier Hege Bentzon:
- Kjøkkensjef Bjørn Nordheim har utarbeidet noe, Ass kjøkkensjef Kim Lundin har utarbeidet noe, Økolandsbyen i Hurdal har utarbeidet noen osv. Så dette er en bok med håndplukkede oppskrifter som gjen-speiler hele nærmiljøet.

Intet mindre enn en gourmetkokebok har de laget for å vise eksempler på hva man nå serverer. For noen år siden måtte en slik bok hatt tittelen: «Ikke gjør dette hjemme!», nå derimot, ser det riktig så lekkert ut. Boka heter Håndplukket, og tittelen henspeler nok både på det nye kjøkkenmannskapet og maten, for her legges det vekt på kortreist mat, håndplukket i Hurdal og omegn (ikke blåskjellene kanskje....)

Boka er inndelt i kapitlene suppe, enkel kveldskos, bakst, tilbehør, piknik og turmat, søte avslutninger, økologisk mat. Mange vil savne hovedretter i kapitteloversikten, men de er av en eller annen grunn lagt inn under kapitlet enkel kveldskos.

Og oppskriftene er førsteklasses og spenner over et rikt register. Fennikel-suppe, oksehalesuppe, blåskjell, kylling i leirgryte, lasagne, nordafrikanskinspirert lammegryte, saltimbocca, valnøttpesto, pærechilimarmelade og i det hele tatt. Og

Håndplukket

EN SMAK AV HURDALSJØEN
HOTELL OG KONFERANSESENTER

alt er ledsaget av førsteklasses fotografier. Boka har også stoff om hotellet, sjøen og Hurdal, og for oss som har vært der ofte, er det hyggelig å se igjen alle de kjente og kjære stedene.

Gleder meg til neste gang jeg skal til hotellet!

Boka er på 120 sider, og er gitt ut på eget forlag.

Boka koster kr 300,- og kan kjøpes følgende steder:

Halvorsen Libris i Sundet, Ark Bokhandel Amfi Eidsvoll, Smak Strømmen Storsenter, Servicetorget i Hurdal Kommune, Spar Hurdal og selvfølgelig på hotellet.

YSK PÅ VESTBY

YSK står for Yrkes- og StudieKompetanse. Det er betegnelsen på et 4-årig løp fram mot fagbrev som kokk eller servitør og dessuten studiekompetanse, forklarer avdelingssjef Rune Johnsen. Første kull på 11 elever har nå holdt på et halvt skoleår

Fra det nye kjøkkenet

- Dette er et komprimert løp der elevene bruker 4 år på opplæring som vanligvis tar 5 år. De vinner ett år, men får like mange

timer i alle fagene. Det klarer vi ved at de følger arbeidsmiljølovens ferieår, og ikke det vanlige skoleåret. Det betyr at YSK-

Kontaktlærer Line Mallaug, elevene Sunniva og Kristine og avdelingsleder Rune Johnsen

Sylte

elevene ikke har høstferie eller vinterferie, og bare 4 ukers sommerferie.

Opplegget betyr at de er på skolen år 1, er litt utplassert i bedrift år 2. Så blir de formelt lærlinger fra år 3 og er da mer i bedrift enn på skole, og så i år 4 er de bare en dag i uka på skolen.

Denne første gruppa har 11 elever, som var alle søkerne. Vi hadde 2 møter med dem før skolestart for å forsikre dem og oss om at de visste hva de gikk løs på. Det er mye planlegging bak dette, sier Johnsen. – Vi begynte for 5 år siden. Så ble det litt forsinkelser fordi opplegget må godkjennes av skoleeier, Akershus fylkeskommune, og fylkestinget sa nei to ganger fordi de først ville se en evaluering av TAF-byggfag som skolen tilbyr. Opplegget er jo ganske likt.

Ressurskrevende

Johnsen forteller at dette tilbudet er ressurskrevende for skolen.

- Vi bruker 5 lærerressurser på 4 år, og det går ekstra tid til planlegging av skoleårene. Men når vi likevel gjør dette, så er det fordi vi så at vi hadde en del elever på RM som gjerne ville «klatre i faget», altså søke seg lederstillinger eller ta høyere utdanning etter fagbrevet i stedet for å begynne å jobbe som kokk eller servitør. Så laget vi denne pakken der de sparer ett år og slipper å «hoppe ut av faget» underveis. Dessuten mener vi at de som går videre til høyere utdanning innen fagfeltet vil ha en klart sterkere faglig bakgrunn etter dette løpet enn de som kommer fra studie-spesialisering.

- Elevene får fordypning i internasjonal engelsk, samt markedsføring/ledelse, som vi mener er relevante fag for mange av de som tar dette opplegget.

- Det blir en del ekstra arbeid med å legge timeplankabalen for skolen, for de lærerne som underviser YSK-elevene når de andre

Fiskeavskjær

Marsipan

Line Mallaug

Janne Hvitsand Solstad

lærerne har ferie eller avspaserer, må jo få sine avspaseringsperioder ellers i skoleåret.

Elever og lærer

Sunniva og Kristine har nokså lik begrunnelse for å gå på YSK. De har begge tenkt å ta fagbrev som kokk, begge har alltid likt å lage mat og fagvalget har vært klart «bestandig». Men ingen av dem er helt sikre på om de etter fagbrevet vil jobbe som kokk eller ta høyere utdanning.

Men de er sikre på at dersom de skal ta høyere utdanning, blir det innen mat/ernæring eller naturfag.

Økonomi, juss, realfag eller språk er utelukket.

Så da var YSK et fint tilbud, mener de to.

De synes det går greit med den utvidede undervisningstida, men innrømmer at det var litt ensomt på skolen da alle de andre elevene hadde høstferie.

Line Mallaug er kontaktlærer for de 11 YSK-elevene. Hun forteller at hun tok oppgaven fordi hun synes det var interessant å være med på noe nytt

- De 11 elevene utgjør en gruppe som holder sammen alle 4 årene, men de deler seg i kokker og servitører i PTF. De er sammen med de øvrige RM-elevene i praksistimene i programfaget. I teoritimene i programfaget er de for seg selv, fordi de har færre slike timer enn de andre RM elevene, fordi

YSK-elevene har flere timer i fellesfag. Til gjengjeld fortsetter altså YSK-elevene med teoritimer i alle de 4 årene.

Mallaug forteller at hun har bakgrunn som kokk, men måtte slutte i faget bl a fordi knærne kranglet. Nå har hun vært lærer i 10 år og stortrives.

- Jeg visste jeg ville like å være lærer, fordi jeg likte godt å jobbe med opplæring også mens jeg var kokk, forteller hun. I løpet av de 10 årene som lærer, har hun også tatt en master i yrkespedagogikk.

TEKST OG FOTO:
PETER OPPERUD

NORSK FAGOPPLÆRING – HVA NÅ?

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

Anna Hagen Tønder og Torgeir Nyen, begge forskere i Fafo, Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning, har gitt ut boka «Yrkesfagene under press». Det er en bok om fag- og yrkesopplæringen i Norge. Hva er de viktigste kjennetegnene ved den norske fagopplæringsmodellen, og hvordan har denne modellen utviklet seg over tid? Hvordan håndtere de utfordringer som yrkesfagene står overfor?

Dette er en bok som burde vært skrevet for lengst. Vi har i mange år hatt Fagopplæringsboka, i det siste redigert av Espen Lynghaug og vi har hatt Ivar Bjørndals gedigne verk «Videregående opplæring i 800 år». Denne nye boka utvider imidlertid stoffområdet sterkt.

Det er to personer med grundig kjennskap til fag- og yrkesopplæring som står bak boka. Både Anna Hagen Tønder og Torgeir Nyen har mange forskingsrapporter om dette feltet bak seg. Og dette er da også blitt en meget god og faglig solid bok.

Blant de spørsmålene som forfatterne stiller er:

- Hva er de viktigste kjennetegnene ved den norske fagopplæringsmodellen, og hvordan har denne modellen utviklet seg over tid?
- Hvordan kan yrkesfagene utformes for å være attraktive utdanningsvalg for ungdom?
- Hvordan skal norsk fag- og yrkesopplæring møte økt arbeidsinnvandring?
- Hvordan håndtere de utfordringer som yrkesfagene står overfor?

Boka gir en grundig gjennomgang av fagopplæringshistorie fra middelalderens laug og til i dag. Dette er spennende lesing, selv om stoffet i stor grad er kjent fra Bjørndals bok.

Den norske modellen for fagopplæring 2+2-modellen, praktiseres bare i Norge. Den er en blanding av flere andre modeller som brukes internasjonalt. Boka presenterer fag- og yrkesopplæringsmodeller fra andre land og gir vurderinger av styrker

og svakheter. Boka gir også en veldig grundig gjennomgang av hvordan 2+2-modellen ble til i starten på 90-tallet.

Frafallsproblematikken drøftes grundig og det legges stor vekt på at selv om frafallet er stort, om man måler det på bakgrunn av gjennomføring av opplæringen innen 5 år, så er det en svært stor andel som gjennomfører videregående opplæring senere i livet.

Et interessant avsnitt handler om fagopplæring kontra høyere utdanning. Debatten om fagbrev og studiekompetanse gjennomgås systematisk og lar alle argumenter for og mot komme fram.

Arbeidsinnvandringen holdes fram som den alvorligste trusselen mot hele fagopplæringsystemet. Hvis billig utenlandsk arbeidskraft systematisk foretrekkes framfor norske fagarbeidere, vil ungdom raskt slutte å søke seg til yrkesfagene.

Endelig gir boka god plass til å diskutere yrkesopplæringsstatus og hva som eventuelt kan gjøres på dette området.

Det som er litt trist er at Universitetsforlaget ikke har benyttet sjansen til å gjøre boka flottere og langt mer leservennlig ved å ta med illustrasjoner. Yrkesfagene er svært fotogene og det hadde vært fullt mulig å gjøre dette til et skikkelig praktverk.

Konklusjonen blir likevel klar: En uunnværlig bok for alle som vil ta del i debatten om yrkesopplærings framtid i Norge.

Detaljer

Pris kr 329.-

Sider: 176

ISBN:9788215019505

Forlag: Universitetsforlaget

Utgivelsesår: 2014

PØLSER OG POLITIKK

I denne spalten vil håndplukkede debattanter få fritt spillerom til å ytre seg om emner knyttet til utdannings-politikk. Innleggene vil være personlige, men sannsynligvis preget av den enkeltes ståsted. Debattantene står fritt i valg av tema, men bør ikke bevege seg for langt fra yrkesfagenes verden. Angrep på andres meninger er ikke tillatt, man må nøye seg med å fremme sine egne tanker.

DE STORE TALLS FORBANNELSE

Tankeeksperiment: Se for deg en rekke med unge mennesker, hånd i hånd. Denne rekken med unge mennesker begynner ved Oslo rådhus, passerer Moss, Halden, følger E-6 over Svinesundbroen og ender opp på torget i Strømstad. Så langt rekker du med en lenke av 100 000 ungdommer. Så mange ungdommer mellom 16 og 30 år står utenfor utdanning eller arbeide i Norge i dag. Blir du opprørt? Bra!! Tallene kommer fra FaFo sin rapport «unge mottagere av helserelaterte ytere» ble offentliggjort i desember 2014, og omhandler den gruppen som kalles NEET, Not in Employment, Education or Training. At denne rapporten ikke har fått mer oppmerksomhet, tror jeg skyldes at et tall på 100 000 ungdommer er for stort til å fatte. Årsaken til at denne gruppen unge mennesker er så stor, er selvfølgelig sammensatt. Alt er ikke skolens skyld. Men

jeg tror at kompetanse kanskje er den viktigste døråpneren for å øke unges nærvær i arbeidslivet. Vi må få flest mulig gjennom videregående opplæring, eller gjennom andre kvalifiseringsløp. Men ikke ved å senke standarden på fag- og yrkesopplæringen. Den høyt kompetente fagarbeideren er ett av nasjonens få konkurransefortrinn. Jeg tror på flere alternative veier inn i arbeidslivet. Dette har vist seg å fungere for mange av de mest utsatte ungdommene. Men kanskje det viktigste tiltaket hadde vært å stille krav til at ungdommen ikke skal slippes inn i videregående opplæring før de er i stand til å gjennomføre den? Ikke for å øke denne gruppen, men for å synliggjøre problemet med at ungdom egentlig ikke faller ut i videregående skole, men i grunnskolen. Der må ressursene settes inn. Mange har regnet på kostnadene ved å

Espen Lynghaug
Spesialrådgiver Utdanning og Kompetanse
NHO Mat og landbruk

la ungdommen vår stå der på utsiden. Hvor lenge skal vi prate, før vi handler?

HEIA UTDANNINGSDIREKTORATET!

Det er sjelden direktorater gjør at jeg blir fra meg av begeistring – jeg må innrømme det. Ofte blir jeg frustrert over tungrodd byråkrati og unødige formaliseringer. Men nå har Utdanningsdirektoratet imponert meg! Og det i en svært, svært viktig sak. Stortingsmelding 20 (2012-2013) På rett vei slo fast at det trengs endringer i fagopplæringen skal vi lykkes med å tilpasse den både arbeidslivets og ungdommens behov. Men verken meldingen eller vi som leste den fra perm til perm var nødvendigvis sikre på hva som måtte gjøres.

Et av de tiltakene var en gjennomgang av tilbudsstrukturen for å sikre at fag og program som i dag ikke fungerte særlig godt verken overfor elever eller arbeidsmarked, ble revidert. Jeg har ment at et slikt opplegg begrenser oss for mye. Utfordringene i de fire store programmene Service og sam-

ferdsel, Helse og oppvekst, Design og håndverk og Restaurant og matfag er så store at de ikke kan løses ved å flytte på fag, lage nye kryssløp eller gi dem nytt navn. Jeg har derfor også vært kritisk til at arbeidet fullt og helt skulle delegeres til de ni faglige rådene, fordi både kompetanse og sammensetning der gjenspeiler dagens struktur.

Jeg har bedt om at vi i denne prosessen tar steget rett ut i arbeidslivet og tar det som utgangspunkt i stedet for å la dagens tilbudsstruktur styre tanken. Først da får vi en fair mulighet til å lage utdanningsveier som blir anerkjent i bedrifter som ikke anser fagbrev som hovedvei inn i dag.

Nå har Utdanningsdirektoratet laget en plan for hvordan vi både kan bruke de etablerte faglige rådene og samtidig frigjøre oss fra den utdanningsstrukturen vi holder oss med.

Inger Lise Blyverket
Leder • Arbeidslivspolitikken VIRKE

Etableringen av en prosess der rådsarbeid og arbeidsgrupper på tvers av programstrukturen er likestilte, blir hilst varmt velkommen av denne skribenten. Jeg gleder meg både til å følge og delta i arbeidet framover.

YRKESOPPLÆRING SOM DISTRIKTSPOLITIKK

- Dette er helt klart først og fremst et distriktspolitisk tiltak, sier Sverre Henriksen på den videregående skolen i Steigen kommune i Nordland. Skolen gir fra og med dette skoleåret tilbud i yrkesopplæring til 10 elever/lærlinger, men all opplæringen foregår i bedrift.

Den videregående skolen i Leinesfjord i Steigen er en avdeling av Knut Hamsun videregående skole på Hamarøy. Avdelingen på Steigen har i mange år vært truet av nedleggelse av økonomiske årsaker. Samtidig har folketallet i kommunen i mange år vært synkende.

Skolen har 30 elever fra 6 forskjellige land. Totalt 9 ansatte, men bare 4 er i 100 % stilling.

- Det ble etter hvert helt klart at dersom ikke skolen kom opp med en svært god ide, ville den bli nedlagt. Dette ville umiddelbart føre til at ungdommen måtte flytte ut fra de skulle begynne på videregående. All erfaring tilsier at de da stort sett ikke kommer tilbake, forteller fagopplæringskoordinator Sverre Henriksen.

- Samtidig er her masse lokale småbedrifter som er helt avhengige av å få lærlinger.

Fagopplæringskoordinator Sverre Henriksen forklarer at arbeidet med tilbudene starter med at skolen gjør forhåndsavtaler med enkeltbedrifter om tilbud på læreplasser. Så settes det opp et totalt tilbud som elevene kan søke på, neste år blir det 16 plasser. Elevene søker så, både på VIGO og på papir til skolen. Deretter kalles de inn til intervju i mai, og til sist er det bedriftene som avgjør hvem de eventuelt vil ha som lærling. Elevene får beskjed om de får læreplass eller ikke i juni.

Avdelingslederen

Guri Falch er avdelingsleder på skolen og var den som «fant på» Steigenmodellen sammen med daværende rektor på skolen.

- Vi hadde LOSA-modellen her i 12 år, og den fungerte veldig bra. LOSA står for Lokal Opplæring i Samarbeid med

Arbeidslivet. Da hadde ungdommene Vg1 her på skolen, så ble de overført til Vg2. Da hadde de praksis i bedrift 2 dager i uka og tok programfagene på nett. I løpet av de 12 årene utviklet vi et godt samarbeid med det lokale næringslivet. De er avhengige av

Rektor Elin Eidsvik

Avdelingsleder Guri Falch

Fagopplæringskoordinator Sverre Henriksen

TEMA: STEIGENMODELLEN

Oppdrettsanlegget på Engeløya

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

STEIGEN

Steigen er en kommune i Salten i Nordland. Den grenser mot kommunene Hamarøy i øst og Sørfold i sørøst og sør. I nord ligger Sagfjorden, i vest Vestfjorden og i sørvest Folda. Steigen, Hamarøy og Tysfjord omtales samlet ofte som Nord-Salten og i enkelte interkommunale sammenhenger som HTS-kommunene. Steigen har et areal på 1 007 kvadratkilometer og et folketall på litt over 2 500. Administrasjonssenteret er Leinesfjord. Andre befolkningsentre er Leines, Nordfold, Nordskot og Bogen. Steigen omfatter Steigenhalvøya, deler av Ståbánjargga, et landområde på østsiden av Vinkfjorden og en rekke større og mindre øyer og øyvær. I overgangen mellom Vestfjorden og Sagfjorden ligger Lundøya og Engeløya med areal på henholdsvis 27 og 69 kvadratkilometer. Hjartøya med et areal på litt over 8 km² ligger helt sør. Langs vestkysten ligger Brunvær, Lauvøyvær, Engelvær, Måløyvær og Husøyværet fra nord til sør. Landskapet splittes av en rekke fjorder og sund med Nordfolda som den lengste. Leinesfjorden og Skotsfjorden går innover i østlig retning fra Vestfjorden. Skjettenfjorden og Straumfjorden går sørover fra kystlinja i nord. Steigens to største innsjøer er Storatnet og Straumfjordvatnet i den østlige delen av kommunen. Helldalisen, helt i sør, er Steigens høyeste punkt og eneste isbre med en høyde på 1 351 meter.

stadig påfyll av lærlinger og det fungerte bra.

- Men så bestemte fylkeskommunen at LOSA ble for dyrt og satte sluttstrek. Samtidig ble det vurdert å legge ned den videregående skolens avdeling her i Steigen.

Da var nærmeste skole hovedskolen på Hamarøy, en avstand som ville medføre at elevene måtte bo der på hybel. Dermed kunne de i praksis også like gjerne velge Bodø eller Narvik, forteller Falch.

- Næringslivet så klart at dette ville bety at all ungdom ville flytte ut fra 16-års alderen. Ungdommene så det, foreldrene så det. Så da var det at rektor og jeg satte oss ned med blanke ark og fargestifter og begynte å fantasere fritt. Vi kom fram til en modell der de som søkte og fikk tilbud, var lærlinger og elever fra dag 1, men der yrkesopplæringen foregikk i bedrift. Modellen ble deretter ferdigutviklet i samarbeid med fylkeskommunen.

Det ble stort sett 1 elev/lærling pr lærefag. Totalt 10 lærlinger. Disse slipper nå å flytte

fra kommunen, de bor stort sett hjemme og bedriftene er kjempelykkelige over å ha fått lærlinger som de skal ha i 4 år. Sjansene er selvfølgelig langt større for at disse ungdommene nå ikke flytter ut, men etablerer seg i kommunen.

Rent formelt er dette en variant av 0+4-modellen, men fellesfagene tas her på skolen, i stedet for i bedriftene, slik det vanligvis gjøres i denne modellen.

Vi diskuterte opplegget med bedriftene som så at dette var en gylden mulighet. De hadde ikke noe i mot å ta på seg opplæringsansvaret, for de så at de ville få støtte fra Opplæringskontorene og fra fagopplæringskoordinator på skolen om det var nødvendig.

Mange av løpene i bedrift er spesialtilpasset den enkelte elev, f eks må noen innom flere bedrifter for å komme gjennom alle opplæringsmålene. Og de fører logg og mappe med oppgaver fra 3. året.

Vi har ikke noe frafall, tvert om har vi tilvekst. Modellen innebærer minimalt med

utgifter for fylkeskommunen, den gir solid fagopplæring og bedriftene får det samme lærlingtilskuddet som de ellers ville fått, men nå fordelt over 4 år, avslutter avdelingsleder Guri Falch.

STEIGEN-MODELLEN

- Opplæringen tar 4 år og fører fram til fagbrev
- En variant av 0+4 modellen, all opplæring i yrkesfaget foregår i bedrift
- Ingen yrkesfaglærere eller skoleverksteder er involvert
- Ungdommene søker læreplass fra en lokal tilbudsliste
- De som får læreplass er lærlinger fra skoleårets start.
- Før elevene går opp til fagbrevet, må de ta en skriftlig tverrfaglig eksamen
- Ungdommene er også elever de to første åra
- Fellesfagene tas på skole
  - o 2 dager pr uke på skole år 1: Norsk, matte, naturfag, engelsk
  - o 1 dag pr uke på skole år 2: Nors, engelsk, samfunnsfag
  - o År 3 og 4 kun 1-2 studiedager på skole pr måned
- Ungdommene får over 3 år i lære i bedrift
- Kan være helt ned til 1 elev pr tilbud

Modellen kjøres for første gang ved Knut Hamsun vgs avd Steigen skoleåret 2014/2015 med 10 elever, 1 lærling pr fag. Dette er godkjent som normalordning, dvs at det gis kun opplæring etter denne modellen ved skolen.

Rektor

Elin Eidsvik er ny som rektor ved Knut Hamsun videregående skole dette skoleåret, men kom fra stillingen som rådmann i kommunen, så hun visste mye om hva hun gikk til. Hun har sitt kontor på hovedskolen på Hamarøy.

- Steigenmodellen har slått godt an hos lokalt næringsliv som har gått aktivt ut for modellen med profilerte ledere i spissen. Det er helt enestående.

Det er klart at Steigen-modellen først og fremst er distriktpolitikk. Vi håper jo at den skal føre til at rekrutteringen totalt sett går opp. Men det er klart at det er noen utfordringer ved modellen. Skolens totale tilbud på yrkesfag kan stå i fare og svake elever kan få problemer. At noen yrkesfaglærere samtidig forsvant, betød en forringelse av det pedagogiske miljøet. Vi må vurdere helheten og alle virkninger og bivirkninger før vi omfavner modellen fullstendig. Og vi burde få i stand følgeforskning så fort som mulig for å få en fullgod evaluering.

Rådmannen

Torben Marstrand er rådmann i Steigen kommune. Han har kontoret sitt i Rådhuset, som ligger ved siden av skolen. Han var

tidligere økonomisjef i oppdrettsfirmaet Cermaq.

- Det var godt å få denne modellen på plass, sier han.

- Den gir muligheter for ungdommen, for kommunen og for det lokale næringslivet. Dette er svært viktig for å beholde ungdommen her, noe som er et være eller ikke-være for hele lokalsamfunnet.

Fiske- og oppdrettsnæringene her hatt rekrutteringsproblemer, de øyner nå muligheter for framtida.

Vi i kommunen skal ta vår del av ansvaret for å opprette læreplasser. Foreløpig har vi forpliktet oss til å ta inn minimum 5 lærlinger hvert år. Dette blir et viktig element i kommunens eget rekrutteringsarbeid. Steigen kommune er den nest største arbeidsgiveren i kommunen etter oppdrettsnæringen.

Steigen vekst

I Furulund, et par mil nord for Steigen sentrum ligger en institusjon som heter Steigen Vekst. Det er en blanding av en VTA-bedrift, dvs en bedrift med varig tilrettelagt arbeid, og en APS-bedrift der folk er i arbeid mens deres framtid avklares av NAV. Nå er det også daglig arbeidssted for 6 lærlinger og lære kandidater i Steigenmodellen.

- Det å ha ansvaret for opplæring var ikke så veldig annerledes enn det vi gjorde her fra før, og vi får mye hjelp fra Opplæringskontoret, så overgangen gikk greit. Men det følger ansvar med å drive med opplæring, og det føler vi daglig. Og litt mer papirarbeid er det jo, sier Bente Ludvigsen, som har vært ved institusjonen en del år, men som er ny i jobben som daglig leder.

- Arbeidet her er delt i to avdelinger. Vi har et autorisert bilverksted, der Arne Karlsen er leder, og så en skogbruksbedrift. De produserer dels trevirke til sagbruk og dels ved. De 3 elevene som er på skogbruksavdelinga vår, skal nok etterhvert over i en ordinær skogbruksbedrift.

Arne Karlsen forteller at noen av elevene hadde gruet seg veldig til å komme hit

Daglig leder Bente Ludvigsen

Rådmann Torben Marstrand

TEMA: STEIGENMODELLEN

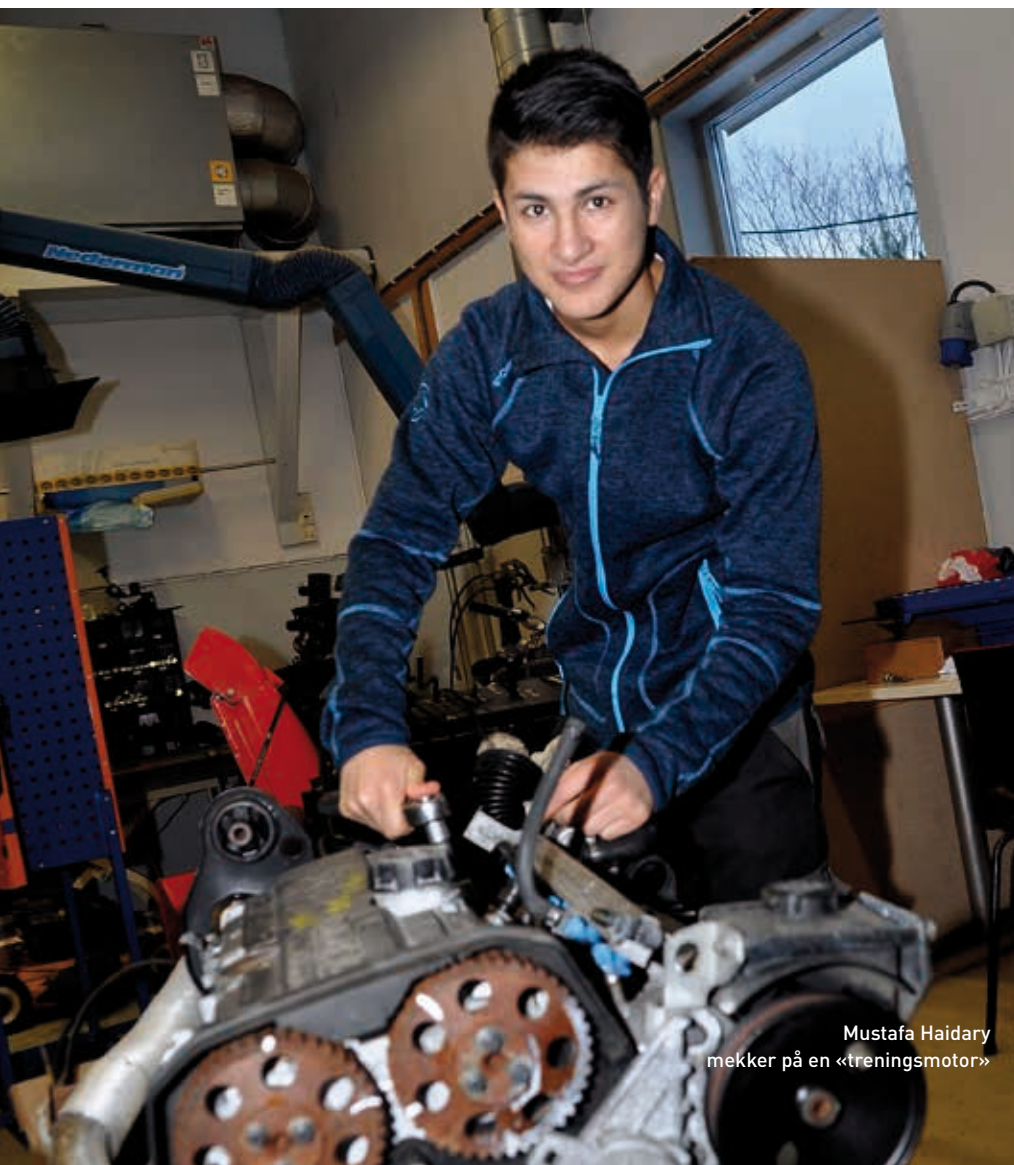
► - Det blir ganske tett på en så liten arbeidsplass når du er vant til en skolehverdag. Du må sitte sammen med de samme 12 menneskene hver dag ved lunsjbordet. Men alle sier det har gått greit. Vi var godkjent som lærebedrift fra før av. Opplæringen foregår både på innkjøpte øvelsesobjekter og på biler som er inne til ordinær reparasjon. Kundene er innforstått med at reparasjonen her tar noe lengre tid, men da er prisen til gjengjeld litt lavere. Kvaliteten er selvsagt den samme som på ethvert annet verksted. Ole-Johannes Moe skulle egentlig bli sveiser, men hadde også lyst til å jobbe med biler. Så da ble det bilverksted.

- Jeg liker veldig godt å jobbe med biler. Aller best liker jeg Bugatti, men de får jeg nok ikke se her. Jeg har ikke kjørt bil ordentlig ennå, er for ung.

El-biler er veldig rolige, og noen av dem kan være veldig sterke, men det er en ulempe at det tar så lang tid å lade dem opp. Siden jeg er veldig interessert i elektronikk, blir el-biler også interessante.

Mustafa Haidary er nokså nylig kommet fra Kabul i Afghanistan, men har lært seg helt brukbar norsk på kort tid. Han er her på bilavdelingen fordi han liker å jobbe med bil. Toyota er favorittmerket fordi de varer lenge og har gode kjøreegenskaper. Han trives godt på Steigen Vekst og synes det er et fint miljø der.

De to er også godt fornøyde med vekslingen der de er to dager på skolen og tre dager i bedrift. Det gir en myk overgang fra skolelivet.

Mustafa Haidary
mekker på en «treningsmotor»

Fisker

Inge Wilhelmsen er fisker. Han har møtt opp på yrkesmessa på Steigen vgs for å sjekke mulighetene for å få en lærling med i båten

- Jeg kunne trenge ei ekstra hand. Nå er jeg aleine i båten. Det er en 35-fots sjark. Men det er nok ikke så lett å finne en som er villig til å jobbe 70 – 90 timers uke. Jeg jobber hver dag, 7 dager i uka. Setter garn og trekker garn. Og sjekker utstyret. Drar ca en time ut på havet om morgenen og leverer om kvelden på mottaket i Dyping. Det er torsk og sei. Totalt blir det 40 til 70 tonn i året.

Jeg sover stort sett i båten i lugaren der. På høsten er det Lofotfisket, deretter drar jeg til Finnmark om vinteren. Jeg leverer mest i Mehamn, da må vi levere seinest 10 timer etter at fisken er trukket opp. Hver eneste fisk får en merkelapp på seg med mitt navn og båtenes navn, samt tid og dato for fiske. Men det er mange fine dager ute på havet hvis du trives med arbeidet.

Jan Andersen er tidligere fisker, og jobber nå for fylkeskommunen med fagbrev i fiskefaget og som koordinator for et forskningsprosjekt.

- Steigenmodellen er en veldig grei måte å lære seg et yrke. Særlig bra for ungdom som luta lei skole og lærere. Modellen gir maks kompetanse innen faget.

TEMA: STEIGENMODELLEN

Jan Andersen og Inge Wilhelmsen ser etter fiskerlærlinger

Jeg liker fiskerlivet, men det er klart at det er ikke alltid gøy å stå opp i 5 tida, ta på kalde og kanskje litt våte klær, ut i mørket, og så komme hjem ved 8-tida på kvelden. Men sånn er det livet. Noen bor jo i båten, det gjør ikke jeg foreløpig.

Jeg har fortsatt mye å lære. Bl a vet jeg ennå ikke hvordan Anders (fiskeren) finner hvor det er fisk.

Det er klart at det av og til kan bli litt tett eller ensformig med bare oss to i båten hele dagen hver dag, men stort sett går det helt greit.

Båtslippen på Helnessund

Steigen kommune kan nok synes litt tynt bebygd om man er vant til livet i Oslo. Men egentlig er det ikke langt mellom husene, og

småbedrifter finnes på svært mange plasser langs kysten og veien. Mye er knyttet til sjøen, fisket og akvakultur.

Grytidlig en mørk februar morgen blir YRKE loset over den forgreinede Steigenhalvøya fram til Helnessund Slip, ikke så langt unna der hurtigbåten legger til hvis du skal til Steigen. Selv om det fortsatt er stummende mørkt og med lett snødrev i lufta strømmer det lys og sveiseknitring ut fra to store haller. Vi ser konturene av flere båter både oppe på bedriftsområdet og ute i vannet ved kaia. En diger spesialtruck er i ferd med å skyve en båt inn i den ene hallen.

På vei gjennom det mekaniske verkstedet får vi med oss Daglig leder Roy Tessem, opplæringsansvarlig Sven Ivar Isakson og

Inge Wilhelmsen tilføyer at en lærling hos ham måtte komme om bord i september og være ut mars. Så måtte skoledagene konsentreres før og etter denne tida.

- Det blir selvfølgelig litt tett om bord i båten når to mann skal leve og bo i en liten lugar i lang tid. Men det må man tåle, det hører til yrket.

Jonas Olafsen vil bli fisker.

- Jeg vil ut av skolen, er veldig lei av det livet. Jeg lurte lenge på akvakultur, men så traff jeg på Jan Andersen og han fortalte om fiskerfaget og da skjønnte jeg at det var tingen for meg. Jeg har alltid likt å fiske. Så da skrev vi en lærekontrakt.

Til nå har jeg vært på skolen mandager og tirsdager og så på båt de andre tre dagene, pluss lørdag og søndag ganske ofte. Livet som fisker gir lite tid til skole, så det blir nok til at jeg blir heltids fiskerlærling en del måneder, og så tar fellesfagene i friperioden.

Hadde jeg ikke fått dette tilbudet hadde det nok blitt til at jeg hadde flyttet til Hamarøy og tatt friluftslivfaget der.

Som fiskerlærling tjener du godt. Det fint å ha penger på bok når du er 18 år.

Nå jobber jeg på en 40 fots sjark, men jeg må nok også få meg litt praksis fra tråler.

Det er jo et helt annet liv der hver mann har sin lugar.

Båtslippen på Helnessund

Jonas Olafsen vil bli fisker – her sammen med Sverre Henriksen

Sven Ivar Isakson, Daniel Berg og Roy Tessem på båtslipen på Helnessund

lærling Daniel Berg opp på pauserommet i en bygning bak hallen.

Roy Tessem forklarer at virksomheten er knyttet til reparasjon og vedlikehold av båter. Maks vekt er 60 tonn, maks lengde 18 meter. Det er mest oppdrettsbåter, dernest fiskebåter og så en del lystbåter. Cermaq har fast avtale.

- Det vi gjør er motorbytte, kranbytte, sveising og ellers reparasjon og utskifting av alt som finnes om bord på en båt. En standarddeler har vi på lager, men mye må bestilles. Det beste er jo da om vi får inn bestilling på arbeidet litt tid i forveien, slik at vi kan ha delene klar når vi tar inn båten. For det er dyrt for eieren å ha båten ute av drift, så det skal helst gå så fort som mulig når båten først er ute av vannet. Normalt tar en reparasjon mellom 3 dager og 3 uker. De fleste fiskere er veldig flinke til å vedlikeholde båtene sine, for de er helt avhengige av at alt fungerer som det skal når men er ute på fiske. Derfor sørger de for at rutinemessig vedlikehold og utskifting av slitte deler tas utenfor sesongen, om sommeren.

Her på slipen har vi både lærlinger og folk i voksenalder. Det er fagene industri-mekaniker og motormekaniker. Vi kunne nok bruke en ren sveiser også.

Daniel Berg er lærling i industrimekaniker-faget. Han var bare 15 år da han skrev lærekontrakt og hadde aldri møtt sjefen før han kom på jobben første dag. Nå er han her 3 dager i uka, da bor han på hybel i nærheten av slipen.

- Det jeg gjør her er å sveise, reparere skrog, rekkverk og masse andre deler. Jeg kommer fra en gård og har reparert mye der. Inkludert sveising.

- Lærlingene etter denne modellen er 2 år yngre enn etter 2+2-modellen, skyter Roy Tessem inn.

- Men jo tidligere de kommer seg ut i arbeid, dess bedre. Det er nok ikke ofte vi får inn lærlinger som har vært borti så mye praktisk arbeid som Daniel. Han gled lett inn.

- Jeg må stå opp før 0630, forteller Daniel.

- Jeg får sitte på med Isak, men da må jeg stå klar når han kommer, hvis ikke kjører han bare forbi.

Tessem forteller at de vil ta inn en lærling til til høsten, og at det hender at lærlingene får jobb på bedriften etter at de har fått fagbrevet, men at det ikke er noen selvfølge.

- Dagen her starter med et «tavlemøte» på ca 15 minutter der vi går gjennom oppgavene og hvem som skal gjøre hva. Da får Daniel også sine dagsoppgaver.

Det er et lite problem at Daniel er på skolen 2 dager i uka, for når han da kommer tilbake, er det arbeidet han begynte på uka før, ferdig. Vi kan ikke la arbeid ligge i påvente av at han skal komme tilbake.

Daniel på sin side skulle gjerne vært mindre på skolen. Han savner ikke skolemiljøet og sier at han aldri har likt seg på skolen.

Sven Ivar Isakson har det daglige ansvaret for oppfølging av lærlingene, men sier at han får mye hjelp fra Opplæringskontoret. Det er de som lager planene for å sikre at Daniel skal komme gjennom alle punktene i opplæringsplanen.

- Vanligvis tar det et halvt år før lærlingene har funnet seg til rette i bedriften og vet hvem som er hvem og hvor de finner det de trenger.

Nå i januar startet vi opplæringen av Daniel for fullt. Det er jeg som har ansvaret for å dokumentere opplæringen og kjøre mappeoppgavene. Vi må planlegge, gjennomføre, dokumentere og evaluere.

Lærling Daniel Berg

Daniel forteller at han tar bilder med mobilen av alt han gjør for å få dokumentasjon til mappa.

- Jeg bruker læreboka mye og jobber av og til med teori her på arbeidsplassen. Jeg leser om en arbeidsoppgave, utfører den, leser mer og dokumenterer. På denne måten skjønner jeg mye mer av hva jeg leser enn før.

Cermaq Norway

Cermaq er et norsk oppdrettseventyr (Se egen faktaboks). I Nordfold i Steigen har firmaet både hovedkontor, et mekanisk verksted og flere oppdrettsanlegg. Vi besøkte de to siste. Vi har rundt 15 lokaliter i Nordland, 12 av de i Steigen kommune.

Mekanisk verksted

- Vi er en støttefunksjon for produksjon av laks, forklarer teknisk leder Stian Simonsen på Cermaq's mekaniske verksted.

- Vi reparerer alt mekanisk utstyr som brukes om bord på lokalitetsbåter og mærer, men vi har ikke båtslip. Dette er avdelingen vår i Nordland, Finnmark har egen avdeling. Totalt i Nordland og Finnmark har vi rundt 30 oppdrettsanlegg, 2 settefiskanlegg og 3 slakterier. Det er kun laks. Du kan si at vi er en proteinfabrikk.

Nå har vi en lærling i verkstedet. Han heter Dag Magne Vik og er 16 år. Det er viktig å huske på at han er 2 år yngre enn de lærlingene vi har hatt før. Han har ikke fått opplæring i Vg1 eller vg2. Han kan i utgangspunktet ingenting.

Det første halve året tar vi det veldig rolig med stor vekt på HMS. Utstyr, orden renhold.

Dag Magne Vik er lærling i verkstedet til Cermaq. Til høyre sammen med «fadder» Espen Forsberg

Jeg har tro på Steigen-modellen, men den er nok enda mer personavhengig enn 2+2-modellen.

Etter avlagt fagbrev vil Dag Magne være bedre rusta som fagarbeider enn en som har tatt 2+2-modellen. Han vi ha vært i bedriften i 4 år. Nå har han vært her i litt over et halvt år og kan begynne å jobbe litt selvstendig i småjobber. Vi leser om alle arbeidsoppgavene i lærebøkene før han utfører dem i verkstedet. Snart skal vi begynne på mappoppgavene. I det daglige i verkstedet har han med seg Espen Forsberg som «fadder».

- Jeg trives veldig godt her, forteller lærling Dag Magne Vik.

- Det var litt rart de første månedene, men det er bedre her enn jeg trodde, folk er veldig hyggelige, men jeg savner skolen

litt. Vi jobber 8-16. Jeg kan ta buss hit om morgenen, og blir henta av foreldrene mine etter jobb.

Jeg jobber mest her i hallen, men er også med ut på produksjonsanleggene. Det er fint, for da får jeg se hvordan utstyret er i bruk og hvordan produksjonen foregår. Jobben er veldig allsidig og arbeidsoppgavene kan være svært forskjellige.

Oppdrettsanlegg

På nordsida av Engeløya, med storslått utsikt utover Vestfjorden, finner vi et av Cermaq's oppdrettsanlegg. 10 mærer ligger i sjøen rett utenfor kaia, på land 2-3 driftsbygninger.

- Her har vi ca 1 mill laks i oppdrett, forteller daglig leder Øyvind Nilsen.

CERMAQ

Cermaq Group AS er et norsk selskap med virksomhet innenfor havbruk, hovedsakelig oppdrett av rød fisk (laks og ørret) hvor selskapet er verdens tredje største. Selskapet drev tidligere også fôrproduksjon til oppdrettsfisk gjennom datterselskapet EWOS, men EWOS ble solgt til oppkjøpsfondene Altor og Bain Capital i juli 2013. Cermaq har virksomhet i Norge, Chile og Canada. Selskapet ble opprettet i januar 1995 ved at forretningsdelen i Statens kornforretning ble skilt ut til et eget foretak, da med navnet Statkorn Holding. Selskapet skiftet navn til dagens i 2001. Navnet Cermaq er en forkortelse for *Cereals and Marine Aquaculture* (engelsk for «korn og marin akvakultur»).

Historie

Cermaq ble opprettet som følge av Stortingets vedtak i 1995 om å oppheve kornmonopolet fra 1920-årene. Stortingets vedtak ble igjen fattet på bakgrunn av den nye WTO-avtalen som trådte i kraft 1. juli 1995 og som medførte at markedsordningen for korn ble endret – avtalen krevde et skille mellom konkurransedelen og forvaltningsdelen.

På bakgrunn av dette ble forretningsvirksomheten skilt ut fra forvaltningsbedriften Statens kornforretning i et eget aksjeselskap, Statkorn Holding AS, fra 1. juli 1995. Ved utgangen av 1996 var det 582 ansatte i konsernet.

Selskapet hadde ved opprettelsen til formål å «drive import, produksjon, videreforedling og omsetning av korn, kornprodukter og kraftfôr på forretningsmessig basis og i konkurranse med andre aktører i markedet».

Allerede fra starten hadde Statkorn Holding en liten eierandel i et lite fiskefôrselskap som så vokste seg til å bli NorAqua. Veien fra jordbruksnæringen og over til fiskenæringen startet imidlertid for alvor i september 1999 da Statkorn Holdings daværende datterselskap Stormøllen, som produserte kraftfôr, ble solgt til Felleskjøpet, mens Statkorn Holding kjøpte Felleskjøpets fiskefôraksjer.

I mars 2000 kjøpte Statkorn Holding så EWOS for 1,8 milliarder kroner. Styret i selskapet ønsket ytterligere ekspansjon også utenfor Norge, og Statkorn Holding kjøpte så, med Stortingets godkjenning, opp oppdrettsselskaper i Chile, Canada og Shetland. [6] Cermaq har siden vokst til å bli verdens tredje største oppdrettsselskap innen rød fisk.

Statens eierskap

Statkorn Holding var 100 % statseid fram til og med 1998, da staten solgte seg ned til 80 %. Deretter ble det i 1999 gitt klarsignal fra Stortinget om videre salg. Fra 1. juli 2001 ble selskapet ført over fra Landbruksdepartementet til Nærings- og handelsdepartementet. I 2013 kjøpte staten seg opp igjen til en eierandel på 59,17 prosent.

Den 20. oktober 2014 aksepterte Nærings- og fiskeridepartementet å selge statens aksjer i Cermaq til det japanske selskapet Mitsubishi Corporation.

TEMA: STEIGENMODELLEN

Øyvind, Benjamin og Vegard på kaia. Mærene sees i bakgrunnen

- Fisken hentes hit i brønnbåt. Den starter i mærer med små masker og flyttes etter hvert som de vokser til større mærer, der det er bedre gjennomstrømming. Mærene er fra 90 til 120 meter i diameter.

Jobben for røkerne på anlegget består i daglig ettersyn, foring av fisken, fjerning av død fisk fra pose under mærene og så flytting av fisken etterhvert som den blir større. Fisken hentes til slakteriet når den er ca 16 mnd, da veier den ca 6 kg. Begrensingene på anlegget ligger i bestemmelsene om max biomasse. Vi har lov til å ha 3600 tonn fisk i mærene. Dette beregnes bl a ut fra næringsmengde i vannet og strømforhold i fjorden.

Her har det vært anlegg siden 1980-tallet.

Benjamin er lærling i Oppdrettsfaget og trives godt på anlegget.

- Jeg trives godt med å jobbe ute. Det er

klart at det er mørkt og vått og vind av og til, og litt kaldt de to gangene jeg har falt i vannet fordi det har vært glatt is på mæra,

men dette er den type jobb jeg liker.

- Jeg var forferdelig skolelei, så Steigen modellen passet meg veldig bra.

Alle smiler da Benjamin forteller at han har falt i vannet. Man faller ikke inn i mæra, men ned på utsiden, men alle går kledd i redningsdrakter med livvester hele tiden, så det er kaldt, men ikke farlig. Man har dessuten på seg en elektronisk varslar utenpå dressen som gir signal inn til hovedbygget om den blir våt. Så redningsarbeid blir igangsatt umiddelbart.

Arbeidstida er også fin. Vi jobber 7-17 i 7 dager og så har vi en uke fri. Bestemor kjører meg til og fra jobb inntil videre. Selve jobben er som oftest ikke tung. Det som skal løftes er så stort at det blir løftet med kran og truck.

Vegard Nilsen står for den daglige opplæringa av Benjamin. Han sier at han lærer mye av at han nå ikke bare må gjøre tingene, men må forklare hvordan og hvorfor. Øyvind står for det skriftlige og sier at han har fått masse faglig påfyll av å ha lest lærebøkene.

YRKESOPPLÆRING GIR HÅP

San Pedro Sula i Honduras er den byen i verden med høyest drapstall utenfor krigsområde. Læreren Godfredo Fernandez redder unge mennesker fra å komme i klørne på kriminelle bander gjennom fag- og yrkesopplæring.

Stemningen i byen San Pedro Sula i Honduras er amper og nervøs, etter klokka seks om kvelden er det nesten ikke et menneske å se i gatene. San Pedro Sula er den byen i verden med høyest drapstall utenfor krigssone, og Honduras topper statistikken som det farligste landet. Alle restauranter og butikker i sentrum har private bevæpnede sikkerhetsvakter. Kriminelle grupper, «los maras», tar kontrollen over stadig større områder av landet, og forverrer sikkerhetssituasjonen. Ikke uvanlig samarbeider de med politi og korrupte myndighetspersoner. Men også her finnes det muligheter for forbedring og vekst, som hos fag- og yrkesopplæringsskolen Instituto Nacional de Formación Profesional de San Pedro Sula.

Populært tilbud

Det er vanskelig å finne en taxi som vil kjøre til yrkesopplæringsskolen Instituto Nacional de Formación Profesional de San Pedro Sula, den ligger nemlig like ved en av de farligste bydelene, San Jose 5. Til slutt sier likevel en taxisjåfør seg villig, og på skolen venter Godfredo Fernandez, lærer i matfag. Han er lokal leder i lærernes fagforeningen, og fungerer også som en slags leder i bydelen San Jose 5.

- For å få fagbrev og tittelen «profesjonell tekniker» må elevene gjennom et undervisningsopplegg på to og to og et halvt år. I tillegg må elevene ha mellom 200 og 400 timer praksis i bedrift, forteller Godfredo.

Studiekompetanse kan en få ved å ta ett eller to år med påbegynnning, ifølge en rapport fra den amerikanske bistandsorganisasjonen UsAid. Skolen tilbyr også flere kortere kurs, noen av dem stiller ikke krav til fullført grunnskole og er for alle aldre.

- De fagene som er mest populære er matfag, hotell og turisme, industriell mekanikk, bilmekaniker og smedfag. I hver klasse tar vi opp rundt tjuefem elever, men søkstallet er rundt 200. Derfor har vi inngangseksamen, sier Godfredo. Han skulle gjerne hatt muligheten til å ta opp flere elever. Skolen er offentlig, og det finnes lignende skoler flere steder i landet. Men ellers er en stor del av yrkesfagopplæringen i Honduras privat. Den er dårlig vedlikeholdt og utrustet, fotografen

Mye av bygningsmassen i Honduras er preget av slum

I DØDENS BY

TEKST: LISBET JÆRE
FOTO: ALFREDO DURANTE

Fra det mekaniske verkstedet på skolen

får inntrykk av at de helst ikke vil at det skal oversiktsbilder som kan vise hvor forfallen den er. Atmosfæren er likevel jovial og vennlig, de fleste stiller villig opp på bilde, og alle hilser de begeistret på Godfredo. Noen studenter foreller at av og til sender Godfredo med penger for å kjøpe cola etter skoletid, og de blir igjen og prater om løst og fast.

Reddet fra å bli kriminell

Godfredo er av den type lærere som lar jobben gå langt utover de timene han skal undervise, han har viet livet sitt for at unge skal få ei bedre framtid. Posisjonen som en av de lokale lederne i den farlige bydelen ved skolen, gjør at han har hatt mulighet til å redde flere av de unge som bor der fra å begynne å jobbe for «los maras» med for eksempel salg av narkotika og innkreving av bestikkløser. I San Pedro er det mer regelen enn unntaket å måtte betale bestikkløser til de kriminelle gjengene som kontrollerer hver sine områder.

- Et tiltak som jeg satte i gang som har fungerte veldig bra og hindret flere unge fra å begynne å jobbe for «los maras», er oppstartingen av et kurs for reparering av mopeder. Det er veldig populært, og dessuten finnes det gode jobbmuligheter, sier Godfredo, og viser fram verkstedet.

- Jeg fikk denne muligheten takket være Godfredo. Dette er en utrolig bra, nå har jeg håp om å komme meg videre i livet. Det er mange som har moped her men få som kan reparering, sier Kevin Antonio Garcia (17), som står bøyd over en moped. Kevin var en av dem som holdt på å bli rekruttert av los maras i bydelen San Jose 5.

- Det er veldig vanskelige forhold i bydelen min. Men jeg tror situasjonen kan endres, det å komme hit har fått meg til å tro at det er mulig, sier Kevin.

Kokkelærer og fagforeningsleder
Godfredo Fernandez

Under:
Luis Valeiro lager tradisjonelle pølser

▶▶ Drømmen om USA

For mange unge honduranere er drømmen å krysse grensa til USA. I fjor sommer var det en eksplosjon av mindreårige mellomamerikanske immigranter som forsøkte å krysse grensa til USA, de fleste var fra Honduras. Den vanligste årsaken til at de emigrerte var ikke økonomiske, de flyktet fordi kriminelle gjenger truet med å drepe dem om de ikke lot seg rekruttere.

- Kriminelle gjenger har to ganger truet med å tvangsrekruttere meg til å jobbe for dem. Det er farlig for meg i Honduras og det finnes ikke jobber, derfor foretrekker jeg å dra til USA, sa Ramiro Platas, en fjorten år gammel gutt fra San Pedro Sula som fotografen snakket med i juli. Han reiste alene, og satt på taket av et godstog sør i Mexico som han håpet skulle føre han til grensen til USA.

Arbeidsledigheten er enorm i Honduras. Samtidig er det mangel på kvalifisert arbeidskraft og et stort behov for fag- og yrkesopplæring, ifølge German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ). De finansierer flere prosjekter for yrkesopplæring i landet.

I USAs bakgård

En del av forklaringen på den vanskelige situasjonen Hondura, ligger i den dobbeltrollen landet ble påtvunget under borgerkrigene i nabolandene Guatemala, El Salvador og Nicaragua på 70-, 80- og 90-tallet. Det var både base for USA og Contras mot Sandinistene i Nicaragua, og for frigjøringsbevegelsen FMLN i El Salvador mot diktaturet, ifølge Norsk Folkehjelp. Landet er fortsatt USAs hovedbase i Mellom-Amerika.

Framveksten av «los maras» har sammenheng med den ustabile politiske situasjonen i de siste årene. I juni 2009 ble den valgte president Zelaya styrtet

i et statskupp. Kuppet var ifølge Norsk Folkehjelp først og fremst motivert av politiske reformer Zelaya igangsatte, som jordfordeling og en fordobling av minstelønnen. Hans jobb for mer likhet og rettferdighet provoserte både medlemmer i sitt eget parti, makteliten og USA. Til tross for enorme sikkerhets- og fattigdomsproblemer er Norsk Folkehjelp en av få internasjonale organisasjoner som jobber i landet.

- Etter statskuppet så har mer enn 200 fagforeningsledere blitt tatt av dage, sier Fernandez.

Mat og lære for livet

Godfredo viser rundt hos det som er hans bord, nemlig matfag. I dag lærer de å røyke pølser, og hvordan ulike matvarer

kan behandles for at de skal konserveres. - Dette er kunnskap for livet. Den viktigste grunnen til folk jobber er jo for å kunne tjene penger til å spise og livnære familien. Her får vi kunnskap om hva som er sunne og gode matvarer, og hvordan vi skal foredle og konservere dem, det er utrolig viktig, sier Luis Valerio, som smiler stort under den hvite kokkehatten. Luis skal nå ut i praksis, og er spent på hvordan det han har lært på skolen kan brukes i det virkelige arbeidslivet. Klassekamerat Lili Ferrera gleder seg også til hun skal ut i praksis.

- I dag vet vi at det er mange sykdommer i forbindelse med maten vi spiser. Her lærer vi om hva som er sunt for oss. Drømmen min er å starte en liten bedrift, og også lære andre om sunt kosthold, sier Lili.

Sentralstyremedlem Evy Ann Eriksen og seniorrådgiver Astrid Moen Sund

TEMA: FAGSKOLEN

FAGSKOLEN PÅ EGNE BEN

Inntil ganske nylig var «Mellom barken og veden: - om fagskoleutdanninger» (NOU2000:5) vårt felles kunnskapsgrunnlag om fagskolepolitikken. Tiden var inne for et nytt utvalg med fagskolesektoren som fokus.

Et bredt sammensatt utvalg under ledelse av professor Jan Grund har jobbet intenst i ett år, og 15. desember 2014 ble NOU 2014: 14 *Fagskolen - et attraktivt utdanningsvalg* overlevert kunnskapsminister Røe Isaksen. Utredningen tar opp mange sentrale sider ved denne mangfoldige sektoren, og det er vel ganske presist å si at oppfølgingen av denne vil prege fagskolesektoren fremover. Utvalget foreslår 49 tiltak som retter seg mot myndighetene, fagskolene og arbeidslivet. Det er særlig to forhold som er sentrale i utredningen: 1) Arbeidslivets eierskap til fagskolen og 2) fagskolen som del av utdannings-systemet. Tiltakene er knyttet til å styrke relevansen og videreutvikle kvaliteten i fagskolesektoren.

Arbeidslivets eierskap til fagskolen

Fagskolen er på mange måter arbeidslivets utdanning. Den er vokst fram av behov i arbeidslivet, og den er videreutviklet blant annet gjennom Reform 94 hvor det var viktig å beholde utdanninger over videregående opplæring. Sentrale spørsmål og problemstillinger som utvalget diskuterte var: hvordan vil arbeidslivet møte og ta i bruk kompetansen man får ved å gå på en fagskole? Hvordan vil arbeidslivet engasjere seg i forhold til praksisplasser og aktiv deltagelse i utformingen av tilbudene? Og ikke minst, vil studentene få en kompetanse som vil tas i bruk i arbeidslivet uten ytterligere generelle opplæringstiltak, som det heter i

fagskoleloven. Kort sagt; ønsker arbeidslivet denne kompetansen?

Fagskolens plass i utdannings-systemet

Fagskolen er definert på nivå 5 i det europeiske kvalifikasjonsrammeverket, det vil si på nivået over videregående opplæring. Utvalget har diskutert hvorvidt fagskolen skal bygge på fag- og yrkesopplæring, eller om det skal ligge på nivået over. Dette er et sentralt spørsmål som vil bidra til å prege utdanningsnivået fremover. Et annet sentralt spørsmål er forholdet til høyere utdanning. Mens fagskolen skal være praktisk og erfaringsbasert, skal høyere utdanning være forskningsbasert. Et sentralt spørsmål er om man skal videreutvikle fagskolens rolle og egenart, eller nærmer seg høyere utdanning.

Kvalitet og relevans

Det er bred enighet om at det er behov for å styrke relevansen og videreutvikle kvaliteten i fagskolesektoren som helhet. Utvalgets forslag må sees i sammenheng – og alle aktørene må løfte sammen skal arbeidslivet og samfunnet rundt faktisk investere i fagskolesektoren.

Fagskolen i Utdanningsforbundet

Mange lærere i fagskolene er medlemmer i Utdanningsforbundet. Vi har lang tradisjon med å jobbe for å styrke sammenhengen mellom fag- og yrkesopplæring og fagskoletilbudene, noe også mye av vår politikk er tuftet på. Vi ser fagskolen som en svært viktig vei videre for fagarbeiderne. Fra fag- eller svennebrev og solid praksis fra yrket, er fagskolen både en vei til videre karriere i bedrift/annen virksomhet – og/eller en vei til læreryrket og karriere i utdanningssystemet. Fagskolen har også en viktig rolle for alle, eller i alle fall de fleste, lærere som har PPU-Y. De toårige fagskoleutdanningene er også det yrketeoretiske fundamentet for den praktiske-pedagogiske utdanningen for å bli yrkesfaglærer. Vårt engasjement gir oss en særlig stemme i forhold til den videre utviklingen av fagskolesektoren i Norge. Vi håper som sagt at alle bruker tiden til å lese utredningen, reflektere over og diskutere hvordan vi skal løfte sektoren sammen. Vi skal la oss høre – og vi hører gjerne fra våre medlemmer i sektoren.

TEKST OG FOTO:

EVY ANN ERIKSEN, UTDANNINGSFORBUNDETS MEDLEM I NASJONALT FAGSKOLERÅD, OG MEDLEM I SENTRALSTYRET
ASTRID K. M. SUND, VARA I NASJONALT FAGSKOLERÅD, FAGANSVARLIG I UTDANNINGSFORBUNDET

FÆRRE, MEN STØRRE

I dag er det flere enn 100 fagskoler i Norge. Det tallet må ned. Fagskolene må bli færre og større for å kunne levere gode nok tilbud. Men det ble ikke konkludert med hvor mange det bør være, sier Ivar Lien, rektor på Fagskolen Innlandet i Gjøvik. Han har sittet i utvalget som nå har levert NOU 2014:14 Fagskolen – et attraktivt utdanningsvalg.

▶ - Mange fagskoler er små, og dermed er fagmiljøene også små. Dette kan føre til at kvaliteten ikke er god nok, sier Lien. Finansieringen er for komplisert og uforutsigbar. Pengene kommer fra staten til fylkene. De kan sendes direkte videre til skolene, eller fylkeskommunene kan trekke fra eller legge til midler. Noen er statlige fagskoler og får pengene direkte over statsbudsjettet, f eks Vea.

Plassen i utdanningssystemet har også vært uklar. Fagskolene bygger på videregående opplæring. Tittel etter endt fagskoleutdanning er også uklar. Innen tekniske fag benyttes tittelen fagskoleingeniør, Innen helsefag er det ikke noen felles tittel. Utvalget foreslår at kandidat kan brukes som tittel etter endt fagskoleutdanning. Det må bli færre fagskoler og de må bli direkte statsfinansiert. Utvalget

presiserer at fagskolene må betraktes som et likeverdig utdanningstilbud til universiteter og høyskoler.

Videre må det bli bedre overgangsordninger begge veier mellom fagskolene og andre høyskoler og egen utdanning for fagskolelærere.

Vi må få på plass et tettere samarbeid med arbeidslivet.

På linje med de andre tertiærutdanninger, må fagskolen gi studiepoeng, men ha sin egen innretning som en arbeidslivsnær yrkesrettet utdanning

Skolen

Fagskolen Innlandet ligger på Gjøvik, på en høyde overfor byen, i retning Raufoss. Den er en av landets mest innarbeidede fagskoler og med sine 900 studenter også en av de største. Men altså ikke stor nok?

- På 70-tallet kalte vi dette området «Tekniker'n» sier avdelingsleder Trond Eftedal.

- Den tekniske fagskolen startet opp i 1967 og var så innarbeidet at den hadde gitt navn både til området og fotballbanen som lå her.

- Skolen ble administrativt skilt ut fra Høgskolen i Gjøvik som egen skole i 1977 og flyttet inn i sine nåværende bygninger i 1983, forteller Thor Åge Bergan, pensjonert rådgiver ved skolen.

Fagskolen Innlandet har i dag 60 ansatte, hvorav 50 i pedagogiske stillinger. Av de 900 studentene er det 250 på heltid, ca 500 på nett og resten på deltid. Skolen eies av Hedmark og Oppland fylker og har kun tilbud på fagskolenivå.

- Inntil i fjor hadde vi også all fagskolevirksomhet i Akershus, forteller Bergan videre. - Mesteparten av dette er nå lagt inn under Fagskolen i Oslo og Akershus, men vi har fortsatt landbruksutdanning på Hvam. Dessuten har vi et tilbud innen bygningsvern som er lokalisert på Røros. Vi har også en del desentraliserte tilbud innen egne fylker. På Kongsvinger tilbyr

FOTO: ILLUSTRASJONSBILDE FRA SKOLEN

FOTO: ILLUSTRASJONSBILDE FRA SKOLEN

TEKST:
PETTER OPPERUD

vi fag innen TIP (Teknologi og Industriell Produksjon) og Helse. Helsetilbud har vi også på Hamar og Lillehammer. Skolens motto er : **Vi utdanner mennesker som Norge trenger!**

Tekniske fag

De tekniske fagene er selve grunnstammen i skolens tilbud. Da skoleslaget ble opprettet i Oppland, fikk skolen navnet Gjøvik tekniske fagskole. I dag gis følgende tilbud innen de tekniske fagene:

- Elektro - Elkraft og Automatisering
- Data- Drift og sikkerhet
- TIP (Teknologi og industriell produksjon) - Logistikk og transport, Maskinteknikk, maskinteknisk drift, Møbel og innredning
- Bygg og Anlegg – Bygg, Bygg og treteknikk, Anlegg, KEM(VVS), FDV (Forvaltning, drift og vedlikehold), Bygningsvern(1/2 årig utdanning over 1 år)
- Landbruksfag – Planteproduksjon og driftsledelse

Fagskolen Innlandet er den fagskolen i landet som har de fleste tilbudene innen tekniske fag. Noen utdanninger er skolen alene om. Det er Logistikk og transport, Møbel og innredning, FDV, Bygningsvern og Planteproduksjon.

Skolen har god kontakt med næringslivet, og har skreddersydd fagskoleutdanning for

- Bravida Oil and Energy
- Eidsiva
- Industriklynga på Raufoss (Nammo, Benteler, Hexagon Ragasco)

I tillegg har vi en egen fagskoleutdanning i Økonomi og ledelse

Helsefag

Monica Rustad er avdelingsleder for Helsefag. Hun forteller at skolen har tilbud bl.a innen: Tverrfaglig miljøarbeid innen rus og psykiatrisk helse, Barsel og barnepleie, Kreftomsorg og lindrende

FOTO: ILLUSTRASJONSBILDE FRA SKOLEN

pleie, Rehabilitering, Demens og alderspsykiatri, Helse, aldring og aktiv omsorg, Oppvekstfag.

- Undervisningen foregår fysisk på de stedene vi har tilbudet. Men administrasjon og pedagogisk ansvar ligger hos oss på Gjøvik.

Vi har et internt kvalitetssikringssystem som skal opprettholde ønsket standard på det vi leverer, samme hvor dette skjer. Men det er klart at alle lærere trenger praktisk veiledning fra tid til annen. Da føler jeg at det er en styrke at jeg selv var lærer her i mange år før jeg ble leder. Når hjelpepleiere/helsefagarbeidere har tatt fagskoleutdanning, blir de i mange kommuner lønsplassert som spesialhjelpepleier. Så det gir lønsmessig uttelling i tillegg til rent faglig utbytte.

Utdanningen blir tatt på deltid over to år mens studentene er i jobb ved siden av. De er på skolen en dag i uka og mange klarer å få turnusen tilpasset dette. I praksisperioden lager de prosjekter fra sin egen arbeidsplass.

Flere av lærerne har delt stilling mellom fagskolen og fagstilling i sin kommune. Det er en styrke på mange måter. Jeg samarbeider også tett med fagmiljøer i kommuner og fylkeskommuner for å kunne sørge for at utdanningen kontinuerlig oppdateres. I tillegg samarbeider vi med andre fagskoler som har tilsvarende tilbud. Vi støtter hverandre og deler kompetanse og erfaringer. Av og til samles vi fysisk, men ellers er det mye kontakt per mail, sier avdelingsleder Monica Rustad.

Pensjonert rådgiver Thor Åge Bergan og
avdelingsleder Trond Eftedal

Under:
Frank Jørgen Vangen – ansvarlig for
«lese-skrive-prosjektet»
Monica Rustad – avdelingsleder for Helsefag

Nettstudier

Fagskolen Innlandet startet med nettbaserte studier allerede i 2005. Da var det 11 studenter som begynte, nå er det ca. 500 som studerer tekniske fag på nett. Anne Rørvik er koordinator for nettbaserte studier. Hun er ansvarlig for å tilrettelegge studier i de tekniske fagene: Disse er to-årige som heltidsstudier, men kan tas over 4 år på deltid.

- Det er de samme lærerne som underviser på heltidsstudiet og på nettstudiene, forteller Rørvik.

- Studiene består av 6 samlinger med 20 timer pr samling. Mellom samlingene formidler lærerne lærestoffet på forskjellige måter i form av digitale læremidler. Deler av undervisningen tas opp og kan streames av studentene når de måtte ønske det.

Kravene til studentene er at de skal være med på samlingene. Hvis de har nettilgang kan de være hvor de ønsker mellom samlingene. Studentene sitter over hele landet, ja, til og med på Svalbard og i Dubai.

Eksamen blir gjennomført på Gjøvik. Studentene skal ha oppnådd samme læringsutbytte som heltidsstudentene. Nesten alle er i full jobb, noe som gir mulighet for synergieffekter mellom utdanning og praksis

Lese-skriveprosjektet

Frank Jørgen Vangen er rådgiver ved Fagskolen Innlandet, men har også ansvar for «Lese-skrive-prosjektet».

- Dette er et tilbud som vi nå har gitt i 15 år og som vi tror vi er alene om i Norge, forteller Vangen.

- Studentene våre er gjerne litt eldre mennesker enn den vanlige studenten. De har noen år i arbeidslivet bak seg, de har et fagbrev og de har ofte både familie og bolig. Men flere har egentlig lese- eller skrivevansker som de har klart å holde mer eller mindre skjult i alle år.

FOTOS: PETTER OPPERUD

Det vi gjør er at alle studenter får et tilbud om å teste sine lese- og skriveferdigheter. Vi tester rettskriving, lesehastighet, leseforståelse, ordforråd og grunnleggende matteferdigheter.

Anne Rørvik er koordinator for nettbaserte studier

På bakgrunn av resultatene kan så studentene få ulike tilbud innen lese-skrive opplæring

De studentene som dette gjelder, har ofte funnet metoder for å slippe unna problemene opp gjennom livet, men mange blir veldig glade når alt kommer for en dag, og de aller fleste klarer seg fint gjennom fagskolen når de bare får den hjelpen de trenger.

Vi har også fått vite at noen søker seg hit til skolen fordi de har hørt om dette tilbudet.

Antall studenter med lese- og skriveproblemer er ganske stabilt fra år til år. Ca. 25% av studentene får tilbud om ulike former for tilrettelegging.

Vi har også noe som heter «begrepsbasen» på nett. Det er rett og slett en «fremmedordbok», en base med forklaringer på en lang rekke begreper som er i bruk i fagtilbudene våre.

Vi jobber også intensivt for å få lærestoffet presentert på andre måter enn bare tekst, f eks på små videosnutter der vi anskueliggjør hva studentene skal jobbe med, som vi legger ut på Fronter. Studenter har forskjellige læringsstrategier og vi prøver å møte dem der de er.

SYNSPUNKTER PÅ NOU OM DEN FREMTIDIGE FAGSKOLE

Ledelsen ved Fagskolen Innlandet er veldig fornøyd med at fokus nå har blitt satt på fagskolene. Det er viktig for fagskolenes fremtid at myndighetene, dvs. departementet, må håndtere fagskolesektoren som et viktig politisk felt. Samtidig må arbeidslivet og dets organisasjoner og fagskolene selv ta nødvendige grep for å videreutvikle sektoren.

Målet er en samlet fagskolesektor som er effektiv og som tilbyr utdanning med kvalitet og relevans.

Skolens holdning til de viktigste tiltakene Fagskoleutvalget fremmer:

Ledelsen støtter de fleste av de forslåtte tiltak, f.eks.:

- Fagskolene må både synliggjøre seg selv og bli synliggjort som en godt integrert del av et helhetlig utdanningssystem, og som et fullverdig og likeverdig alternativ til høyere utdanning.
- Fagskolene må fremsnakkes i alle kanaler og på alle nivåer. Pr. i dag er fagskolene for mange en godt skjult hemmelighet. Dette må forandres, bl.a. fordi de som er utdannet ved fagskolene, er store bidragsytere til den verdiskapning som foregår i landet.
- Antallet offentlige fagskoler må reduseres, kanskje til et antall på 5 – 9.
- Fagskolene må få tilstrekkelige rammebetingelser til å kunne tilby fleksible tilbud, herunder nettundervisning. All finansiering av fagskolen bør skje under en finansieringsordning som gjøres til et statlig ansvar under Kunnskapsdepartementet. Som det er i dag, er fagskolene

underfinansiert, særlig gjelder det helsefagene. Forslaget om å bevilge en nærmere definert sum til utviklingsmidler er viktig.

- Studentene ved fagskolene må få de samme rettigheter som studenter ved høyskoler og universiteter.
- Rådgivningen på ungdomsskole- og videregående skolenivå må bli bedre
- Opptakskravet må endres, slik at fagskolene ligger på nivå over videregående
- Det må bli lettere overgang til høyskole- og universitetsutdanninger og vice versa
- Godkjenningsrutinene i NOKUT må forenkles og effektiviseres, slik at næringslivets og fagskolenes behov for å kunne skreddersy utdanninger ivaretas.
- Fagskolene må kunne akkrediteres på linje med høyskolene.

Ledelsen ved Fagskolen Innlandet har kritiske synspunkter til følgende foreslåtte tiltak:

- Fagskoleutvalget er delt i synet på å innføre studiepoeng. Det kommer ikke med tiltak som vil gjøre det lettere å gå videre til høyskole – og universitetsutdanning. Dette svekker rapporten.
- Når en student ønsker å gå videre fra

fagskole til høyskole eller universitet, må forholdene legges til rette, slik at det kan bli en « sømløs» overgang. Det vil måtte medføre at fagskolepoeng må sidestilles med studiepoeng, eller sagt med andre ord, fagskoleutdanningen må gi studiepoeng, ikke fagskolepoeng. Slik det er nå, vil hver enkelt fagskole måtte forhandle med aktuelle høyskoler/universitet for den enkelte student. Dette er uheldig.

- Utvalget foreslår tittelen Fagskolekandidat for de som har bestått fagskoleeksamen. For ledelsen ved Fagskolen Innlandet er denne tittelen hentet fra den akademiske verden og ikke tilpasset de titler som brukes i det aktuelle næringsliv våre studenter skal inn i. Vi foreslår å bruke tittelen Fagskoleingeniør for de som utdannes i de tekniske fagene. For helsefagene må det finnes en annen tittel.
- Utvalget foreslår statlig finansiering av fagskolene. Ledelsen ved Fagskolen Innlandet har ikke foreløpig tatt standpunkt til dette punktet. Vi ser både fordeler og ulemper ved forslaget. Vi ser imidlertid at Østlandssamarbeidet, som vi er en del av, går sterkt imot en slik overføring av eierskap.

LAMMESKANK TIL PÅSKEMIDDAG

Lam hører påsken til, det er en eldgammel tradisjon både her til lands og i mange andre land. Lammelåret er en kjent og kjær gjenganger, men denne gangen vil jeg bruke bare skanken.

Jeg fikk en link tilsendt av en kollega da jeg pratet om dette på jobb, denne linken inneholdt informasjon om den perfekte lammevinen og en oppskrift av Annabel Langbein. Vi snakker da om New Zealand. Dette landet er kjent for mye sau og lam, så vinhuset Matua, som er New Zealands mest prisbelønte, lager de beste vinene til lam. Annabel Langbein er en kjent kokk i landet og hun er innleid av vinhuset for å skape de perfekte matrettene til deres viner. Det må nesten være en drømmejobb! Denne kombinasjonen måtte jeg bare prøve!

Til 4 personer

4 – 6 lammeskanker
1 ss hvetemel
Salt og pepper etter smak
3 ss olivenolje (eller smør)
2 hele hvitløk delt i to
1 ½ ss tomatpure
1 ss brunt sukker
To dråper Tabasco
3 dl Matua Pinot Noir rødvin
2 dl portvin
2 stilker rosmarin (bare bladene, finhakkes)
4 dl lammekraft

Forvarm ovnen til 180 grader. Bland mel, salt og pepper i en pose og vendt skankene godt i blandingen. Varm oljen godt i en vid stekepanne og brun skankene. Legg skankene over i en ildfast form sammen med hvitløkene.

Fjern overflødig fett fra stekepannen og ha i tomatpureen og fres i et par minutter. Ha i resten av ingrediensene og kok opp. Hell sausen over lammeskankene og dekk formen med folie. Stek nederst i ovnen i 2-3 timer, til du ser at kjøttet slipper benet. Sil sausen og server med potetmos, bønner og erter.

MAT & DRIKKE

NOE RØDT I GLASSET – EN ITALIENER OG EN FRANSK

TEKST OG FOTO:
JANNE HVITSAND SOLSTAD

Den ene vinen var gitt på forhånd, Matua Pinot Noir, 2013. En elegant og fruktig vin som skal passe utmerket til en mør lammeskank.

Men jeg greier meg ikke med bare en vin, så veien gikk innom Vinmonopolet denne gangen også. Jeg fant min Matua fort selv, den eneste vinen med lysende blå etikett.

Deretter kom jeg i prat med en hyggelig dame som jobber der og fortalte henne hva jeg skulle ha vin til og da havnet hun på en Italiener, Fontanafredda Ebbio Langhe Nebbiolo, 2012.

OM VINENE

Kilde: www.vinmonopolet.no

Matua Pinot Noir, 2013

Varenummer: 8053901

Basisutvalg. Kr 134,90

Karakteristikk:

Fylde: ● Friskhet: ● Garvestoffer: ●

Land/ distrikt: New Zealand, Marlborough

Produsent: Matua Wines

Druer: Pinot Noir 100%

Innhold: Alkohol 13,00% Sukker: 3,40 g/l

Syre: 5,90 g/l

Metode: Tradisjonell vinifikasjonsprosess, ikke fat- eller flaskemodnet før for salg.

Lagringsgrad: Drikkeklar nå, men kan også lagres

Fontanafredda Ebbio Langhe Nebbiolo, 2012

Varenummer: 2049801

Karakteristikk:

Fylde: ● Friskhet: ● Garvestoffer: ●

Land/ distrikt: Italia, Piemonte, Langhe

Produsent: Fontanafredda

Druer: Nebbiolo 100%

Innhold: Alkohol 13,50% Sukker: 3,50 g/l

Syre: 5,80 g/l

Metode: Gjæret i 10 dg. ved 30 C, gjennomgått fullstendig malolaktisk gjæring. 12 md.

lagring i amerikanske og franske eikefat
Lagringsgrad: Drikkeklar nå, men kan også lagres

SAMMEN MED MATEN

Matua fra New Zealand har middels dyp rød farge. Fruktig aroma som er preget av røde bær og urter, fat og mineraler. Smaken er saftig og bløt, fint balansert med preg av røde bær og litt fat. Italieneren, har en fint utviklet aroma av røde bær, lakris og blomst med streif av lær og fat. Smaken er frisk og fast i stilen med fint utviklet frukt.

Begge vinene smaker utmerket sammen med denne retten, så vinmonopolet kom med en god anbefaling også denne gangen.

I kombinasjonen med maten opplevde jeg Matua som rund og harmonisk, helt i balanse med de gode smakene i matretten. Et øyeblikk som

opplevdes nesten som hellig. Min kjære som delte måltidet med meg, dro meg ut av denne smakstransen med å si at for han ble dette for tamt! Dermed prøvde vi med Fontanafredda. God harmoni med smakene i retten, litt syrlig ettersmak. Herren i huset derimot jublet over kombinasjonen med denne vinen.

Skal vi si uavgjort mellom disse vinene? Vin oppleves forskjellig fra gane til gane, så det som er himmelsk for en behøver slettes ikke å være det for andre.

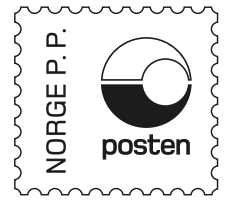
Likevel, jeg bruker dobbeltstemmen min og anbefaler Matua på det varmeste til lammemåltidet.

Smakelig måltid!

Matglad hilsen fra
Janne Hvitsand Solstad

Faglærer restaurant og matfag, Vestby vgs

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
NO-0134 Oslo

Søk på våre
studietilbud!

KOMPIS – NTNU Kompetanse i skolen

Faglig og didaktisk sterke lærere for fremtidens skole.

Etter innføring av strategien **Kompetanse for kvalitet** defineres lærerutdanning som grunnutdanning, oppfølging av nyutdannede lærere og etter- og videreutdanning av lærere.

KOMPIS NTNU tilbyr videreutdanning for lærere og skoleledere. Våre samlings- og nettbaserte studier holder høy faglig og fagdidaktisk kvalitet.

Alle lærere som er ansatt for å undervise i skolen kan søke om å delta i videreutdanningsstrategien **Kompetanse for kvalitet** i perioden **1. februar - 15. mars 2015**.

KOMPIS NTNU tilbyr en rekke hel- og halvårsheter samt masterprogram rettet mot lærere:
www.ntnu.no/kompis

Kompetanse for kvalitet – videreutdanning (30 sp) for lærere og skoleledere – studieåret 2015-2016:

- Matematikk 1 (8. – 13. trinn) med vekt på 8. – 10. trinn
- Matematikk 2 (8. – 13. trinn) med vekt på 8. – 10. trinn
- Naturfag 2 (8. – 13. trinn) med vekt på 8. – 11. trinn
- Fysikk 1 (8. – 13. trinn)
- Norsk 2 (8. – 13. trinn) med vekt på 8. – 10. trinn
Studietilbudet har fokus på norsk i mediesamfunnet
- Engelsk 1 (5. – 10. trinn) med vekt på 8. – 10. trinn
- Engelsk 2 (5. – 10. trinn) med vekt på 8. – 10. trinn
- Leseopplæring 1
Lese for å lære i alle fag på ungdomstrinnet
- Rådgivning 1
- Ledelse i skolen
- Rektorutdanning

Andre videreutdanningstilbud tilpasset lærere i jobb – studieåret 2015-2016:

- Matematikk DELTA (60 sp)
- Kjemi 1 (30 sp)
- Teknologi og forskningslære (30 sp)
- Nordisk språk og litteratur – nettbasert (60 sp)
- Engelsk «Take Credit» – nettbasert (60 sp)
- Spansk 1 (30 sp)
- Samfunnskunnskap 1 (30 sp)
- Kunstpedagogikk (30 sp)
- Veileder- og mentorutdanning (30 sp)
- Relasjonsbasert klasseledelse (30 sp)
- Smart læring for praksisfelleskap (15 sp)
- Yrkesopplæring i skolen (30 sp)